SAYI : 83 NİSAN 1969 2 LİRA

Barış Dünyası

AYLIK SİYASÎ FİKİR MECMUASI

Tedbirli davranmayı severseniz...

Sonunda pişman olmak istemezseniz...

...ve
her zaman, her yerde
benim hizmetlerimden
faydalanmak için...

BUZDOLABINIZI,
ÇAMAŞIR MAKİNANIZI,
GAZ SOBANIZI,
TERMOSİFONUNUZU,
ELEKTRİK SÜPÜRGENİZİ
VE OCAĞINIZI SEÇERKEN
MUTLAKA

ARÇELİK

MARKASINI TERCİH EDİNİZ

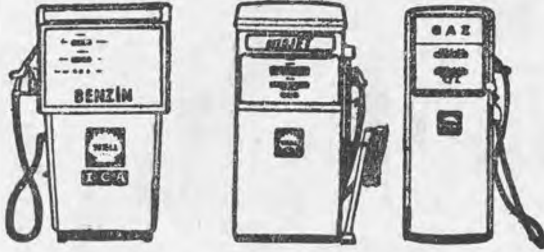
ARÇELİK

SENEDE 365 GÜN SERVİS

(Yeni Ajans: 1163)

bu amblemin bulunduğu yerde...

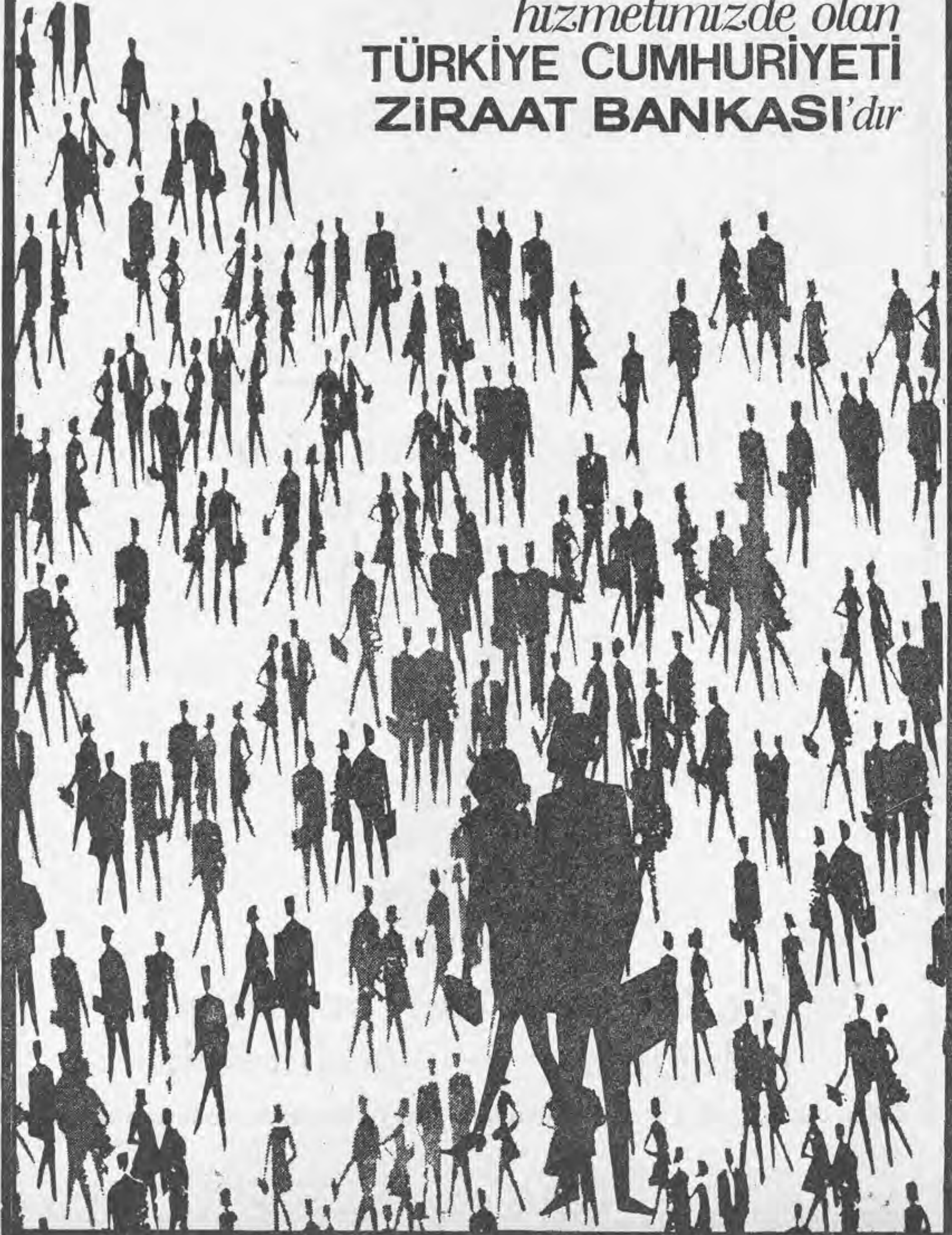

bu pompalardan akan
akaryakıtların

o/o 100 yerli ham petrolden
olduğuna emin olabilirsiniz

(Barış: 181)

EVET !
bizim bankamız
HER YERDE
HER ZAMAN
hizmetimizde olan
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI'dır
(Basın: 60056)

Barış DÜNYASI

AYLIK SİYASÎ FİKİR MECMUASI

—o—

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi BAŞAR
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Günay ALOK
İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN
Dış Münasebetler Şefi
Raif BALCI
Ankara Temsilcisi
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E - 8
Çankaya
TEL : 12 48 91

—o—

İdare yeri : Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38
Mektup adresi :
P.K. 478 - İstanbul

—o—

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

—o—

İlân : Tam sayfa :
600 TL. santimi 15 TL.

—o—

Mart 1969

Sayı : 83 — Cilt : 8

Son baskı tarihi:
1 Nisan 1969

Basıldığı Yer :
YÖRÜK MATBAASI

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

REJİM :

OLAYLAR - YORUMLAR :

SOSYAL KONULAR :

İDEOLOJİ :

AÇIK OTURUM :

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

HÂTIRALAR :

8. Yılına Girerken

Barış Dünyası

Yedi yıldır aynı davanın peşinde..

Bu mecmuanın Nisan 1962 de çıkan ilk sayısında bir Bildiri yayınlayarak hangi dâvâları savunacağımızı kamu oyuna ve okuyucularımıza peşinen açıkladık. Bu Bildiri, yurdun her tarafında birçok meslek teşekkülleri, Ticaret Odaları, fikir ve ilim adamları ve aydınlar tarafından heyecanla karşılandı, ve tasvip gördü. İzmir, Zonguldak, Bolu Rize, Samsun, Bursa, Eskişehir, Elâzığ, Erzurum, İzmit, Adapazarı, Çorum, Tekirdağı, Malatya, Gümüşhane, Balıkesir, Trabzon, Tire, Ordu Ticaret ve Sanayi Odaları Bildirimize katıldıklarını resmen bildirdiler. Hayli kabarık sayıda profesör, milletvekili, serbest meslek adamı ve aydın aynı yolda olduklarını ve bizi destekliyeceklerini bildirdiler.

Türkiye'ye özgü ve ilhamını Atatürk'ten alan orijinal bir kalkınma doktrini savunucusu olarak Biz, bu sayımızla sekizinci yılımıza basarken arkada bıraktığımız yedi uzun yılda, taahhüdümüze tamamiyle bağlı olmamızın gururu içindeyiz. Politik özgürlüğün ancak ekonomik özgürlükle gerçekleşebileceğine inanmaktayız. Arkamızda bıraktığımız yedi yıl içinde yedi büyük cilt ve 5200 sahifeyi geçen yayınımızdaki temel fikirleri mükemmel şekilde özetliyen bu Bildiriyi, virgülünü dahi değiştirmeden, olduğu gibi sütunlarımıza tekrar geçiriyoruz.

BİLDİRİ

BÜTÜN DÂVÂLARIMIZIN BAŞI ÇALIŞMAKTIR

MADDE 1 — Bütün dâvalarımızın başı, çalışma gücümüzü son haddine kadar çoğaltarak ve kaynaklarımızı en verimli şekilde harekete getirerek istihsalimizi bugünkü seviyenin çok üstüne çıkarmak; en kısa zamanda milletçe kalkınmamızı tamamla-

maktır. En büyük yatırımın çalışma gücünü ve verimini çoğaltmak olacağına ve her dâvamızın ancak bu sayede halledilebileceğine inanıyoruz.

DEVLETÇİLİK HEPİMİZİN ORTAK KABUL EDECEĞİMİZ BİR REJİMDİR

MADDE 2 — Kalkınma dâvamızın halli her sahada modern millet olmak için uzuvlaşmaya ve cihazlanmaya bağlıdır. Sosyal, ekonomik, politik ve kültürel bütün alanlarda yapacak çok işimiz vardır. Bütün bu dâvalarımız ancak ve ancak Devletin düzenleyici, koruyucu ve yapıcı müdahale ve yardımı sayesinde başarılabilir. Bu bakımdan devletçiliği her doktrin ve Bildiri mensubunun istisnasız kabul edeceği bir rejim olarak mütalla etmekteyiz.

ANCAK DEVLETİN SERMAYEDAR VE İŞVEREN YERİNE GEÇMESİ BÜYÜK TEHLİKEDİR

MADDE 3 — Ancak Devletin topluca kalkınma işindeki vazifesi, çoğunluğun kabul edeceği bir kalkınma felsefesine dayanmalı ve İdareye hâkim olacak siyasî rejim de bu görüşe göre ayarlanmalıdır.

Garbın hürriyet ve ferdiyetçilik yoliyle kalkınmasını yaptığı devirlerde bu nimetten mahrum kalmış olan geri memleketlerde Devletin iktisadî hayata sermayedar ve işletmeci olarak hâkim mi olması, yoksa özel mülkiyet ve teşebbüse dayanan bir rejimin kurulmasına mı çalışması gerektiği bu felsefenin birbirinden tamamen farklı iki temel görüşünü ifade eder.

Bizim görüşümüze göre, özel mülkiyet ve teşebbüs şartları içinde bir rejimin kurulması ve vatandaşın iktisadî hürriyetine kavuşması dâvasını üzerine alacak yerde Devletin, sermayedar ve işveren yerine geçerek vatandaşı ecîr haline koyması, bilhassa tarihî olgunluk safhalarını geçirmemiş ve orta sınıfı teşekkül ederek İdareye hâkim olacak derecede şuurunu bulamamış olan geri cemiyetlerde büyük tehlikeler arzedebilir. Devleti temsil eden siyasî iktidar, ister seçimlerle ister başka yollarla işbaşına gelsin, elde edeceği son derecede büyük iktisadî kudrete dayanarak vatandaşı sadece iktisadî değil, aynı zamanda siyasî hürriyet haklarından mahrum etmenin yollarını bulabilir.

Böyle bir rejimin tabii olarak varacağı netice açık veya kapalı diktatörlükten başka bir şey olamaz. Vakıa serbest parti mücadeleleri sayesinde seçimlerle bu durumun önlenebileceği düşünülürse de hakikatte bu memleketlerde, Garpta olduğu gibi, partiler organlaşmış ve şuurlaşmış sosyal sınıflara dayanmadıkları ve sınıflar arasında uzlaştırıcı bir rol de yapamdıkları için, cemiyet

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

partici denilen bir sınıfın eline teslim edilmiş olur. İktidarın bu sınıf elinde bulunmasının ne demek olduğunu ve çok partili rejim içinde dahi partizan idare yoliyle diktatörlüğün kurulabileceğini millet olarak tecrübe etmiş ve anlamış olmamız gerektir. Mukadderatını sadece Partici sınıfın kendi arasında yapacağı mücadele neticesine terkeden ve sosyal sınıfları bu mücadelede müessir olamayan cemiyetlerde devletçiliğin diktatoryal ve anti-demokrarik İdarelere kuvvet verdiği görülmüştür. Hâkim idareci sınıfı particilerden ibaret olan cemiyetlerde devlet sermayedarlık sisteminin hiç bir düşünce ile savunması yapılamaz. Bu bakımdan iktisaden geri kalmış ve millet olarak gerekli uzavlarını teşkil edememiş olan memleketimizde Devletin kalkınma politikası, serbest teşebbüs ve mülkiyet rejimi içinde vatandaşı iktisadi hürriyetine kavuşturacak ve sosyal adaleti sağlayacak bir gayeyi kapsamasını mutlak bir zaruret olarak karşılamktyız.

REJİMİMİZ: SOSYAL ADALETİ SAĞLAYAN VE ÖZEL TEŞEBBÜSÜ GELİŞTİREN BİR DEVLETÇİLİKTİR.

MADDE 4 — Diğer traftan şahsî teşebbüs ve kazanma hırsının cemiyet içinde söndürülmemesi, tersine teşvik edilmesi gereken beşerî bir insiyak olduğuna da inanıyoruz. Mesele bu insiyakı birtakım benci, maddî, ahlâk ve kanun dışı davranışlara vasıta yapmamak, cemiyetin hukuk' ve ahlâkî düzenine bunu önleyici bir şekil ve mahiyet vermektir.

Onsekiz ve ondokuzuncu asrın liberal düşüncelerine bugün hiç bir cemiyette yaşama hakkı verilemez. Devrin ilkesi sosyal güvenlik ve adalettir. İnsanlar arasındaki büyük servet ve yaşama farklarının bulunması cemiyeti zengini ve fakiriyle birlikte inhilale sürükliyebilir. Ancak teşebbüsün, sermayenin ve emeğin hakları inkâr edilmemeli ve cemiyette muayyen bir ölçüyü geçmeyen farklılaşmanın tabii olduğu kabul olunmalıdır.

Modern ve ileri cemiyetler sosyal sınıflar arasında karşılıklı anlaşma ve yardımlaşma zihniyetine uydukları ve olayları sınıf menfaatleri değil, bütün millet menfaatleri açısından değerlendirebildikleri ölçüde parçalanma tehlikesinden uzaklaşabilirler. Devlet, ne sosyal sınıflardan sadece birinin ve ne de bunların dışında geri memleketlerde yeniden türeyerek iktidarı ele geçiren Partici sınıfın elinde bir baskı ve menfaat paylaşma organı halinde olmadığı müddetçe, sınıflararası uzlaşma ve yardımlaşma prensibinin en kuvvetli teminat müessesesi haline gelebilir. Devletin sermayedar ve işveren yerine geçmesi tarafsızlığını bozar. Sınıfların kendi aralarında halledebilecekleri meselelerde Devletin sermayedar ve işveren olarak bir sınıf mümessili gibi çıkması bütün sosyal düzeni bozabilir. İşçinin devlet işletmecilik rejimi içinde grev

başta olmak üzere birçok haklardan mahrum kalmasını tabii karşılamak gerektir. Böyle bir rejimde grev Devlete karşı ayaklanma mânâsına gelmektedir.

Şahsî teşebbüs ve kazanç hırsının bu şartlar altında teşvik edilmesi, birçok diğer şeylerle beraber, memlekette bu bakımdan emniyet ve istikrar şartlarının Devletçe kurulması ve korunması ve Devletin sınıflar ve zümreler karşısında mutlak tarafsızlığı sayesinde mümkün olabilir. Bunun hemen yanında köyde, kasabada, şehirde; ziraatte, sanayide ve bütün iş kollarında küçük büyük işletmeler kuracak veya serbest çalışacak vatandaşlara her türlü maddî, manevî imkânlar hazırlanması, insan unsurunun bu gayeye göre yetiştirilmesi programlandırılabilir. Bu maksatla birçok müesseseler kurulması, çok çalışılması lâzımdır. Hülâsa, Devletin özel mülkiyet ve işletme rejimi içinde kalkınma felsefesine bağlanması, bütüniyle birlikte sosyal hayatın plânlanması dâvası başta olduğu halde, bu çeşit meselelerin en iyi şekilde halli yollarının bulunmasını gerekli kılar.

Şuna da önemle işaret koymak isteriz ki, biz, bünyemize uygun bir demokrasi anlayışına kavuşmamız şartiyle, Devletin bu son derece ihtisasa ihtiyaç gösteren çalışmalarının demokratik düzen içinde sağlanabileceği inancındayız.

ORTA SINIFIMIZIN ŞİMDİKİ PERİŞAN HALDEN KURTULMASI ŞARTTIR.

MADDE 5 — Bizde henüz kuvvetlenmiş bir orta sınıfımız olmadığı, bu bakımdan Devlet sermayedarlığının bir zaruret olduğu düşüncesine de hak verilemez. Vakıa İmparatorluğun son devrelerinde orta sınıfımız yok denecek derecede idiyse de bilhassa Cumhuriyetten sonra memleketimizde bu sınıfa mensup birçok insan yetişmiş ve bu bakımdan durumumuz hayli değişmiştir. Şimdi ticaret, sanayi, bankacılık ve diğer her iş sahasında yetişmiş bir hayli insanımız vardır. Özel teşebbüs ticaretimizin hemen hemen hepsini, sanayimizin de yarıdan çok fazlasını elinde tutmaktadır. Ziraat sahamız ise büyük çoğunluğuyle, özel teşebbüs ve işletme halindedir.

Bununla beraber orta sınıfımızın kemiyet ve keyfiyet bakımından arzettiği gelişmeye mukabil, cemiyet işlerinde bu sınıfın yüklenmesi gereken vazifelere karşı mensuplarının uyanıklık ve ilgi göstermemesi hayret ve endişe ile düşünülecek bır mevzu teşkil tmektedir. Bizde orta sınıf, Garpte olduğu gibi iktisadî hürriyet peşinde koşmadığı ve tersine geniş ölçüde Devlete bağlı kaldığı için, kuvvetlendikçe memleket dâvalarına karışmaktan ve bu uğurda çalışmaktan utanç verecek derecede kendini uzaklaş-

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

tırmış ve bu bakımdan burnunun ucunu göremiyecek kadar tehlikelere karşı kendini açık bırakmıştır. Gemisini kurtaran kaptan rolünde bu insanlarımızın uzun müddet kalamıyacaklarını ve kim işbaşına gelirse onunla dost geçinerek gemi yürütemiyeceklerini artık anlamış olacaklarını ümit edebiliriz. Bağlandığımız ve bu Bildiri ile yayınladığımız prensiplerin hayatımıza malolabilmesi ancak ve ancak bu ümidin gerçekleşmesine bağlı kalmıştır.

ÖZEL TEŞEBBÜS DAYANAN BİR KALKINMANIN HIZLI OLMASI VE SOSYAL ADALETE DAYANMASI SAĞLANABİLİR.

MADDE 6 — Ağırlık merkezi özel teşebbüs olmayan bir iktisadî sistemin bugünkü yapısiyle Türkiyeyi hızla ve sosyal adalet içinde çağdaş uygarlık seviyesine eriştirebileceğini sanmıyoruz. İktisat ilminin ve Tarihin ışığında inanıyoruz ki, özel teşebbüse de dayanmayan kalkınma hatalıdır, masraflıdır ve sosyal adalete bağdaşmaz. Az gelişmiş memleketlerde, Hükûmetin başında olanların Devletin muazzam iktisadî kudretini menfaat sağlama ve muhaliflerini ezme için kullanmaları önlenemez. Böyle bir kalkınma siyasî gücünü geniş ölçüde iktisadî güce tabii kılması kalkınma siyasî gücünü geniş ölçüde iktisadî güce tâbî kılması yüzünden demokratik de olamaz.

Özel teşebbüs kâra dayanır. İktisadî sistemin itici kuvveti dıkça teşebbüsler kuvvetlenir ve kalkınma çok hızlı bir tempo ile gerçekleşir. Gelir dağıtımındaki adaletsizliğin artmasına, her mahallede bir milyoner felsefesinin yerleşmesine ve millî gelirin en kârlı işler yerine bir takım lüks ve israf yolunda heba edilmesine, durgunluk ve işsizliğin sık sık başgöstermesine meydan kalmaz.

Batı memleketlerinde kalkınmā liberal ve gücünü genel oydan alan İdareler altında çok elverişli şartlar ve sömürgecilik sayesinde enaz masraflı ve enaz sıkıntılı şekilde olmuştur. Halbuki, Devlet sermayedarlığı ve işletmeciliği yoliyle kalkınan memleketlerde kalkınma devrelerinde sefalet ve ıztırap son haddini bulmuş, milyonlarca insan açkalmış, İlkçağ hatırlatan esirler gibi bogaz tokluğuna çalıştırılmıştır. Ancak uzun mahrumiyet senelerinden sonra bu gibi memleketlerde istihsal seviyesinin yükselmesi sayesindedir ki iktisadî sistem azçok tatmin edici şekilde işliyebilecek hale gelmiştir. Bununla beraber, Batılı düşünürler ve hatta sosyalist eğilimli liberaller devletçi memleketlerdeki iktisadî sistemin israflı olduğunu, zarurî ihtiyaçları ihmâl ettiğini ve sosyal adaleti sağlamak bakımından bile Garba nazaran yetersiz kaldığını delilleriyle belirtmektedirler.

Memleketimize gelince, Devlet işletmelerinin özel işletmelere nazaran birçok mevzularda kıyaslanmıyacak derecede masraflı ve

pahalı olduğu açıkça bilinmektedir. Devlet sanayi işletmeleri %1.5 faizli uzun vadeli reeskont kredilerinden ve geniş dış kredilerden faydalanarak ve birçok imtiyazlara mâlik olarak kuruldukları ve çalıştıkları halde, her sahada hadsiz hesapsız güçlükler içinde kurularak çalışan küçük, büyük özel sanayile rekabet edememekte, ve Devlet işletmeleri zarar ettiği hallerde özel teşebbüs çok daha gayri müsait şartlar altında kâr sağlamaktadır. Hemen her sahada Devlet işletmelerinin özel teşebbüslere nazaran daha masraflı ve daha az verimli olduğuna dair yüzlerce misâl verilebilir.

Ayrıca Devlet işletmelerinin de verimli olabileceği şeklinde bir düşüncenin sağlam temellere dayanmaayn ve geniş bir propaganda ile beslenmesine çalışılan bir iddia olduğunu belirtmek isteriz. Devlet işletmelerinin verimli çalışmak için kendi yapabilecekleri birtakım işleri müteahhitlere vermeleri bunun misâlidir. İngiltere ve Fransa'da devletleştirilmiş bazı iş kollarının eskisinden daha verimsiz çalıştığını ve Almanya'da harp zamanında asker nakliyatı işinin bile hususî nakliye şirketlerine gördürüldüğünü hatırlatmak isteriz.

Devletin bir plân ve program altında mümkün olduğu kadar sür'atle işletmecilikten çekilmesini, ziraat, sanayi ve diğer her sahada teşebbüs ve sermaye sahiplerinin, müstahsillerin, işletmeci ve işçilerin iştirâklerini sağlayacak şirketler, kooperatifler kurulmasını ve bunlara halkın sermaye yatırımını teşvik etmesini her bakımdan faydalı ve mümkün görmekteyiz.

DEVLET KAPİTALİZMİ REJİMİNE TAMAMEN ALEYHDARIZ.

MADDE 7 — Yatırımların vergi kanalıyle elde edilecek gelirlerle ve Devlet tarafından yapılması ve bunun için yüksek gelirlerin daha ağır vergi ödemeleri yolunu son derece zararlı buluyoruz. Böyle bir politika gelir kaynaklarını sür'atle söndürmekten başka bir netice vermez. Yatırımların vergi dışı bırakılması suretiyle özel teşebbüs tarafından yapılması halinde hem millî gelir ve hem de vergi gelirleri artar. Devlet işletmelerinin kazançlarının vergi yoluna sapmadan sağlanan bir tasarruf kaynağı olduğu iddiası tamamen gerçeğe aykırıdır. Özel teşebbüs elinde milyonlarca lira kâr bırakması ve bu bakımdan vergi kaynağı olması mümkün olan birtakım işlerin Devlet elinde zararlı işletildiği, tersine açıklarının vergilerle kapatıldığı bir gerçektir.

EN BÜYÜK DÂVAMIZ MODERN DEVLETİ KURMAKTIR.

MADDE 8 — Milletimizin maddî ve manevî sahalarda kalkınması, uzuvlaşması ve demokratik rejim içinde idaresi için başlıca vasıta olarak tanıdığımız Devletin yapısı, uzuvları ve zihniye-

ti bugün bu büyük dâvayı başarma kudretinden geniş ölçüde mahrumdur. Bu bakımdan ilk halledilecek dâvamızın esaslı bir inkılapla en iyi Devlet makinesini kurmak ve işletmek olduğuna şüphe yoktur. Başardığımız birçok inkılaplara rağmen, devletçilikte reforma gidemediğimizi, modern bir halk devleti kurma dâvasına el atamadığımızı itiraf ve kabul etmek lâzımdır.

Modern anlamda Devlet, ancak bu işe en ehil insanların, mütehassısların ve bunların üstünde ahlâk ve fazilet sahibi seçkinlerin elinde olmalıdır. Bundan maada cemiyet hayatını topluca düzenliyecek, plânlayacak organların kurulması ve bunların demokratik şekilde halk ve meslek topluluklariyle işbirliği halinde çalışması ve aynı zamanda Devletin halk hâkimiyet rejimine göre ödev ve yetkilerinin kesin olarak belirmiş bulunması da şarttır.

Devletin ve diğer amme teşekküllerinin ve siyasî partilerimizin idarelerini idealist, feragatli ve bilgili insanların ellerine alabilmeleri bir gayedir. Bu gayenin gerçekleşmesi bir taraftan bu insanların elele vermelerine, diğer taraftan da en iyi Devlet kurma idealimizin gerçekleşmesine bağlı kalmaktadır. Halkımızın kendi kendini idare edecek ve ehillerini bulup seçecek ve cemiyett iyiye doğru seleksiyon sağlayacak bir kemâle erişmesi için çalışmak hem Devletin ve hem de münevverin vazifesidir. Bu sahada da çok yapacak işlerimiz vardır. Sadece siyasî hakları teminat altında bulunduran kanunlarla ve parti mücadeleleri neticesi yapılacak seçimlerle, yani bugünkü demokrasi anlayışımızla, idealimiz olan modern Devlet kurma ve idare etme dâvamızın halledilemiyeceğine ve bu anlayışta bir reforma ihtiyaç bulunduğuna inanmaktayız.

HER DÂVAYI BARIŞ VE KARŞILIKLI ANLAŞMA YOLİYLE BAŞARABİLİRİZ.

MADDE 9 — Sınıflar, zümreler, milletler ve şahıslar arasında düşmanlık doğuran her türlü cereyanların tamamen aleyhindeyiz. Sevgi, yardımlaşma, fedakârlık ve müsamaha gibi insanî ahlâk duygulariyle beslenen bir zihniyetin hayatımıza malolmasına çalışmak emelimizdir. Bunun milletimizin tarihine işlemiş asîl karakterine dayanarak, ahlâkî ve dinî inanışlarını harekete getirerek başarılması mümkün olduğuna inanmakta, barışçı ve uzlaştırıcı yolu içten ve dıştan gelen her türlü yıkıcı, parçalayıcı telkin ve inanışları tasfiyeye yeteceğine inanmaktayız.

SEVGİ VE KARDEŞLİK DUYGULARI ALTINDA KARŞILIKLI FEDAKÂRLIK, YARDIMLAŞMA VE MÜSAMAHA SAYESİNDE MİLLETÇE ELELE VEREREK KALKINMA TEK YOLUMUZDUR.

Olaylar - Yorumlar

Başbakan Anayasa nizamını Koruma tasarısını savunuyor

BAŞBAKAN sayın Süleyman Demirel, 22 Mart cumartesi günü Ankara'da yaptığı 14 üncü Basın toplantısında, özellikle, Anayasa Nizamını Koruma kanununa neden lüzum görüldüğünü uzun boylu anlattı. Siyasî partilerin kendi programlarını izah ederek propaganda yapmalarının tabii olduğunu, ancak bunların vatandaş huzurunu bozacak bir dereceye kadar gitmemesi gerektiğini belirttikten sonra, maksatlı bir takım tahriklerin yapılmasının demokrasiye zararlı olduğu noktası üzerinde durdu ve şunları söyledi :

BİZ, hürriyetlerin kullanılması hususunda ne derecede anlayışlı ve saygılı isek, bunların suiistimalini ve hele Anayasanın tanımadığı yâni aslında mevcut olmayan hak ve hürriyetleri var sayarak girişilen aşırı ve bizzat Anayasadaki ilkelere aykırı hareketleri önlemekte de o kadar kararlıyız. Ne garip tecellidir ki «Hürriyetlerin yok edilmesi hürriyeti» şeklinde soysuzlaştırılmış aşırı davranışları önlemek suretiyle Anayasa hükümlerine riayeti sağlayıcı müeyyideler getirmek üzere hazırladığımız «Anayasa Nizamını Koruma Kanunu» tasarısı, maksadı ve muhtevası bilinmeden bazı çevrelerce ters bir anlayışla karşılanmıştır.

«Aşırı akımlarla mücadele, bizim hükûmet programımızda yer almış bulunmaktadır. Bu mücadelenin maksadı devletin şeklini, ülkenin ve milletin bütünlüğünü, umumî nizamı korumak, sınıf kavgasını önlemektir. Aşırı akımlarla mücadele, gayet tabiidir ki hukukun içinde kalınarak yapılacaktır. Mevcut kanunlar kifayetli midir? tatbikatı müessir bir şekilde yapılmakta mıdır? sorusunun evvelâ cevaplandırılması gerekiyor. Kanunların tatbikatı devletin emniyet kuvvetlerini idarî ve adlî mekanizmayı ilgilendirir. İdare ve devletin emniyet kuvvetleri, icra tarafından sevk ve kontrol edilmektedir. Adlî mekanizma savcı ile başlamakta, hür ve bağımsız mahkemelerle devam etmektedir. Hür ve bağımsız mahkemelerin vazifelerini görürken hüsnüniyet içerisinde hareket etmediklerini farzetmek için bir sebep mevcut değildir. Münferit misallere bakarak, bunları gerçeklere vakıf olmadan değerlendirerek yanlış hükümlere varılmamalıdır. Şayet bağımsız mahkemelerden sadır olan hükümler, aşırı cereyanların önlenmesine kifayet etmiyorsa, meselenin nedenine inmek gerekir. Meselenin nedenine indiğimiz vakit, bazı mefhumların kanunlarımızda tam bir vuzuh içinde olmadığını, kamu oyunca suç telâkki olunan hususların kanunlarda kâfi ve sarih unsurları ihtiva etmediğini görüyoruz. Aşırı cereyanların hukukun içinde kalarak önlenmesi, hakların özünü zedelemeden, yeni mevzuatın tanzimini zarurî kılmaktadır. Anayasa nizamını koruma maksadiyle hazırlanmış olan tasarı, bir ihtiyaçtan doğmaktadır. Bu tasarının hedefi devletin şekline, milletin ve ülkenin bölünmezliğine yönelmiş tehditlere müeyyide getirmektir.

«Tasarının asıl amacı, komünizm, anarşizm, faşizm veya teokratik devlet nizamını cumhuriyet yerine ikame ettirmemektir. Bu ana hedeftir. Bu ana hedefte birleşmiyecek kimse bulunduğunu tahmin etmiyorum. Kanun tasarısının ihtiva ettiği tedbirler, bu ana hedefi gerçekleştirmekten uzak mıdır, yoksa bu hedefi gerçekleştirecek durumda mıdır? Bu konu münakaşa olunabilir. Bunu herkesle münakaşaya hazırız. Burada hemen şunu kaydedelim: Bu tasarı dolayısiyle çeşitli yönlerden tenkitlere maruz bulunuyoruz.

Herhangi bir tasarının Anayasaya aykırı olarak kanunlaşmasını ve tatbik edilmesini önleyici teminat, Türk Anayasasının içinde mevcuttur. Çift Meclis, tarafsız Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesi, Anayasaya aykırı tasarıların kanunlaşmaması veya bu gibi kanunların tatbik görmemesi için konulmuş müesseselerdir. Henüz tasarı Meclislerde müzakere edilmeden ve Anayasa Mahkemesinin tetkikinden geçmeden büyük bir münakaşa ve polemik açılmıştır ki yasama yetkisinin bir takım gayri mesul kimseler ve müesseseler tarafından âdeta devralındığı intibaını uyandırmaktadır.

«Yasama organını, tarafsız Cumhurbaşkanını ve Anayasa Mahkemesini kâfi teminat olarak görmedikleri anlaşılan bu kişilerin yasama yetkisini nereden aldıkları sorulmaya değer.

«Çeşitli tahriklerin yapıldığı bir gerçektir. Tasarı içinde mevcut olmayan hususlar mevcutmuş gibi gösterilmekte yahut mevcut hususlar yanlış tefsir edilerek çeşitli ithamlar ortaya atılmaktadır. Şu hususu açıklığa götürelim :

«Anayasanın öngördüğü hakların özüne dokunulmayacağı nasıl bir gerçekse, Anayasanın öngörmediği hakların kullanılamıyacağı da bir gerçektir. İnsan haklarına dayalı hür demokratik rejimlerle idare edilen memleketlerde hiç bir Anayasa kendi kurduğu nizamı yıkma hak ve hürriyetini beraberinde getirmemektedir.

«Bugün Türkiye'de ne Anayasa nizamını koruma tasarısı ne de herhangi bir başka tasarı hakkında lüzumsuz bir gürültünün yaratılmasına ihtiyaç yoktur. Zira yasama organı ve diğer merciler de kendilerini özgürlüklerin yedd-i emini farzeden mehafil kadar özgürlük taraftarıdır. Siyasî iktidar olarak bizim düşünce hürriyetini, din ve vicdan hürriyetini, Türk Anayasasının derpiş ettiği ölçülerin ilerisinde kısıtlamayı öngörmemize siyasî felsefemiz ve siyasî tutumumuz mânidir. Hülâsa olarak memleketimizde hürriyet rejiminin ve demokrasinin tecavüzlerden ve tahripten masun tutulması için iyi niyetlerle hazırlanmış bulunan Anayasa Nizamını Koruma tasarısının hedefinde birleşildiği takdirde bu hedefi sağlayacak tedbirleri her zaman münakaşa ve müzakere etmeye hazırız. Bu gerekçe Anayasanın «özüne dokunulamaz» dediği temel hakları zedelemek için bir bahane addedilemez. Zira bu hedefi sağlayacak müzakerelere hazır olduğumuzu beyan ediyoruz. Bu maksatladır ki Adalet Partisi Senato ve Meclis Gruplarından teşkil edilecek bir heyet tasarıyı tetkik edecektir. Ayrıca bu tetkikat tamamlandıktan sonra parlâmento muhalefet gruplarının yöneticileriyle partimiz yöneticileri arasında tasarının müzakere ve münakaşa edilmesini de arzu ediyoruz.

«Bizim hukukun içinde kalarak aşırı cereyanlarla mücadele yapılmasında ısrarımız, bu mücadeleyi hukukun dışına taşırmamak içindir.»

Anayasa nizamını Koruma tasarısı, Başbakana göre Anayasa ile teminat altına konmuş hürriyet haklarının ölçüsüz şekilde kötüye kullanılmış olmasının bir sonucudur ve bu yöndeki hareketleri yürürlükteki kanunlarla önlemeye imkân görülememektedir.

Sayın Başbakan tasarının asıl amacı, **«Komünizme, anarşizme, faşizme veya teokratik devlet nizamını cumhuriyetin yerine ikâme ettirmemek»** olduğunu söylüyor. Bu tasarı, bu yönde söz ve yazı hürriyetlerini kısmaktadır. Acaba yürürlükteki Anayasa bu konuda düşünce ve kanaat hürriyetlerini kısmış mıdır? Anayasa'mızın II nci maddesinde, **«Temel hak ve hürriyetler Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir. Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz»** demektedir. Anayasanın 20. maddesi ise şöyledir: **«Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir, düşünce ve kanaatleriyetine sahiptir, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yazabilir. Kimse düşünce ve kana-**

atlerini açıklamaya zorlanamaz»

Bu iki kesin hüküm karşısında düşünce ve kanaat özgürlüğünü kaldıran, - velev sayın Başbakanın söyledikleri gibi komünizmi ,anarşizmi, faşizmi veya teokrasiyi önlemek için dahi olsa - bir kanun çıkarılamaz. Oysaki Anayasa nizamını Koruma kanunu, hükûmetçe Meclise sunulduğu şekliyle bu amacın da kapsamını çok aşmış; en masum düşünce ve kanaatlerini açıklayanları bile mahkemelerde ve cezaevlerinde süründürecek, memlekette geri bir Ortaçağ karanlığı yaratacak bir nitelik almıştır. Biz şimdiye kadar özgürlük rejimine içten bağlılığına inandığımız sayın Başbakan Demirel'in, kendi imzalariyle Parlamentoya sundukları bu mutsuz tasarıyı savunmayı üzerine almalarına çok üzüldük. İmzalamış olmalarına ayrıca müteessir olmuştuk. Bir Bakanlığın ihtisas elemanları tarafından hazırlanmış bir tasarının bir rutin çerçevesi içinde Meclise sevk edilmiş olduğunu ve bunun üzerinde Başbakanın işleri dolayısiyle fazla durmaya vakit bulamadığını düşünmüştük. Durumun halâ bu merkezde olduğuna ve sayın Demirel'in şimdiye kadarki düşüncelerine ve hareketlerine tamamen aykırı bir düşünce ve hareket istikametine dönmemiş bulunduğuna inanmak istiyoruz. **«Demokrasi varsa, fikir hürriyeti de olacaktır; her şey söylenecek, her şey yazılacaktır»** diyen kendileridir. Bu sözlerin kulaklarımızda akisleri halâ çınlıyor; hepsi yazılmış, basılmış önümüzde duruyor. Dünle bugün arasında ne değişti? Eğer **«Olanları görmüyor musunuz? Sokaklarda kanlı kardeş kavgaları oluyor; misafir Amerika bahriyelilerine saldırılıyor; okullar, fabrikalar işgal ediliyor; hergün kompredorlar ve aracılar memleketi soyup soğana *çeviriyorlar diye bir sınıfa karşı halkta* nefret ve düşmanlık çoğalmasına çalışılıyor»** deniyorsa bütün bunların olmasının ve önlenememesinin nedenlerini yürürlükteki kanunların yetersizliğinde sanarak Anayasaya açık şekilde aykırı bir baskı kanunu çıkarmaya kalkmak, basiretli bir ikitdarın düşünebileceği ve alabileceği bir tedbir olmamak lâzım gelir.

Burasını önemle belirtmek isteriz ki, çıkartılmak istenilen kanun, ayaklanmaları önlemek için değil, düşünce ve kanaat özgürlüğünü kısmak ve ortadan kaldırmak içindir. Paradoksal olan ve aklın dışında kalan şey, baskının harekete değil, fikre karşı yapıldığıdır. Sokaklara taşıp polise en ağır hakaretle taşlar ve molotof kokteylleri atanlara kanun ceza vermiyor muydu acaba? Mülkiyet hakkına tecavüz edip fabrikaları ve okulları işgal edenleri yerlerinden atmaya İcra kuvvetleri kanunlar karşısında yetkisiz miydiler? Taksim meydanında herkesin gözü önünde adam öldüreni tutan polis kanuna karşı mı gelmiş olurdu?

Hayır; bu memlekette hem ayaklanmaları ve saldırıları önliyecek, hem de anarşizmi, komünizmi, faşizmi ve teokrasiyi yayıcı fikirleri kontrol altına alacak yeterli ölçülerde kanunlar vardır. Yalnız bunları uygulamada, çeşitli nedenler yüzünden bir aksama, bir ters yönden kanuna karşı gelme eğilimi başlamıştır. Bir iktidar için önemli olan, bu olaylar ve eğilimlerin neden doğduğunu, nasıl beslendiğini araştırmaktır. Yoksa susturmak hiç bir şeye yaramaz. Biz samimî olarak, fikir hürriyetine karşı bugün yürürlükteki kanunların ağır olduğuna ve hafifletilmesi gerektiğine inanmaktayız. Bundan daha dört sene evvel - aynı Anayasa ve aynı kanunlar olduğu sıralarda - biz bile yazılarımızda suç unsuru görülerek günlerce Basın Savcısının bilgisizce ve insafsızca tazyikine uğradık ve hattâ tevkifimiz için mahkemelere sevk edildik. Bugün Marks'ın Komünist Manifestosunu tercüme etti ve yaydı diye adamlar hapse atılabiliyor. Batı âleminde, ya da başka medeniyet âleminde böylesine bir kanun var mıdır acaba? Özgürlük dâvâsı *yolunda olduğuna bizleri inandırmış olan* sayın Başbakan Demirel'in, kendisine yakışan sükûnet ve soğukkanlılık içinde bugünkü durumumuzu göz önüne almasını ve özellikle savunmasını yaptığı mutsuz tasarıya karşı üniversiteler, aydınlar, düşünürler ve birçok vatanseverlerin gösterdikleri tepkiyi hiçe saymamasını temenni ederiz.

Yeni bir Balkan paktı olabilir mi?

Cumhurbaşkanımızın davetlisi olarak yurdumuzu ziyaret eden Romanya Cumhurbaşkanı Çavuşesku (Ceausescu), 28 Şubat'ta seçim kampanyasının kapanması dolayısiyle verdiği nutukta, Balkan milletlerinin barış içinde yaşamaları ve dünya barışını korumaları için aralarında samimî bir anlaşmaya varmalarını teklif etmiş, ve politikasını şöyle özetlemiştir:

«Bütün Balkan memleketleri, dünyanın bu parçasını bir barış ve kooperasyon bölgesi durumuna getirmek için her türlü çabalarını birleştirmelidirler. Balkan milletleri arasındaki anlaşmazlıklar her zaman büyük devletlerin yararına olmaktadır». Bu nutkunda Romanya Cumhurbaşkanı, Romen seçmenlerinden güttüğü dış politikada bağımsızlık yolunu kütle olarak desteklemelerini istemiş, ve **«20 milyon Romen, özgürlük ve bağımsızlık haklarını korumak için canlarını fedaya hazırdır»** demiştir.

Balkan milletleri arasında barışın korunması ve bu uğurdaki çabalarını birleştirilmeleri, Atatürk'ün yıllar önce ortaya attığı ve **«Balkan paktı»** ile gerçekleştirmeye yöneldiği bir fikir olmuştu. Atatürk aynı zamanda «Saad Abaad paktı» ile müslüman devletler arasında aynı fikri realize etmeye çalışmıştı.

Her iki paktın öngörülen hedef bakımından başarılı olduğu şüphesizdir. Fakat dünyanın birbirineençok karışmış ve birbiriyle tarihî karşılıklı anlaşmazlıklar içinde yaşamış halklarının toplandığı Balkan bölgesi, büyük devletlerin ve özellikle Sovyet Rusya'nın etkisi altından kurtulamamış; Atatürk'ün ölümünden ve İkinci dünya savaşından sonra da bu memleketlerden dördü (Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk) komünist cephede yeı almış; geri kalan ve Batı cephesine bağlanmış olan ikisi de (Türkiye ve Yunanistan) Kıbrıs yüzünden çıkan derin anlaşmazlık dolayısiyle, Atlantik Paktı'na birlikte girmiş olmalarına rağmen, bir süre dost olmaktan çıkmıştır. Bu suretle Balkan milletlerinin barışı koruma ve aralarında kooperasyon kurma fikri realitede berçekleşemiyecek romantik bir özlemden ibaret kalmıştır.

Balkanlarda bir barış bölgesi kurulması fikri, zaman zaman ortaya yeniden atılmıştır. 1957 Eylülünde o zaman Romanya Başbakanı olan Stocia beş Balkan devletine (Türkiye, Bulgaristan, Yugoslavya, Yunanistan ve Arnavutluk) müracaat ederek, hükümet başkanları seviyesinde Bükreş'de bir konferans toplanmasını ve bu konunun görüşülmesini teklif etmişti. Fakat bu devletlerden olumlu cevap alınamadığından teşebbüs bir sonuç vermedi. 12 yıl sonra yeniden bu defa devlet Başkanı tarafından yapılan teklifin olumlu karşılanıp karşılanmayacağı bilinememektedir. Gerçi Yugoslavya bu fikre, Romanya gibi, hararetle bağlı gözüküyor. Görünüşe bakılırsa, rejim ayrılıklarından

KIYAFET KANUNUNA KARŞI GELEN TURİZM BAKANLIĞI

İstanbul'da kalpak giyen gençleri polis toplıyarak kıyafet kanununa aykırı giyiniyorlar diye mahkemeye veriyormuş!..

Kalpak bütün medenî memleketlerde giyiliyor. Bir ecnebi kalpakla gelse bunu da mahkemeye vereceğiz demek... Başında sarık gibi tülbent sarılmış yeşil takke giyenlere kimsenin karıştığı yok!..

Ne garip adamlarız doğrusu!...

Fakat kıyafet kanunu yürürlükte ise asıl Turizm Bakanlığı'nı mahkemeye vermek lâzım. Başında fes, cepken giymiş, eski kıyafette kadın erkek resimleriyle renkli afişler yaptırıp ecnebi memleketlere propaganda için yollıyan bu Bakanlık dururken niye kalpaklı gençlerle uğraşıyoruz.

ziyade bu milletlerin kendi tarihlerinden kökünü almış ayrılıklar bu yöndeki birleşmeye en büyük engel teşkil etmektedir. Sosyalist ya da kapitalist büyük devletlerin uydusu ve nüfuz alanı olmamak endişesi de müşterek bir fikir olmaktan uzaktır. Bu arada Bulgaristan'ın durumu örnek olarak gösterilebilir. Romanya ve Yugoslavya, kayıtsız şartsız bağımsızlık taraflısı olmalarına karşılık Bulgaristan Sovyet Rusya'nın önderliğinde güdümlü ve sınırlı bir bağımsızlıktan yana ve aynı zamanda büyük Bulgaristan idealine sıkı sıkıya bağlıdır. Şubat sonlarına doğru Yugoslav parlamentosunda Sovyet Rusya ve sosyalist memleketler ve özellikle Bulgaristan'la olan politik ilişikler konusunda geniş görüşme ve tartışma olmuş; Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Miso Paviçeviç, Bulgar'ların, büyük Bulgaristan ideallerini gerçekleştirmek için Sovyet Rusya'ya dayanmasını gerçek bir tehlike olarak nitelemiştir.

Balkan'ların bir barış bölgesi durumuna getirilmesi, Türkiye'nin ötedenberi özlediği ve Atatürk'ün gerçekleştirmeye çalıştığı bir idealdir. Biz politik rejimleri ve bağlandıkları doktrin ne olursa olsun, Balkan milletlerinden istisnasız hepsiyle dostluk ilişkileri kurduk; ve hiç birinden toprak isteğinde bulunmuyoruz. Yunanlılar'la Kıbrıs dâvâsında başgöstermiş anlaşmazlığı da barış yoliyle çözümlemek kararındayız, ve bu arzumuza **Megalo İde** hülyasını biryana atmış gözüken şimdiki Yunan hükümetinin de katılmakta olduğunu sanmaktayız. Eğer Bulgarlar da büyük Bulgaristan hülyasından vazgeçerler ve realist olmaya karar verirlerse, Balkanlar'ın büyük devletlerin her zaman patlatabileceği bir barut fıçısı olmaktan kurtulması mümkündür.

Romanya devlet başkanı sayın Çavuşesko Cumhurbaşkan'ımızın davetlisi olarak yurdumuzu ziyaretinin, Balkan milletleri arasında barış ve iş birliği fikrinin gerçekleşmesine doğru atılmış olumlu bir adım olmasını temenni ederiz.

Devlet İşletmeleri Ne Devletten, Ne de Halktan yana

Kurban bayramı dolayısiyle Devlet denizyolları (Denizcilik Bankası) iç hatlarda ve özellikle Marmara hatlarında yolcu trafiğinin normalüstü bir artış göstereceğini düşünerek gerekli tedbirleri almamalı mıydı? Ek seferler koymamalı mıydı? Gemilerin istiap hadlerine göre alınabilecek yolcu adedi hakkında acentelerine talimat vermemeli miydi? Kısası normalüstü trafiği karşılamaya çalışmamalı mıydı?

Bu yıl 27 Şubatta başlıyan kurban bayramı, 2 Mart pazar günü bitti. Son gün biz de Çanakkale'den Ayvalık gemisine binerek İstanbul'a gelmekteydik. Hiç bir ek sefer konmadığı, hiç bir tedbir düşünülmediği için gemi, Çanakkale, Gelibolu ve Şarköy'den aldığı yolcularla tıkabasa dolmuştu. Bu iskelelerden sonra gündüz 2'ye doğru Karabiga'ya geldiğinde acenteden biletlerini almış 500'ü aşkın yolcunun hücumuna uğradı. Değil oturacak, ayakta bile kımıldayacak yer kalmamıştı. Bu durumda gemi hareket edemezdi. İdareden yeni bir gemi yollanması istendi, ve Mudanya seferinden akşam 8 de İstanbul'a varacak olan Gemlik gemisinin yollanacağı bildirildi. Gemi ve yolcular gecenin 3'üne kadar tam 13 saat Karabiga iskelesinde bekledi. Gece 3 de gelen Gemlik gemisi, yolcuların yarısını aldı, ve böylece tarifesine göre 12 saatte bitmesi gereken bir sefer, 25 saatte tamamlanabildi. Şüphesiz yolcuların çektikleri hadsizdi. Aralarında İmroz'dan ve Çanakkale'den sedye ile İstanbul'a ameliyata gönderilen ağır hastalar da vardı. Bu zavallılar belki bu gecikme yüzünden hayatlarından oldular.

Bu olay, devlet işletmelerinin ne devletten, ne de halktan yana olmadığını gösteren acıklı bir belgedir :

I — Kurban bayramı dolayısiyle iki gemiyi bolbol dolduracak yolcu bulunaca-

ğı neden hesaplanamadı? Hesaplandı ama elde fazla gemi olmadığından yapacak bir iş de yoktu denemez; çünkü ikinci bir gemi yollanabilmiştir.

2 — Neden Karabiga acentesi, gelecek geminin dolu olacağını ve zâten de yolcu alma kapasitesinin 500 civarında olduğunu bilmesine rağmen 500 den fazla yolcuya bilet kesti?

3 — Neden Karabiga'da ağzına kadar dolu gemiye 500 yolcu daha alındı? Mademki bir ikinci gemi yollanabilecekti; bu yolcular bekletilerek bu gemiye bindirilirdi. Böylelikle Ayvalık vapuru yoluna devam ederek programı gereğince akşam 7 buçukta İstanbul'a varır; gerekirse başka serviste kullanılırdı. Her hatta yolcu kala balığı olan böyle bir günde bir gemiyi 13 saat bir iskelede bağlı tutmak İdareye neye mâl olmuştur?

Sorular birbiri ardına gelebilir. Bütün bunlar düşünülememiş, yapılamamış olunca, hiç olmazsa binen yolcuları gelecek bir gemiye kadar beklemeleri için dışarı çıkartmak çâresi bulunabilirdi. Kaptan, Liman Reisi, Nahiye Müdürü, Jandarma kumandanı biraraya gelerek bunu düşündüler; geminin hoparlâriyle yeni bir gemi geleceğini ve bu iskeleden binen yolcuların dışarı çıkmasını anons ettiler. Fakat kimse dışarı çıkmadı. Önce gemideki hoparlör tesisatı bozuktu; anonsu çok kimse işitmedi. Sonra da işitebilenler yeni gemi geleceğine inanmadılar; kandırılıyor sandılar.

Ayvalık gemisiyle bayram sonu seyyahat edenlerin bayram tatilleri fazlasiyle burunlarından geldi. Sabaha karşı saat 3 de Gemlik gemisine aktarma edilen üniversite öğrencisi gençler iskelede «Ayvalık'a Yuh» diye bağırmakta bir bakıma haklıydılar. Fakat bir açıdan her kes ve bu arada Ayvalık gemisinin kaptanı da, Karabıga acentesi de, Devlet Denizyolları İşletmesi de kendilerini haklı bulabilirlerdi: Kaptan ne yapsındı? Acente bilet kestikten sonra yolcuyu alamamazlık edemezdi. Acente ne yapsındı? Her zaman olduğu gibi isteyen yolcuya bilet kesmişti. Geminin dolu geleceği ve bilet kesmemesi gerektiği kendisine önce bildirilmemişti! İşletme ne yapsındı? Elinde az gemi vardı ve olanların yarısı da tamirde idi.

Aslında bütün bunları diyenlerin hepsi derece derece kabahatlidir ve vazifelerini yapmamışlardı. Fakat en büyük kabahat İşletmenindir. İnsan bu olup bitenleri gördükten, hele içinde bulunup olayı adım adım izledikten sonra, bu tutumda, bu zihniyette ve bu durumda olan devlet işletmelerinin ne devleti ne de halkı düşünmeyen , en basit işletmecilik usul ve kurallarına kendisini uyduramayan, bu yüzden yüz milyonlar ziyan eden müesseseler olduğunu daha iyi anlıoyor. Bu işletmeler, ellerindeki imkânları gereği gibi kullanamıyorlar, zarar etmeme, kâr sağlama ve devlete de halka da hizmet etme zorunluğunu duymuyorlar, basiretli ve iş bilir bir tüccar gibi hareket etmiyorlar.

Bunları inkâr etmeye, aksini savunmaya imkân yok. Fakat bütün kabahati yüklenen bu işletmeler de ne gibi idâri, politik ve mâli baskılar altındadır? Ve nasıl zarar etmeme ve kâr sağlama, halka da devlete de hizmet etme görevinden şu ya da bu yollarla alıkonmaktadırlar? İşin başına getirilenlerden istenen bunlar değil, bunlardan başka şeyler olduğunu biz yakından bilmekteyiz. Denizcilikle, işletmecilikle uzaktan yakından ilgisi olmayan ve ayda bir gün maaş bordrosunu imzalamaktan başka işi bulunmayan bir sürü sözde «Müşavir», bir sürü lüzumsuz memur, bir sürü lüzumsuz işçi barındırmak için devlet işletmeleri kurulmuş gibidir. Bu deveyi gütmeyenlerin bu diyardan gitmeye mecbur oldukları da ayrıca herkes tarafından bilinmektedir. Realite böyle olduğuna göre, biz bir tek Çanakkale seferindeki idaresizlik yüzünden devlete yüzbin liradan ve halka da belki bunun üç dört mislinden fazlaya mâl olan zarardan dolayı başlıbaşına işletmeyi de kabahatli bulmamız mümkündür. Asıl sorumluluk Bakanlık'ta, Hükümet'tedir diyip derde esaslı bir teşhisi koymaya da gidemiyoruz. Belki onların da üzerlerinden kabahatin, diğerleri gibi, gideceği birçok bilinen bilinmeyen, görünen görünmeyen sebepleri vardır. Şu halde asıl kabahatin devlette, kendini idareden âciz olan bu kuruluşun haddini aşarak işletmecilik yapma-

sında ve işlerini kendi kuralları, kendi zihniyeti ve kendi çıkarı bakımından görmeye kalkışmasından ibaret olduğunu söylemek duruma en iyi teşhisi koymak olacaktır. Bu konuda gerekli bir reforma ulaşıncaya kadar, bu olaylar tekrarlanıp gidecek ve millî servet kaynaklarımız kurutulmakta devam edecektir.

hat

Günaydın!..

Pertev

TRAŞ SABUNU İLE BAŞLAR

En sert sakallar bile, nefis kokulu PERTEV TRAŞ SABUNUNUN sayesinde kısa zamanda yumuşar ve kolay traş olmanızı sağlar.

PERTEV TRAŞ SABUNU ile traş ayrı bir zevktir.

Yeni Reklâm

(Barış : 178)

Bir milli endüstrî Kuruluşu

[Kapaktaki Resim]

Ersin ALOK

Üsküdar'dan kalkan servis otomobili 50 dakika sonra bizi, İstanbul - Kocaeli hududu üzerinde yeni Arçelik fabrikasına götürürken, Ankara asfaltının sanki Beyoğlu istiklâl caddesi kadar trafik tıkanıklığı göstermesi bizi şaşırtmıştı. Ne çok vasıta geçiyordu bu yolun üzerinden!... Şoförümüz anlatıyordu :

«— Hergün bir trafik kazası oluyor. Geçenlerde AEG'nin bir servis otobüsü, yolda duran bir kamyonla çarpıştı; on onbeş kişi öldü. Birkaç gün sonra Gebze köprüsünde uçuruma yuvarlanan vasıtada ölenlerin sayısı 30'un üstündeydi. Hergün fabrikaya Üsküdardan Kadıköyden işçi taşıyan 30-40 otobüs gidip geliyor. İşçilerimizin en çok korktuğu bu otobüs yolculuğu oluyor. Bu yüzden işini terk edenler bile var.»

Dikkatsizlik, ihmâl, kontrol eksikliği, yolun darlığı hep bir arada; trafik de bu kadar çok olunca Ankara asfaltının hele bu kısmındaki ölüm yolculuğunun insanı korkutması normâl... Bir kaza olsa yardım için yakın merkezlere haber ulaştırmak bile güç... Burası sanayi bölgesi olmuş; birçok büyük fabrikalar kurulmuş; on binlerce işçinin çalıştığı sabah akşam iş için gelip geldiği bir yer olmuş ama, telefon bağlantısı bile yok denecek durumda. İstanbul'dan fabrikaya geleceğimizi haber vermek için telefon etmek istedik; şehirlerarası iki saat bekledikten sonra güç belâ bulabildik. Haydi, allah saklasın, bir kaza olunca gelip geçen çok olduğundan yardıma koşanlar olur; telefon olmadan da olay merkezlerde duyulur diyelim. Fakat birçok fabrikanın kurulu olduğu bu bölgede iş münasebetleri için telefon ilk lâzım olan vasıta değil mi? Nasıl çalışılıyor, ne güçlükler çekiliyor bu telefonsuzluk yüzünden?

Arçelik fabrikasına geldiğimiz zaman. bizi nezaketle karşılayan ve fabrikayı gezdiren şirketin murahhas âzâsı sayın Lütfü Doruk'a ilk sorumuz bu oldu :

«— Telefonsuz ne yapıyorsunuz?»

Çok dertli olduğu belli... Yarasına dokunmuştuk :

«— Burada bizden başka hepsi büyük birçok fabrika daha var. Son derece kifayetsiz olan Tuzla köy santralı aracılığiyle şehirlerarası servis sözde işliyor. Ama telefon konuşması saatlerce bekledikten sonra ya yapılır, ya yapılmaz.»

Düşündüm: Bu bölgede telefon santralını büyütmek, otomatik hâle koymak en kâr getiren birşey.

Evet; devlet işi böyle... Devlet ne kendini düşünür, ne de halkı... Burada bir sanayi bölgesi kurulmuş; telefonsuz olur mu? Arçelik gibi memleketin her tarafiyle, hattâ dünyanın birçok yerleriyle telefon muhaberesi yapacak en azından 25-30 fabrika var. Bu iş için kaç milyon lâzım? Telefon idaresi bu parayı bulamaz mı? Bulamazsa bu fabrikalardan istesin; masraf hissesi ya da avans şeklinde sağlayabilir.

Bölgenin derdi, ilk karşılaştığımız iki güçlükten, trafik güvensizliği ve telefonsuzluktan da ibaret olmaması lâzım. Fakat işin bu yandan derinine inmeye vaktimiz yok. Yalnız sayın Doruk'tan şunu öğrenmek istedik :

«— Beyefendi; neden bu kadar güçlük varken fabrikanızı buraya taşıdınız?»

Aldığımız cevaptan sonra bu soruyu biz de gereksiz bulduk. Çünki Haliç'in kirli suları üzerinde, Halıcıoğlu'nun bir köşesinde sıkışıp kalmış olan Arçelik fabrikası, artık bu dar çerçeveyi mutlaka aşmalı, gösterdiği yurt çapında çok önemli gelişme temposuna ayak uydurmalı, serpilip gelişme imkânına kavuşmalıydı.

Şimdi dünyanın en ileri memleketlerindeki emsalinden hiç de geri kalmayan modern bir dev endüstri tesisi hâlinde ilk ünitelerini kurmuş olan Arçelik fabrikası 700

bin metre karelik geniş bir arâziye sahiptir. İhtiyaç duydukça genişliyebilecek, her türlü tesisleri istediği gibi kurabilecektir. Halıcıoğlu'nda iken ancak 17 bin metre kareden ibaret olan kapalı çalışma sâhası, şimdi 40 bin metre kareye çıkmıştır. Lüzumu olursa buna bir kaç misli ilâveler yapılabilir. İşçiler için bugün ancak 56 daireden ibaret lojmanlar yapılmışsa da, imkân bulunursa çalışan 2 bine yakın personelin hepsini barındıracak bir küçük şehir bile kurulabilir.

Esas fabrika binası 300 metre boyunda ve 100 metreden fazla genişlikte 40 bin metre karedir. Ayrıca sosyâl tesisler bölümü aynı zamanda 1200 kişinin yemek yiyebileceği çok güzel bir salonla modern bir mutvak dairesi, çamaşırlık ve diğer kısımları içinde toplamış müstakil bir binadır. İşçiler, umum müdüre kadar bütün personel aynı mutvaktan aynı yemeği yerler. Gittiğimiz gün menü et haşlaması, bol peynirli makarna ve portakal peltesiydi. Henüz idare binaları tamamlanmamış; tek katlı şantiye binalarının genişletilmesiyle meydana getirilmiştir.

Fabrikada 1900 kadar işçi çalışmaktadır. Halıcıoğlu'ndan buraya taşındıktan sonra eski işçilerden % 92'si buraya gelmiştir. Maltepe'den Tuzla'ya kadarki sâhalarda yerleşmişlerdir. İşçiler sıhhatlarını kazandıkları, özellikle çocuklarının temiz havaya kavuştukları için yeni hayatlarından çok memnundurlar. Onlara mahsus fabrika arâzisi üstünde blok apartıman şeklinde lojmanlar yapılması için Sosyal sigortalar Kurumunun yardım etmesi hâlinde çoğu buraya taşınacaklardır. Fakat, mevzuat müsait olmadığı için, bu yardım yapılamamktadır. Sayın Cumhurbaşkanımızın geçenlerde İstanbul'dan Ankara'ya giderken, fabrikayı ziyaret ettiği sırada, kendilerine mevzuat çemberini yarma konusunda yardımcı olmaları ricasında bulunulmuştur.

Arçelik fabrikası yılda 60 bin buzdolabıyle 40 bin çamaşır makinesi imâl etmektedir. Bu mikdar Türkiye'de bütün fabrikaların yapabilecekleri imâlâtın yarısını doldurmaktadır. Buzdolabında Arçelik'in payı yarıdan fazladır. 1969 yılında cironun 300 milyon lirayı bulacağı umulmaktadır. Geçen yıl bu miktar 220 milyona ulaşmıştı. Fabrika buzdolabı ve çamaşır makinesinden ayrı olarak çeşitli diğer mamuller de yapmaktadır. Bunların arasında çelik dolaplar, üç tekerlekli küçük kamyonetler de vardır. İmâlâtın çeşitliliği ve mamul malların hemen bütün kısımlarının da fabrika bünyesinde yapılması zorunluğu maliyetler üzerinde menfi etki yapmaktadır. Fakat yan sanayiin henüz gelişmemiş olması bu durumu zorunlu kılmaktadır. Bu sanayide ise yeterli bir gelişme, iç pazardaki talebin sınırlı olması yüzünden, pek beklenemez. Yalnız buzdolabı ve çamaşır makineleri motorları General Motor'la Koç Holding'in ortaklaşa kurduğu motor fabrikasından sağlanmaktadır. Öğünülerek belirtildiğine göre, imalâtta kullanılan ilk ve yardımcı maddelerin % 90 dan fazlası yerlidir. Hattâ fabrikanın bütün aksamı yerli malzeme ile kurulmuştur.

Çalışanların da hepsi türktür. Bir tek İngiliz mütehassıs varsa da onun da kontratı bitince hizmetinde devama lüzum kalmıyacaktır. Buna karşılık işletme mühendisi olarak, bulunabilirse, bir iki ecnebi uzmanın mukavele ile angaje edilmesi düşünülmektedir. Böylelikle modern işletmeciliğin eksiksiz uygulanması yolundaki çabalar desteklenmiş olacaktır.

Buzdolabı ve çamaşır makinesi, Arçelik fabrikası kuruluncaya kadar Türkiye'de ithal malıydı. Bugün bu alanda hiç dış memleketlerden ithalât yapmaya lüzum kalmamıştır. Arçelik'ten başka diğer fabrikalarımız da vardır. Böylelikle Arçelik haklı bir rekabetin olumlu etkileri altında çalışmakta, ve kendisini bu şartlara bütün kurallariyle uydurma zorunluğu duymuş bulunmaktadır. Arçelik bu zorunlukla şimdi iç pazarı da aşmış, ve dış memleketlerde yeni müşteriler bulmak yolunda yoğun bir çalışmaya girişmiştir. Şimdiye kadar Bulgaristan, Irak gibi birkaç memlekete bir miktar mal ihraç edilmiştir. Komşu Arap memleketlerine, İran ve Pakistan'a ihracat yapabilme teşebbüslerine girişilmiştir. İhracat, keskin dış rekabet yüzünden, fabrikaya kâr sağlamasa bile iş hacmini genişletmek ve memlekete döviz sağ-

Özgürlük Düşmanları

FİKİR özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, grev yapma özgürlüğü, kısası Anayasanın ve kanunların tanıdığı ve teminat altına aldığı bütün özgürlüklerin kılına dokunulmadan yaşamasını istiyorsak, yine Anayasanın ve kanunların suç saydığı hareketlerden kaçınmalı, ve bunları yapanları savunmamalı ve korumamalıyız.

Amerika büyükelçisinin aleyhinde gösteri yapılabilir. Devletine ve şahsına karşı tecavüz ve hakaret olmadıkça — Türkiye aleyhine bir tertip olduğu bilinse bile — bunlara belki ses çıkarmamak, «özgürlük rejimi böyledir» demek mümkündür. Fakat üniversite öğrencileri bu büyükelçinin kendi üniversitelerine yaptığı bir nezaket ziyareti sırasında, otomobilini yakarlarsa, kimin olursa olsun otomobil yakmak bir suç olduğu için, bunu yapanlar mutlaka cezalandırılmalı, ve kimse onları savunmaya, kahramanlaştırmaya kalkamamalıdır.

Grev, işçilerimize kanunlara tanınmış bir haktır. Gerçi bu hakkı mutlak olarak tanımanın birçok sakıncaları var, ve bu sakıncalar özgürlük rejiminin kaynağı olan İngiltere'de bile şiddetle duyulmaktadır. İşçi bugün orada ölçüsüz ücret artışları dolayısıylé greve gidemektedir. Bizde ise istenirse işyerinin kapılarını kapamaya zorlayacak kadar aşırı ve hudutsuz ölçülerde zam istemek ve verilmeyince de grev yapmak hakkı tanınmıştır.

Hadi hepsine «Özgürlük rejimi bu demektir» diye ses çıkarmıyalım. İşçiler, öğrenciler grev yapsınlar. Gerçi okullarda dersler, fabrikalarda işler durunca milletin, devletin birçok zararları olurmuş; Özgürlük uğruna bunlara da katlanalım. Fakat okulların, fabrikaların işgalini, otomobillerin yakılmasını hangi gerekçe ile mazur ve haklı bulabiliriz? Mala, cana taarruz, kanunlara ve onları korumak için vazife gören emniyet kuvvetlerine ve devlete karşı ayaklanma?

Yok efendim; hürriyet, hakka hukuka tecavüz, devlete ve kanuna karşı isyan sonucu verdi mi, bu özgürlüğü kimse koruyamaz, savunamaz. Bunları yapanlar bu rejimin yaşamasını isteyen Türk Milletine düşman olanlardır.

«Üniversiteyi işgal öğrencinin meşru direnme- hakkıdır» diye fetva veren üniversite hocası, fabrikayı işçilerin işgalinden kurtarmak için vazife gören polislere «Devrim katilleri», ya da Amerikan büyükelçisinin otomobilini yakan gençlere «Emperyalizmle savaşan asil ruhlu Atatürk çocukları» diyen politikacı ve yazar da bu milletin düşmanı olabilir.

Türk milletinin varlığı ve kurduğumuz özgürlük rejiminin devamı söz konusudur. Gençlerimizi, işçilerimizi uyanık olmaya çağırıyoruz.

---

lamak bakımından vereceği olumlu sonuç gözönüne alınarak bu yolda fedakârlıklara katlanılacaktır. İkinci Beş Yıllık kalkınma plânındaki ihracatı teşvik tedbirlerinden de yararlanarak fabrika bu yönde elinden gelen çabayı harcamaya kararlıdır. Türkiye'nin yakın bir gelecekte komşu memleketlere buzdolabı ve çamaşır makinesi gibi bugün millî endüstrimizin başarılı bir kolunda başlıca ihracatçı duruma geçmesini temenni ederiz.

Arçelik fabrikasından, gördüklerimiz karşısında, içimiz feraha kavuşmuş olarak ayrıldık.

Dış Ülkelerde İşçilerimiz için Hazırlanan Avrupa Statüsü

Yazan : **Ord. Prof. Dr. F. K. GÖKAY**

BARIŞ Dergisinin adı ne kadar hoş! Ziya Gökalp'in tâbiriyle konuşalım: Türk milletinden ve İslâm ümmetinden olan bizler dinimizin **«Essulhü Seyyidülahkâm»** yani barış, dünya üzerinde mevcut kıymet hükümlerinin en temellisidir mânâsına gelen söze hepimiz candan bağlıyız. Sayın Hamdi Başar çok yönlü yaşama safhasına mâlik bahtiyarlardandır. Ben O'nu Limancı Hamdi Bey olarak tanıdım. Liman Müdürü iken Sirkeci'ye motoriyle geçmek suretiyle ünvanını taşıdığı müesseseyi bindiği vasıta ile de temsil eder ve bu yüzden karikatüristlere konu olurdu.

Fikir alanında yorulmak bilmez savaş sahibi bu zât eskidenberi sosyal fikirleri bıkmadan usanmadan savunmuş ve savunmaktadır. Bu yüzden zaman olmuş, kendisine yapılan en câzip tekliflere değer vermemiş, istifa mektubunu vererek trene atlamış; mücadelesine devam etmiş bir insandır. İşte bunun için dış dünyanın problemlerini çok dikkatle inceliyen Barış'a memleketimiz bakımından çeşitli yönleriyle faydalı gördüğüm Avrupa'daki işçilerimizin durumlariyle ilgili konvansyon projesi hakkında bir yazı yazma teklifini memnunlukla karşıladım.

Avrupa'ya işçilerimizin kütle halinde gitmesini doğru bulmayanlar vardır. Ben o fikirde değilim. Dünyaya gözünü açan insanların mutlulukları çevreleriyle iyi geçinmeleriyle mümkündür. İkinci Dünya Savaşından sonra birçok memleketler arasında pasaport muameleleri, hattâ gümrük araştırmaları kalktı. Fena mı oldu? Kollarınızı sallıyarak rahatça bu memleketlere giriyorsunuz! Birleşmiş bir Avrupa ülkesi fikrini savunanlardanım. Nasıl Birleşmiş Amerika varsa neden Birleşmiş Avrupa olmasın? Doktrinler, rejimler milletlerin yaşayış tarzlarına ait ortamlardır.

Yarım yüz yıla yakın kendisini diğer memleketlerden ayrı tutan Sovyet Rusyanın mazul lideri Kruşçef, demokrasi memleketlerini ziyaret ettiği zaman barış içinde birlikte yaşama tezini ortaya atmıştı. Fakat Coexistence Pacifique teorisi Kruşçef'le birlikte bir kenara itildi. Antropomorfolojik bakımdan aynaya baktığımız zaman Âdemoğulları arasında fark var mıdır? Hepimiz Âdem neslinden değil miyiz? Ne oluyoruz; birbirimizi öldürmekten, zedelemekten ne kazanıyoruz?

Fizikal, psikolojik, sosyal yönleriyle insanoğlunu mütalâa edelim. Tanrı kol vermiş, eşyayı yakalıyalım; ayak vermiş, mesafeleri aşalım; ağız vermiş, beslenelim; hepsinin üstünde beyin vermiş, düşünelim diye! Peki; bütün nimetleri birleşmek, anlaşmak, şu geçici dünyanın keyfini çıkarıp, insanca birbirimizi severek yaşamak için neden kullanmıyoruz? Derebeğler gelmiş; hükümdarlar tahtta

oturmuş; halk arasından çıkan rehberler, liderler dünlerini unutarak diktatör kesilmişler; yüzbinleri, milyonları kurbanlık koyunlar gibi cephelere sürmekten çekinmemişler. İyi marifet mi yapmışlar? Son haftanın Mach dergisini okuyorum. Napolyon'un bilmem kaçıncı yıldönümü vesilesiyle hayatı üzerinde inceleme yapıyorlar. Korsika'nın bu maceraperest evlâdı, Fransız milletini koyun sürüsü halinde Rus steplerinde harcamaktan kaçınmıyor. 300 bin kişilik ordusunu korkunç bir kışın soğuk dalgaları altında âdeta Okyanus denizinde batmış Titanik faciası gibi karlara gömerek yorgun ve perişan Paris'e dönüyor; Elbe'ye sürülüyor; ada'da kalamıyor. «İmparatorunuza hayır diyecek var mı?» diye Paris'e dönüp tekrar Tuileri'de yerleşiyor. Vaterlo faciasından sonra ömrünü acz ve sefalet içinde Sent Elen'de tüketiyor. Fransa milyonlarca genç evlâdını kaybediyor. Niçin ve neye? İşte bütün bu sebepler dolayısiyle ben birleşmiş bir Avrupa, hattâ daha ileri giderek birleşmiş bir dünya fikrinin müdafilerindenim. Olmayacak duaya âmin demek biraz fantazi sayılır ama, birleşmiş dünyayı bir kenara bırakalım, Müşterek pazar masası etrafında toplanabilen bir kısım Avrupa devletlerinin daha şumullü bir tarzda Strasburg'da Konsey çevresinde birleşimi neden mümkün olmasın? İşte bu görüşledir ki, Avrupa'ya işçilerimizin gönderilmesine taraftarım. Onları ilgilendiren toplantılara sık sık gidip geliyorum. Bu vesile ile işçilerimizle de temas ediyorum. Avrupa'ya gelişleriyle, Yurda dönüşleri arasındaki farkı görünce hoşlanıyorum. Dünya değişmiştir. Artık kölelik devri ebediyete gömülmüştür. İnsan Hakları Beyannamesi yüzde yüz olmasa bile çok hakları korumaktadır. Sendikalar, işçi haklarını belirten kanunlar, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı, bu teşkilâtın kongre ve konferansları çalışan insanların aileleri, ihtiyarlıkları, çocukları için çıkarılan kanunlar, sigortalar birer mâna taşımaktadır.

İşte şimdi Avrupa'da çalışan işçilerin memleketlerinden alınmaları, muayeneleri, sevkleri, gittikleri memleketlerde yerleştirilmeleri, kabul istasyonları, memlekette kalan aileleriyle münasebetleri ve bilhassa iş kabul ettiği memleket yerli işçisinin haiz olduğu çalışma tarzı ve sosyal haklarda eşitlik konusu, sosyal ve sağlık sigorta, işsizlik hâli, iş kazalarında alacakları tazminat, ailelerini getirdikleri takdirde çocuklarının mektep durumları, sosyal konutlar gibi çeşitli alanları kapsayan bir konvansiyon statüsü hazırlamak üzere kurulan Karma komisyonun Başkan Vekili sıfatiyle hazırlamakta olduğumuz Avrupa statüsü, ümit ederim ki, Avrupa birliği fikrinin bir yönden tahakkukuna yardım edeceği için bahtiyârım.

Radyo Kendi Başına Buyruk mu Kalmalı?

Radyo, Anayasa müessesesi imiş, hükûmet hiç bir işine, bütçesine, kadrosuna karışamazmış!.. Her gün hükûmet aleyhine yayın yapsa, hükûmetçe hazırlanmış ve Meclise sunulmuş radyo kanununu şiddetle eleştirse, hesap vermese, teftiş ve mürakaba kabul etmese kimse bir şey diyemezmiş!.

Bu nasıl Anayasa anlayışı, nasıl özerklik anlayışı?

Radyo Anayasa müessesesi değildir, sadece Anayasa ile özerklik kazanmıştır. Radyo kendisini Büyük Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu, Yüksek Hâkimler Kurulu gibi Anayasa müessesesi sanıyor. Oysaki bu müesseseler bile bizim radyo kadar başına buyruk değildir.

Yeni kanun tasarısında eleştirilecek noktalar bulunabilir; Ama böyle bir kanun çıkmasın, radyo devlet üstünde devlet olsun denemez!..

Burokrasi Hastalığı

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

İNSANLAR alıştıkları şeylerin dışına pek çıkamazlar. Bir köyde yel değirmeni kuran adamın «Su olmadan değirmen dönmez» alışkanlığı içinde köylüden müşteri bulamaması meşhur hikâyedir. Sovyet Rusya'da bugün mağazalarda kuyruklar sıralanmıştır: Bir kuyruğa girer, yarım saat bekler, sıranız gelince malı seçer, ama parasını verip alamazsınız. Ödemeyi kasaya yapmalısınız. Kasa kuyruğu da onbeş yirmi dakikada geçilirse yine malı alamazsınız; çünkü paket kuyruğuna girip elinizdeki fişleri verecek, paketinizi teslim alacaksınız. Oysa ki bütün Batı memleketlerindeki büyük mağazalarda istediğiniz malı satın alır; hemen orada malı satana parasını verip işinizi bitirirsiniz.

Prof. Halûk Cillov'un Rusya'da başına gelmiş. Misafir olarak çağırıldığı Moskova'da bir gömlek almak zorunluğunu duymuş; mihmandar olarak yanına verilen Rus doçentiyle birlikte bir mağazaya gitmiş; aynı muamele zinciri içinde bir saatte bir gömlek satın alabilmiş. Sayın Cillov yanındaki doçente «Neden bu kadar muamele?» diye sormuş. Aldığı cevap şu olmuş :

BAŞKA TÜRLÜ OLUR MU Kİ?

Şimdi Rusya'da profesör, doçent mevkiinde olanlar bile, su olmayınca yelle bir değirmenin işliyemiyeceği inancına saplanmış meşhur köylülerden — alışkanlıklarından kurtulamama bakımından — farklı değiller.

BÜROKRASİDE bizim alışkanlıklarımız da müthiş... Hiç bir kuvvet bizleri bu halimizden ayıramıyor. Devrimler, ihtilâller yapıyoruz; batılaştık diye öğünüyoruz, ama şu Babıâliden miras aldığımız «Ne halka ve ne de memura güvenmeme» esasına dayanan, ilkel, son derece çapraşık bürokrasiden zerre kadar kurtulamıyoruz. Gazi her şeyimizi değiştirdi; dinimize, dilimize, tarihimize kadar karıştı ve birçok reformlar yaptı ama, şu mendebur, menhus bürokrasinin kılına dokunamadı.

Demek o kadar buna alışmışız ki, «Başka türlüsü olmaz» diyoruz.

En basit bir işiniz için bir devlet dairesine, hatta çok daha serbest olması ve bürokrasi çarkından kendini kurtarması mümkün olan Belediyeye başvurunuz. Bu işinizin görülmesi için, meselâ, 10 lira harç ödemeniz lâzım. Aklınıza ne gelir? Memura 10 lirayı vereceksiniz, ya da evrakınız üzerine 10 liralık bir harç pulu yapıştıracaksınız; işiniz bitecek. Hayır, bir memurun önünde nöbet tutacaksınız; işi bitip sıra size gelince o, üç nüsha bir kâğıt doldurup sizin elinize verecek. Bu kâğıtla şefe ya da müdüre gideceksiniz; o, tetkik edecek, imzalayıp mühürleyecektir. İşiniz bitmedi. Bir başka memur deftere kaydını yapacak ve sonra elinizdeki kâğıtlarla vezneye gidip paranızı yatıracaksınız. Vezne, kâğıtlardan birini alıkoyarak ikisini size verecek; siz de yaptığınız muameleyi tekrarlıyarak sonunda 10 lira harç yatırdığınıza dair makbuzu elinize alarak işinizi bitireceksiniz.

BAŞINDAN geçmezse insan böyle bir muamelenin olabileceğine inanamaz; hiç olmazsa mübalâğa ediliyor sanır. İnanmıyanlar, mübalâğa var sananlar haklıdır. Hiç böylesine iş olur mu? Fakat oluyor işte...

Meselâ Kadıköy Tapusunda bir işiniz var. Yine 10 lira harç ödeyeceksiniz. Matbu kâğıtlar doldurulacak; başını kaşıyamıyacak durumda olan Tapu Muhafızına imzalatılacak; sonra siz bunları alarak on dakikalık bir yürüyüşten sonra iskele yakınındaki Malmüdürlüğüne götüreceksiniz. Mal Müdürü bu kâğıtları bir bir tetkik ederek, imzalayıp havale edecektir. Havale ettiği memur ayrıca üç nüsha başka kâğıt doldurup sizi vezneye yollıyacaktır. 10 lirayı yatırdıktan sonra makbuzu hem o memura, hem de sonunda Malmüdürüne imzalatıp mühürletecek ve on dakikalık bir yürüyüşü tamamlayıp üç kat merdiven de çıktıktan sonra, Tapu Muhafızına vereceksiniz. Muhafız o makbuzu görüp üzerine imzasını atmalı ki, sizin 10 lira harcı Malmüdürlüğü veznesine yatırdığınız resmen anlaşılmış olsun.

Neden 10 lirayı doğrudan doğruya Tapudaki memur aılp size makbuzu kesemez? Daha pratiği 10 liralık harç pulu yapıştırıp işinizi göremez?

Sormaya, soruşturmaya hiç lüzum yok. Su değirmeninden başka değirmen olabileceğine bir türlü akıl erdiremiyen köylü ile, kuyruklarda sıra bekleyerek bir saatte bir gömlek alabilme usulünü tenkit eden profesör Cillov'a «Başka türlü nasıl olur?» diyen rus doçenti gibi, biz de ancak «Resmî işler böyle olur» deyip çıkıyoruz.

DEVLET idaresinde o kadar köhne, o kadar akıl dışı usullerimiz vardır ki, sanki devlet demek bu usuller demekmiş gibi, hiç birini bırakmıya, hatta düzeltmeye elimiz varmıyor. Bütçe ve muhasebe usullerini birer örnek olarak zikredebiliriz. Geçenlerde İstanbul Üniversitesinde bir enstitü müdürü arkadaşımız yana yakıla anlatmıştı: Yapacakları denemeler için malzemeye ihtiyaç vardı; fakat bu bölümde ödenek bitmişti. Uydurma faturalarla süpürge falan almış gibi bir takım kombinezonlara başvurarak, ihtiyaçları olan malzemeyi alabilmişlerdi. «Bizi yalancılığa, dalavereciliğe teşvik ediyorlar» diyordu. Sonra 10 liralık bir mal da alsalardı, evrakını Dekana imzalatmaya mecburdular. Çünkü kanun önünde «Verile» emrini veren o idi. Fakülte dekanlarının hiç birinin bu yüzden üniversitede ilmî, sosyal ve idarî meselelerle uğraşacak vakitleri kalmıyordu. Muhtar üniversitelerimiz, ünlü ilim adamlarımız bu duruma «Değişmez» gözüyle baktıklarından, hiç itiraz etmeden katlanırlar.

BÜROKRASİNİN neden bu kadar azgın, bu derece yıkıcı bir gelişme içinde, hergün biraz daha fazla devlet ve millet bünyesini ahtapot gibi sardığı, ve bundan nasıl kurtulabileceğimiz konusu üzerinde, sorunun köklerine inerek ciddî bir çalışmaya girişilmiş olduğunu sanmıyoruz. Gerçi ara sıra Bakanlar, Valiler yeni işe başlar başlamaz «Bürokrasiyle mücadele edeceğim» diye parlak sözler söylerler; hattâ tek tük bazı eylemleri de olur. Öte yandan Amme İdare enstitülerimiz, hükûmetin kurduğu bazı komisyonlar konu üzerinde çalışırlar. Fakat galiba hepimiz, önce neyin değişmesi, değişikliği kimlerin yapması konusunda bir fikrimiz olmadığı, ya da saplantı fikirlemizden kurtulamadığımız için bu gibi çalışmalardan olumlu bir sonuç elde edilememiştir ve elde edilmesi de pek mümkün görünmemektedir. Önce bizim bürokrasi labrenti içine sürüklenmiş ve bu çıkmazdan bir türlü kurtulamamış olmamız nedenleri araştırılmalıdır.

Bürokrasi yalnız devlet idaresinde değil, bunun dışında kalmış sektörlere de yayılmakta, kökleşmektedir. Bugün, meselâ, bizde bankalar bile bürokrasi çemberinin içine kendilerini ister istemez sokmaya mecbur oluyorlar. Bir çekin, bir havalenin bankadan tahsili için yapılagelmekte olan muameleler, bir İngiliz, bir Alman, bir Fransız müşteriyi hayretler içinde bırakır. İngiltere bankalarında kasa bile kalmamıştır. Her seksiyonda bir memur kendisine gelen işi tek başına bitirip parayı da ödemektedir. Bütün büyük mağazalarda satış yapan memur parasını kendisi tahsil edip hesap makinesine kaydetmekte ve malı paketliyerek müşteriye vermektedir. Bizde ancak bir ayda sonuçlandırılabilen, bunun için de Ankara'lara

gidip Umum müdürler, Bakanlardan muvafakat almak gereken birçok resmî işler, Batı'da bir tek memurla bir iki saat içinde olup bitmektedir. Hayatımızda bürokrasi elimizi kolumuzu bağlamak, kıt olan gücümüzü kırmak, eşya maliyetlerini lüzumsuz yere yükseltmek için icad edilmiş gibidir.

Batı'dan modern diye aldığımız ne kadar müessese varsa hepsini bürokrasimiz sayesinde son derece ilkel kalıplara sokarak uyguluyoruz. Gelir vergisi, ticaret sicili, kat mülkiyeti gibi modern müesseselerin bizde aldığı şekiller bu iddiamızı ispatlıyacak örneklerdir. Mükelleflerin Maliyeye verdikleri gelir vergisi beyannameleri içinden çıkılmaz, neden dolayı yapıldığı anlaşılmaz bir sürü kâğıtların doldurularak tomar haline sokulmasından ibarettir. Bunları doğru dürüst hazırlıyabilen kaç mükellef vardır? Bu beyannameler tetkik edilemez; bu yolla kaçakçılık, önlenmek ve takip edilmek şöyle dursun, tersine, gizlenir. Mahkemelerde ticaret sicili tutmak usulü de moderndir. Fakat bizde bu modern usul o kadar ağır ve son derece lüzumsuz bürokratik muamelelere bürünmüştür ki, sicille kaydını yaptırmak bir tüccar için uzun zamanlar ve hayli büyük paralar harcamayı gerektirir. Tüccara hizmet etmek ödevinde bulunan Ticaret Odaları, bu ağır mükellefiyetten şikâyetçi olacak yerde, kendi gelirleri bakımından yararlı bulmayı düşünmüşler, ve onlar da bürokrasiye bağlanmışlardır. Kat mülkiyeti kanunu çıktıktan sonra bu kanuna göre birçok muamele yapmak gerekiyor. Binaların fotoğraflarını bile çektirilmek mecburiyeti konmuştur. Bütün bunları binlerce, on binlerceleri arasından birkaç basit örnek olarak zikrettik.

BÜROKRASİNİN bedelini, yalnız devlet makinesine değil, toplumumuzun bütün hayatını ve ekonomisini yüklediği ağırlıklar dolayısiyle çok pahalı ödüyoruz.

Bugün devlet hizmetlerinde randımanın, sırf bu yüzden, dörtte birden bile aşağı olduğunu söylemek pek mübalâğa sayılmaz. İktisadî Devlet teşekküllerinin, dolaylı yaptığı etkiler dolayısiyle özel sektörün kaybı, derece derece değişmek üzere, ortalama üçte birden eksik olmadığını ileri sürmek de pek hatalı değildir. Bunları söylerken, şahsen geçirdiğimiz tecrübelere dayanıyoruz. Brüokrasi baskısına henüz uğramadığı ve bir Anonim şirket gibi çalıştığı zamanlarda bir devlet işletmesinin hizmet maliyeti ile, doğrudan doğruya devlet bürokrasisine göre yönelttiği sonraki devrelerdeki maliyeti arasında kıyaslanamıyacak kadar fark olduğu rakamlarla tesbit edilmiştir. Yalnız 15 kişinin çalıştığı bir seksiyonda sonraları 70 kişi çalışmış ve elde edilen gelir ise yarı yarıya düşmüştür.

Bürokrasinin bedelini bu kadar yüksek ödeyen başka memleket pek olmamalıdır. Acı olan tarafı, yalnız devletin ve kamu işletmelerinin değil, meselâ Odalar gibi otonom idarelerle bazı özel sektör kuruluşlarının da bu labirente düşmüş olmalarıdır. Daha acısı, bürokrasinin bir zaruret olduğu saplantı fikrinin yaygınlaşması ve bundan kurtulma çabasının toplumumuzda pek doğmamış olmasıdır.

Oysa ki, Türkiye'nin kalkınması, modernleşmesi, dünya pazarlarına, bağlarını kurup eşit şartlar içinde, karışması ve onlarla rekabet etmesi için, herşeyden önce bu hastalıktan kurtulması lâzımdır. Eski bağlantı ve saplantı fikirlerimizden sıyrılıp, rüzgârla da değirmenin dönebileceğini anlıyabilirsek böyle bir devrimi başarabileceğimizden şüphe etmiyoruz. Cumhuriyetten bu yana, yaşadığımız yarım yüzyıla yakın devrede, ilk önce ve en başta bu inkılâbı yapabilmiş olsaydık, şimdi aldığımız mesafenin çok ilerisine ulaşmış olurduk. Fakat artık daha kaybedecek zamanımız kalmamıştır. Bir numaralı meselemiz devletçilik inkılâbıdır. Çünkü devlet kalkınmamızın hâlâ en büyük vasıtasıdır. Gerçek devrim önce bu vasıtayı değiştirmek, ıslâh etmek demektir.

Karma Ekonomide

İtalyan Tecrübesi

Karma ekonomi politikasında köklü bir değişme, yeni bir rota çizmemize ihtiyaç vardır. Devletin kendi gelirlerinden ayırarak yapabileceği yatırımları, sermaye teşekkülüne imkân vererek başkalarına yaptırması ne akıllı ve ne de adâletli bir sistem değildir.

Yazan : Feridun AKDAĞ

Dışardan bakınca, İtalya huzursuz bir memleket gibi gözüküyor. İşçiler gösteriler yapar; partiler arasında mücâdele sürüp gider; hükümet kurulamaz. Bölgecilik şiddetlidir : Venedikliler tarihlerine ve aristokrasiye güvenerek kendilerini İtalya'nın gerçek sahibi sanırlar, Romalıları hâkir görürler. Milanolular «Para bizde, endüstri bizde; İtalyayı biz besliyoruz» derler. Sicilya müstakil krallık olmak iddiasındadır. Kuzeyde Agusta muhtariyet peşindedir. Öte yandan Papa'nın dinî otoritesi çok fazladır. Son seçimlerde Demokrat hristiyanların ka zanmasını o sağlamıştır. İtalya Papa yüzünden henüz lâik bir devlet olamamıştır. Boşanma hakkını tanıyan bir kanun yapılamamaktadır.

Fakat bütün bu güçlükler ve bunalımlar içinde gözüken İtalya 10 sene içinde millî gelirini iki mislinin üstüne çıkartmış; adam başına yalnız 599 milyon dolar düşen bu gelirini 1300'e yükseltmiş; temel problemlerini çözerek yerine oturmuş bir memlekettir. Seçimlerde hiçbir parti tek başına hükümet kuracak kadar oy alamaz. Koalisyonlarla hükümet kurma zorunluğu doğar; partiler içinde kaynaşmalar, ayrılmalar olur; siyasî buhran aylarca sürer; hükümetler kurulamaz ya da kurulanlar esaslı işlere girişemiyecek kadar tutarsız ve güçsüz olurlar. Bütün bunlara rağmen, İtalya'da devlet makinesi işler; memleket tuttuğu yolda yürür. Nüfusu yılda yalnız binde 7, buna karşılık millî geliri % 9,5 oranında artmaktadır. 1958 de 1 milyon 320 bin olan işsiz sayısı bugün 500 binin aşağısındadır. Avrupa memleketlerine gidip çalışan işçi sayısı azalmaya yüz tutmuştur. Bu işçilerin bir süre çalıştıktan sonra yurtlarına dönüp aşağıyukarı aynı ücretlerle iş bulmaları imkânı vardır. Nüfusunu doyuracak kadar her çeşit tarımsal ürün istihsal etmektedir. Yılda 10 milyon tonu geçen buğday üretimi, 53 milyon insanı beslemekte, üstelik makarna dolayısiyle bir mikdarı da ihraç edilmektedir. Güney İtalya'da başarılmış olan kalkınma hamleleri hayli önemli sonuçlar vermiştir. Bu sayede meyvacılık son 10 sene içinde % 52 oranında artış göstermiştir. Bakliyattaki artış ise % 37 dir.

İtalya muhtaç olduğu kömürü ve petrolü dışardan ithal eden bir memlekettir. Kendi istihsal ettiği kömür 1967 de ancak 300 bin ton, ham petrol ise 1 milyon 600 bin tondan ibaretti. Aynı sene içinde İtalya 12 milyon ton maden kömürü ve 84 milyon 600 bin ton ham petrol ithal etmiştir. Eğer başlıca enerji kaynağı kömür ve petrol olsaydı, İtalya'nın en azından daha bunların iki mislini dışardan getirmesi gerekirdi. Sudan elde edilen elektrik enerjisi birçok fabrikaları, hemen bütün demiryollarını işletmektedir. Bundan başka bir

mikdar tabiî gaz'dan da yararlanmaktadır. On sene içinde tabiî gaz üretimi % 81 artışla 85.3 milyonu bulmuştur.

Sanayide istihsal artışları, 1958'le 1967 arasında % 218 dir. En büyük artış kimyevi maddelerde olmuş; bu sektördeki istihsal artışı % 312'ye ulaşmıştır. Öte yandan endüstrideki verimlik, modernizasyon ve amerikan usullerinin uygulanması sayesinde hayli yükselmiştir. Tarımsal ürünlerde de ileri teknolojinin uygulanması verim artışlarını sağlamıştır. 1958 de hektar başına 2038 kilogram olan buğday üretimi 23800 kilograma yükselmiştir. Arpa, şarap ve süt üretiminde de birim başına artışlar vardır.

İtalya, ithalât ve ihracatta devamlı artış kaydetmektedir. Son on sene iiçnde bu artış üç mislini bulmuştur. 1958 de nüfus başına 68 dolar olan ithalât 1967 de 166 dolara, 53 doalr olan ihracat ise 158 dolara çıkmıştır. 9,7 milyar dolar olan ithalâtla 8,7 milyarlık ihracat arasında 1 milyar dolar açık varsa da, başta turizm gelirleri olmak üzere görünmeyen kalemlerdeki gelirler dolayısile İtalya'da ödeme dengesi aktif durumdadır. Bu yüzden on senede dış borçların toplamı, yarı yarıya azalarak, yalnız 19 milyar dolardan ibaret kalmıştır. 1967 de altın ve döviz rezervi ise on sene evveline göre % 78,5 artmıştır. Yine bu süre zarfında iç tasarruflar toplamındaki artış % 219,4 olmuştur.

Kalkınmada devletin rolü

İtalyan kalkınmasında devletin ve devletçiliğin rolü büyük olmaktadır. Güneydeki fakir ziraî bölgenin kalkınması için İkinci dünya savaşından sonra kurulan Güney kalkındırma fonu (Cassa del mezeconi) devlet tarafından kurulmuştur. Bu bölgenin sanayileşmesi için de devletin büyük yardımları olmaktadır. Alfa Romeo otomobil fabrikası yılda 300 bin araba yapacaktır. Gerçi Güneyde kurulacak yeni fabrikanın rantabl olmayacağı, Fiat'a rekabet edeceği için millî ekonomiye de zararlı olacağı söylenmekteyse de, güdülen Güneyi kalkındırma hedefi dolayısile, bu itirazlara kulak asılmamaktadır. İtalya genişliyen ihracat kapasitesini yeni pazarlar bulmak yoliyle karşılamaya çalışıyor, ve bu da devletin bir politikası olarak özel teşebbüsleri desteklemek suretiyle oluyor. Özellikle Afrika piyasalarını tutmak, ve politika alanında Afrikadaki genç milletlerin yanında görünmek İtalyan dış politikasının başlıca hedefidir.

Fakat asıl devletin kalkınmadaki rolü, kurduğu ve mükemmelen işlettiği karma ekonomi politikasiyle belirmektedir. Bizim için de dikkatle izlenmeye ve ders almaya değer bulduğumuz bu politikayı yürüten, İRİ diye adı kısaltılmış olan Sanayi kalkınma enstitüsüdür. Bu enstitü devlet sermayesiyle özel sermayenin, devlet güciyle özel sektör gücünün birleşmesini ve en iyi şekilde kombine edilmesini sağlayan bir teşekküldür. Kadrosu, hademesinden başkanına kadar, 300 adetle dondurulmuş olan bu Enstitü, karma ekonominin başarılı yürütücüsü ve uygulayıcısı olmuştur. Musulini'nin ilk temelini attığı bu enstitü, İkinci dünya savaşından sonraki liberal hükümetler tarafından da destek görmüş, ve çalışma alanını genişleterek devlet ve özel sermayelerinin ve iş gücünün birleşmesi suretiyle bugün İtalyan ekonomisinde önemli bir yer işgal etmiştir.

Karma ekonomi organı : İRİ

İRİ nin kontrolu altında 130 kadar büyük küçük anonim şirket vardır. Bu şirketlerin millî ekonomideki yeri dökümde % 96, gemi inşaatında % 80, motor ve makinelerde % 34, silâhlarda % 33, elektrikte % 15,9, otomobilde % 10, traktörde % 8, telefon, televizyon ve havacılıkta % 100'dür. İtalya'nın en büyük 7 bankası ve bu arada Banka komersiyale İtalyana, Kredito İtalya, Bonka di Roma İRİ nindir.

İRİ beş büyük mâli holding kurmuştur : Gemi inşaatı, demircilik, mekanik, denizyolları, telefon. Bu holdingler tarafından kurulan şirketlerde 1966 senesindeki duruma göre 500 milyar liret (792 milyon dolar) devletin, 773,5 milyar liret (1 milyar 237 milyon dolar) özel sektörün, sermayesi vardır. Şirketlerin finansman ihtiyaçları serbest piyasadan sağlanır. Devlet bu konuda özel yardım ve muamele yapmaz. İlk zamanlarda tahvillerine

yaptığı garantiyi dahi 1957 de kaldırmıştır. Şirketler tamamen piyasa ekonomisi kuralları içinde çalışırlar. Ne memurları için mecburi barem usulü, ne muamelelerinde herhangi kayıtlayıcı bir usul konmamıştır ve konamaz da.

İRİ'nin İtalyan ekonomisi içindeki yerini belirtmek için şunu gözönüne almak yeter : Memlekette mevcut iş gücünün % 32'si bu teşkilâtta çalışır. Günlük iş hacmi 5 milyar lirettir. (yaklaşık olarak 40 milyon frank, 100 milyon Türk lirasına yakın). Her 24 saatte yaptığı yatırım 1 buçuk milyar liret (yaklaşık olarak 10 milyon frank)dır. İRİ özellikle yeni sektörlerde hızla gelişmektedir. Kamu yararına çalışma esasiyle birlikte piyasa ekonomisi kurallarına bağlılığı sayesinde devlet ve özel sektör ekonomisi arasındaki ayrılığı ortadan kaldırmış; devletin özel sektör üzerinde en iyi ve verimli şekilde kontrol kurmasını sağlamıştır.

İdare bakımından İRİ devlet iştirâkleri Bakanlığına bağlıdır. Bakanlık İRİ'ye birçok yetkilerini devretmiş durumdadır. Fransa'da olduğu gibi idare, devlet tarafından kurulmuş mâli ve idârî muhtariyet taşıyan bir tek organizasyona bırakılmakla yetinilmiş değildir. İtalya'da devlet kurduğu Ofise kayıtsız şartsız piyasa ekonomisine göre çalışma ve çalıştırma yetkisi vermiştir. İRİ'yi teşkil eden 130 işletmenin hepsi halka açık Anonim şirketler halindedir, ve hepsi özel şirketler gibi idare olunur.

Devlet iştirâkleri Bakanlığı, İRİ'ye Parlamento tarafından onaylanmış olan iktisadi kalkınma Plânına göre direktif verir; hangi çeşit istihsalin, hangi bölgelerde teşvik edilmesi, özellikle Güneye ne hacimde yatırımlar yapılması devletçe istendiğini bildirir. İRİ bunun üzerine kontrol ettiği çeşitli şirketlerce uygulanacak programı hazırlar. Bu program Bakanlıkça onaylandıktan sonra yürürlüğe konur.

M·A·N
DIESEL
KAMYON — OTOBÜS

Peugeot

OTOMOBİL — KAMYONET
Türkiye Distribütörü

ERCANLAR Ticaret Ltd Şti.

Büyükdere Cad. 153A
Mecidiyeköy - İstanbul

Tel: 47 98 50
47 98 51

(Barış : 187)

Holding sistemi ve piyasa ekonomisi

Enstitü, bir yüksek program ve uygulama organıdır. Beş büyük mâli Holding kurmuştur. Her birinin ayrı bir iş alanı vardır. Holding, kurduğu şirketlerin kontrolunu yapar. Bazı hallerde şirketler doğrudan doğruya İRİ'ye bağlıdırlar : Alitalia hava yolları RAİ-Radyolevisione, Autostrade gibi. Bir kısım bankalar da, İtalya bankasının kontrolu altında, İRİ'ye bağlıdırlar. Bu suretle bankaların millî menfaatlere uygun ve hiç bir teşebbüs ve gruptan yana olmaması sağlanmaktadır.

İRİ'nin kontrolundaki şirketler piyasa ekonomisine göre hareketlerinde tamamen serbest bırakılmıştır. Maliyet hesaplarına göre istihsal yaparlar. Herhangi bir özel teşebbüsten farksız olarak bu şirketler iç ve dış rekabet sahalarında kendi varlıklarına ve sağladıkları imkânlara dayanırlar. Ne zararına istihsal, ne zararına satış... Bu yüzden özel kişiler emin ve normâl kâr sağladıkları için bu şirketlere ortak olurlar ya da tahvillerini satın alırlar.

Devlet, millî ekonominin genel çıkarlarını düşünerek enstitünün, belirli bir süre rantabl olmayan teşebbüslere girişmesini istiyebilir. Ancak hesaplanarak devlet bütçesinden zararın (belirli ölçüde asgarî kârla birlikte) karşılanması şarttır. Hiç bir zaman rantabilite prensipi ihmal edilemez. Enstitü her zaman teşebbüs risklerini ve konan sermayeye verilecek faizler ve kârları gözönüne tutmak zorunluğundadır.

Büyük ölçülerde teşebbüs, ihtimam, ve müdahalede yumuşaklık. Bunlar İRİ grubunun çalışmasında esas olan üç temel ilkedir. Bu konuda büyük demir-çelik kompleksi iyi bir misal teşkil eder. Ham maddeden yana fakir olan İtalya ancak yılda 2 milyon ton kadar çelik istihsal ederdi. Şimdi yalnız Taranto'daki kompleks 2 milyon ton istihsal etmektedir. İRİ çelik üretimi 16 yıl içinde 10 misline çıkarak bugün 8 milyon tona yükseltmiştir. Bu çelikler İtalyan endüstrisine dünya piyasası fiatiyle satılmaktadır. Bu sonuç İRİ grubunun teşebbüs gücünün ve idaresinin mükemmeliyetini göstermektedir.

Ham maddenin dışardan gelmesi İtalyan sanayiini kalkındırmıştır

İtalya'nın ham maddeden yoksun olması, bir zamanlar endüstriyel gelişmesini önlerken şimdi, durum tersine dönmüştür. Çünkü ham maddesi olan memleketler, sanayileşmede çözümü hayli güç bir problemle karşıkarşıya kalılar : Yerli ham madde kullanmak ve bunların üretimini korumak... Meselâ Türkiye'de demir - çelik endüstrisi bu durumdadır. Divrik'ten yüzlerce kilometre demiryolu aşılarak ham demir getirilir; Ereğli demir - çelik kombinası çalıştırılır. Sonra da mamulleri dünya fiatlarının iki misline çıktığı halde, yerli sanayiin muhtaç olduğu çelik bir misli gümrük vererek dahi gelmesin diye ithalât yasaklanır. Bir memlekette istihsal ettiği ham maddeyi neye mal olursa olsun kullanmaya yönelmiş bir sanayileşme, hasta ve sakat ekonomik bir bünye meydana getirir. Demir - çelik endüstrisi korunur ama, birçok endüstriler ağır darbeler yer, ve gelişemez. Ereğli demir - çelik, İtalya'da olduğu gibi, dünya piyasalarından ham madde getirmek imkânına malik olsaydı, mamul fiatlarını da dünya fiatlarına uydurur, bu yüzden memleket çok kazanmış olurdu.

İtalya'da demir ham maddesi yoktur. Deniz kenarında kurulan sideroji endüstrisi ham maddeyi dışardan getirmektedir. Bugün İtalyan ihracat kalemleri arasında demir - çelik ve ondan yapılan mamuller önemli yer tutmaktadır. Başka sanayi kollarında da ham maddeleri koruma politikasına lüzum olmaması İtalyan endüstrisinin ve ihracatının gelişmesinde büyük rolü olmuştur. İRİ grubuna ait 30'dan fazla yük gemisi fabrikalarının muhtaç olduğu dışardan satın alınan ham maddeyi İtalyan sahillerine taşımaktadırlar. İtalya şimdi bütün dünya memleketlerinden ham madde alıcısı ve bütün dünyaya mamul madde satıcısı olmuştur.

Gemi inşaat sanayii İRİ sayesinde ayakta durmaktadır

Gemi inşaat sektöründe milletlerarası rekabet yüzünden bütün Avrupa gemi tezgâhları büyük bir kriz geçirmektedirler. Fakat Japonya, şaşılacak bir

ilerleme kaydederek dünyada % 10 olan bu alandaki gücünü % 50 ye çıkarmıştır. Yaptığı her biri 200 biner tonluk gemiler Okyanusları dolaşmaktadır. Şimdi çok daha büyükleri Japonya'da tezgâhlanmıştır. Bugün deniz ticaret filolarının süratle yenilenmesi, yeniden yapmak için eski gemilerin parçalanması ve en modern usuller uygulanılarak yeni gemilerin yapılması mücadelesi başlamıştır.

Gemi inşaat sanayii değişiyor. Artık gemiler denize indirilmiyor; havuzda yapılarak suya konuyor. Bu metot sayesinde çok büyük tonajda ve çok kısa zamanda gemi yapılmaktadır.

İRİ bu şartlar altında köklü bir buhran geçiren İtalyan gemi inşaat sanayiinde kurtarıcı bir rol oynamıştır. Bu sanayiin % 80'ini kapsayan güciyle modernizasyona gitmektedir. Bu sayede geleneksel İtalyan denizciliği geniş bir gelişmeye mazhar olmuştur. Rafello gibi okyanuslarda seyreden transatlantikler yapılmaktadır. Gemicilik İtalyan hükümetinin yaptığı yardımla bir kamu işletmesi halinde İRİ'nin başarılı bir iş sahası haline konmuştur. En modern İtalyan gemileri Kuzey ve Güney Amerika ile Avrupa arasındaki yolcu nakliyatının büyük kısmını yapmaktadır-lar. Turizmin İtalyada gelişmesinde bunun önemli yeri vardır.

Ulaştırma ve Telekominikasyon Alanında İRİ

İtalya Havayolları (Alitalia) İRİ grubunundur. Her ikibuçuk dakikada dünyanın neresinde olursa olsun bir Alitalia uçağı havalanmaktadır. Bu uçaklar şiddetli rekabet olan hatlar üzerinde yılda 3 milyon yolcu taşırlar. 1970 de hava filosu iki misline çıkacaktır. Rekabet şartlarının zorunlu kıldığı bütün ihtimamlar gösterilmektedir. Bir saat uçuş için uçaklar yirmi saatlik revizyon ve kontrol geçirirler.

Modern bir memleket, halkına emin ve süratli muhabere ile radyo ve televizyon imkânları sağlama zorunluğundadır. Telefon bakımından İtalya dünyanın en ileri memleketleri arasındadır. İRİ İkinci dünya savaşının yaptığı geniş tahripleri de gidererek, bütün yurtta mükemmel bir telefon servisi sağlamıştır. Şehirlerde ve şehirlerarası otomatik telefon kuruluşu tamamlanmak üzeredir. Memleketler ve kıtalararası muhabere de, yine İRİ sayesinde, en ileri seviyesine ulaşmıştır. Yurdun % 98'i birinci televizyon programını takip edebilmektedir. İkinci televizyon programı da % 78 oranında genişlemiştir. Televizyonun 7 milyondan fazla, Radyonun ise 10 milyon abonesi vardır.

İtalya'da otoyollarını yapan ve işleten şirket de İRİ grubuna bağlıdır. Bu yollardan geçen vasıtalar belirli tarifeye göre ücret öderler. Şirket, grubun en kârlı işletenlerinden biri olmuştur. On sene içinde 1300 kilometrelik otoyol yapılmıştır. Milano'dan Napoli'ye, Napoli'den Bari'ye Bari'den Bologna'ya oto yolları vardır. 1970 de bu yolların uzunluğu 2200 kilometreyi bulacaktır. Otoyollarının dışında diğer yollar da İRİ tarafından yapılmakta ve işletilmektedir. Bu konuda büyük bir program uygulanmaktadır. Yolların yapımı, tamiri ve işletilmesi devletin yardımı dışında bu şirket tarafından sağlanmaktadır. Bütün bu yolların geçtiği sahalarda yeni endüstri hayatı canlanmakta, yeni mamureler meydana gelmektedir.

İRİ, Alplerin altında İsviçre'ye geçen Mont Blanc tünelinin gerçekleşmesine, finansmanına, teknik ve organizasyon plânlamasına da iştirâk etmiştir.

İtalya Devletci mi, Özelci mi?

Karma ekonominin orijinal ve başarılı uygulamasına örnek olan İtalya da acaba devletçi mi, yoksa özelci mi bir rejim yaşamaktadır?

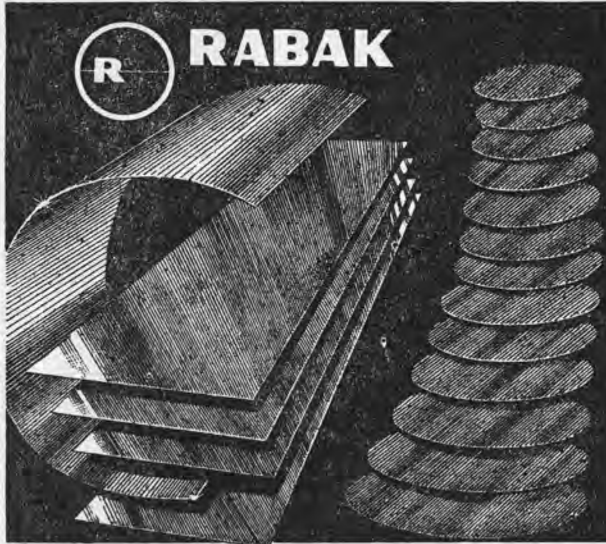
Politika ancak üst yapı müessesesi olan bu memlekette sağa sola çeşitli havalar esebilir. Hattâ, modern ve lâik devlet anlayışıyle hiç bağdaşamayacak dinci ve gerici bir akım politikaya ve sosyal hayata hâkim olabilir. Bugün İtalya'da solcular bile, Papa'ya karşı pek çıkamıyorlar. «Parlamento laiktir, Papa râzı olmasa da boşanma hakkını tanıyan bir kanun çıkarabilir» diyemiyorlar. Öte yandan solcular ellerinde Orak-çekiç bayrakları ve «kahrolsun kapitalizm» pankartları olduğu halde sokak sokak dolaşıyorlar, ve ya-

şasın Mao diye bağırabiliyorlar. Bütün bunlara rağmen İtalya, hem kapitalizm hem sosyalizm uygulanabilen, sağ ve sol çelişmesi arasında orta yolu seçmiş bulunan bir memleket gösterişi içindedir. Devlet, kurduğu ve kontrolu altında bulundurduğu karma ekonomi düzeni içinde büyük endüstrinin önemli bir kısmını, hemen hemen bütün bankacılığı, bütün ulaştırma ve haber alma servislerini eline almıştır. Gerçi ithalât ve ihracât devletleştirilmiştir. Zâten ne İtalya, ne Fransa ve İngiltere'de, ve ne de başka Batı memleketlerinde sosyalistlerin böyle bir dilekleri yoktur; ve bizim gibi memleketlerde olduğu gibi ithalât sıkı bir devlet kontrol ve müsaadesine bağlı bulunmadığından devletleştirmede de ekonomik bir zorunluk söz konusu olmamak gerekir. Fakat bütün bunlara rağmen, şu soru, hatıra gelebilir:

İtalya Devletçi mi, Özelci mi?

Mutlaka bir şeyci olmak gerekirse İtalya'ya «Zamana ve şartlara uyucu» başka bir deyimle «Pragmatist» demek doğru olacak. Birinci dünya savaşından sonra komünizmin alevinden faşizm sayesinde kurtulan İtalya, İkinci dünya savaşından sonra da faşizm baskısından kapitalizm sayesinde kurtuldu. Fakat komünizmi ve faşizmi doğuran sosyal ve ekonomik zaruretleri hiçe saymamak basiretliğini göstererek, sosyalizmle kapitalizmin telifini yapmaya çalıştı. İşte faşist Musolini'nin temelini attığı İRİ bu zaruretten dolayı gelişti.

İRİ, İtalyan kalkınmasında başlıca rol oynuyor. Son yıllardaki yatırımları tutarı 2500 milyar liret (20 milyar frank) dır. Yalnız 1970 de bir bu kadar (2200 milyar liret) yatırım yapmayı plânlamıştır. Yılda bizim paramızla 50 milyar lirayı bulan bu muazzam yatırım hangi kaynaktan beslenmektedir? Devlet bütçesi imkânları son derece sınırlı olan bu memlekette problem şöyle çözülmüştür : Özel tasarrufu devletin istediği yönlerde yatı-

ALÜMİNYUM LEVHA ve DİSKLER

Safiyet: % 99,5
Boy: 70×200 cm.
Yumuşak - ½ sert-tam sert
Fiatlar: 10,75 – 12 TL / kgr.
Kalınlıklar : 0,6 mm den itibaren her kalınlıkta Her çeşidi stokumuzda mevcuttur.

RABAK
ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.

Topağaçlar Cad. Kağıthane - Şişli Tel: 47 99 00
SATIŞ MAĞAZASI : Ali yazıcı Sok. No. 10
Fermeneciler, Karaköy Tel: 44 81 13

(Barış : 180)

rıma aktarmak. İşte İRİ bunu yapmaktadır. Devletin yatırdığı 1 lirete karşılık piyasadan 12 liret toplanmakta ve kullanılmaktadır. Şirketlerin oto finansman kaynakları yanı sıra, herhangi bir özel firma gibi her çeşit finansman kaynaklarından yararlanılabilir; bankalardan kısa ve uzun vadeli kredi alınır, tahvilât çıkarılır, piyasaya tahvilât ve hisse senedi satışı yapılır. İRİ vasıtasıyle paralarını işleten İtalya'da 450 bin kişi vardır. Bunlar güvençle ve tatmin edici bir kâr alacaklarına emin olarak tasarruflarını gruba yatırmışlardır. Bütün mesele ekonominin kanunlarına ve icaplarına tam şekilde uymaktan ibarettir. Böyle olmasa ve gerektiği zamanlar zor kullanılacağı, teşebbüslerin politika etkisi altına konacağı endişesi olsaydı, sistem esasından çöker, yürümezdi.

İtalyan denemesinden alacağımız ders

Türkiye'de devletçilik özelciliğe, özelcilik de devletçiliğe karşı bir doktrin olduğu anlayışı ve uygulaması vardır. Karma ekonomi — İkinci beş yıllık Plâna kadar — kamu ve özel sektörlerin birbirinden tamamen ayrı, kendi usulleri ve âlemleri içinde ekonomide rol almaları manasına gelirdi. İkinci Beş yıllık plândan sonra bu anlayışta bir değişiklik oldu. Şimdi her iki sektör birleşerek yatırım yapabilirler. Fakat bu yol sadece teoride açıktır. Gerçekte ortada kanunların, organizasyonların, psikolojik iklimin ve nihayet toplum bünyesinin yarattığı birçok engeller vardır.

Devletin plâna uygun yatırımlarda özel sektöre kredi ve çeşitli diğer yardımlar yapmaya başlaması da problemin radikal bir çözüm yolu olamaz. Çünkü bu yolla devlet. özel tasarrufları toplıyarak yatırımlara aktarmış ve kalkınmadaki yükünü hafifletmiş değil, tersine vergilerle sağladığı ya da sağlıyacağı gelirleri özel kişilere aktararak yükünü ağırlaştırmış oluyor. Öte yandan yatırım kaynaklarının çeşitliliği, yöntem ve kurallardaki ayrılık ve çelişme de ayrı engeli teşkil ediyor. Bütün bunların yanı sıra devlet, özel sektöre yatırımları teşvik için yardım yapmasına karşılık, onlar üzerinde sosyal, mâli ve ekonomik hedeflere uygun bir kontrol da yapamıyor. Şüphesiz ki bu teşvik metodu, yalnız büyük sermaye sahibi özel teşebbüsleri kapsadığından küçük teşebbüslerin ve halk tasarruflarının kalkınma faaliyetlerine katılmasını önliyor, ve özellikle parasını işletemiyen küçük tasarruf sahipleri, ikramiyeler ve çeşitli reklâmlar câzibesiyle bankalara paralarını yatırdıklarından, çığ gibi büyüyen banka mevduatları da zaruri olarak, kısa vadeli ticâri kredilere, ağır faiz ödeyebilen spekülâsyon işlerine giderek yatırımlarda kullanılamıyan ölü ve ekonomik gelişmemize çeşitli yönlerden zarar veren bir nitelik alıyor. Durum bu açılardan ele alınırsa tasarruf mevduatı artışının ekonomik bünyemizde bir kolestrin artışı, sosyal bünyemizde de tümürler gibi endişe verici belirtiler olarak karşılanması bile mümkündür.

İtalya'da başarılı uygulanan karma ekonomi sistemi üzerinde önemle durmalıyız. Prensibi ve güttüğü hedef bakımından bize örnek olabilir. Bizim 933 sayılı kanunla tuttuğumuz yol yanlıştır. Bunu açıkça ve çekinmeden söylemekteyiz. Yapmamız gereken iş, karma ekonomide devlet ve özel sektör (Geniş anlamile halk sektörü) arasında organik, doğrudan doğruya bağlantılı bir iş ve güç birliği kurmaktır. Devletin kendi yapabileceği yatırımı, sermaye teşekkülüne imkân vererek özel sektöre yaptırması ne adâletli ne de akıllı bir sistem olamaz. Bütün bu yardımlar devlet sermayesi, iştirâk payı olarak değerlendirilmeli, üestelik kalkınma için devlet 1 yatırıyorsa halkın bu işe 5 yatırmasının çaresi ve yolu araştırılmalı ve bulunmalıdır.

ana sevgisi,

YAVRUNUZUN HAYATTAKİ EN KUTSAL SEVGİSİ

tahsil

bursu

İKRAMİYESİ,

İSTİKBÂLİNİN GARANTİSİ

TÜRKİYE

VAKIFLAR BANKASI

(Basın: 60407)

Açık Oturum...

60. Oturum

Anayasa Boşlukları

OTURUMA KATILANLAR : **Biz — Politikacı — Filesof — Sosyolog — Tarihçi — İktisatçı — Milliyetçi aydın — CHP'li — Sosyalist Profesör — Köycü Profesör.**

BİZ — Geçen ay yaptığımız Oturumda, seçtiğimiz klâsik hürriyet rejimini eleştirmiş; bize özgü bir hürriyet anlayışına ihtiyacımız olduğu konusunda birleşmiştik. Önümüzde bir seçim var. Partilerin seçim beyannamelerinde «bugünkü rejimde ne gibi değişiklikler yapılmasını düşündüklerini millete açıklamalıdırlar» demiştik. Bunun üzerine sayın Politikacının teklifleriyle bir başka Oturumumuzda konunun görüşülmesine karar vermiştik. Bugünkü toplantımızda konuşmalara bırakılan yerden devam edeceğiz. İlk sözü sayın Politikacıya veriyoruz.

POLİTİKACI — **Bana ilk sözü verdiğiniz için teşekkür ederim. Yalnız konuyu yeteri kadar aydınlatamayacağımdan korkuyorum. Uzun bir inceleme yapabilecek bilimsel güç sahibi değilim. Bundan dolayı Kurucu Mecliste vazife gördüğüm sıralarda Anayasa üzerinde meseleler çıktıkça gözüme çarpan ve bence islâha muhtaç görünen bazı noktalara değinmekle yetineceğim.**

Ben, Anayasamızda hâkim prensip olarak kabul edilmiş olan teorik hürriyet nizamının şartlarımıza göre, büyük ölçüde değişmesi ve realitelerimize uydurulması gerektiğine inanıyorum. Bir iki örnek vereyim:

Anayasanın 28 inci maddesine göre, herkes, önceden izin almaksızın silâhsız ve saldırısız toplanma ve gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir. Bu hakka dayanılarak saldırılar yapılır, ateşli silâh yerine molotof kokteyleri, taşlar kullanılarak fiilî bir ayaklanmaya girişilir ve devletin emniyet kuvvetlerine karşı konursa ne olacak? Kanuna aykırı olacak bu hareketler mahkeme kararlariyle cezalandırılır deniyor. İşte bu olmadı. Toplama ve yürüyüş kayıtsız şartsız, hiç bir izin almaya lüzum kalmadan serbest olursa sonunda bunların olacağı şüphesizdir. Amerika'nın 6'ncı Filosu İstanbul'a geliyor, Teknik Üniversite Talebe Birliği Başkanı açıkça saldırılara geçeceklerini ilân ediyor; gençleri ve halkı ayaklandırmaya ve saldırıya çağırıyor. Haydi izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılsın, ama ayaklandırma ve saldırı yapılacağı biline biline bu toplantıya ve yürüyüşlere mani olmak İdarenin hakkı olmamalı mı?

Sonra neden izin alınmayacakmış? Fikir hürriyetini anladık ama, ayaklandırma hürriyetini nasıl temel hak ve hürriyetlerden saymak mümkündür?

On milyon insan oy veriyor; güvendiği adamları seçerek devletin idaresini on-

lara teslim ediyor ve bu idareyi kontrolu altında bulunduruyor; sonra bunlara karşı on kişi yüz kişi toplanarak bağırıp çağırıyor, saldırılar yapıyor, bu hareketlere de temel haklar deniyor. Böyle bir hak tanınınca millî hâkimiyet prensibi söz konusu edilemez.

Ne istiyor, Teknik Üniversitenin solcu gençleri? Amerika, memleketimizden defolup gitsin; emperyalizmin uydusu olduk, bağımsız Türkiye istiyoruz diyorlar. Acaba millet de bunu diyor mu? Hayır!.. Onlardan başka kimse demiyor ve istemiyor bunu... Biz Vietnam olmamalıymışız! Kuzum, Vietnam Savaşı, komünistlerin hücumiyle başladı. Komünistler zorla rejimi değiştirmeye kalkmasalardı, halkın seçimlerde vereceği oylarla istedikleri rejimi kursalardı, buna kimse mani olamazdı. Saldırı karşısında Güney Vietnam halkı canlarını kurtarmaya, nefislerini müdafaa etmeye kalktılar ve Amerika onlara yardım etti. Amerika kendisi mi hücuma kalktı?

Türkiye Amerika ile dosttur. Millet bunu istiyor. O bize yardım ediyor. Eğer ondan 300 bin ton buğday ve 25 bin ton yağ almasak bu yıl aç kalacaktık. Ordumuza yardım eder, buna karşı «Ulusal ordu isteriz» diye bağırırlar ve halkı ayaklandırmaya çalışırlar; iktisadî yardım yapar, Amerika'nın uydusu olduk derler. Açıkça Kızıl Çin metodlarını kullanırlar. Dünyanın her yerinde Maocuların söyledikleri ve yaptıkları bizim solcu gençlerin solcu yazarların söyledikleri ve yaptıklarının aynı. Açık şekilde millete, vatana ihanet ediyorlar; millî iradeye karşı geliyorlar ve sonra da ikinci millî kurtuluş savaşı yapıyoruz diye sözde kahramanlık taslıyorlar.

BİZ — Heyecanınızı lütfen teskin etmenizi rica ederiz. İsterseniz başka arkadaşlar konuşsun; siz biraz dinleniniz.

POLİTİKACI — Hiç heyecanlı değilim. Olaylar hepimizin gözü önünde akıyor. Okulları işgal ediyorlar, fabrikaları işgal ediyorlar, otomobil yakıyorlar, bayrak yakıyorlar, adamlara saldırıyorlar, hak ve hürriyetler diye bunlara hattâ saygı gösterilmesini istiyorlar.

BİZ — Siz Anayasanın 28 inci maddesini eleştiriyorsunuz. Lütfedin de başka hangi maddeler üzerinde tenkitleriniz ve görüşünüz varsa onları kısaca söyleyiniz. bunları hep görüyoruz. Ve sonra da temel Zamanınız dolmak üzeredir.

POLİTİKACI — Bütün maddeleri bir bir sıralayıp eleştirecek değilim. Buna ne vaktimiz var, ne de benim yetkim. 28 inci maddeyi bir örnek olarak verdim. Böyle maddeler çoktur. Meselâ herkesin izinsiz sendika kurabileceği hakkındaki 46 ncı madde.. Anayasa, sendikaları da dernekler gibi tanımış. Öyle mi durum? Sendikalar yine Anayasa ve kanunlarla birçok haklara sahip. Toplu sözleşme yapıyor, grev kararı alıyor ve elindeki daha birçok yetkileri kullanıyor. Sendika kurma ve serbestçe çalışma hürriyeti, bu kuruluşların kamu fonksiyonundan tamamen yoksun, kendi varlıklariyle güç kazandıkları yüzde yüz liberal toplumlar için söz konusu olabilir. Herkes dilediği gibi hiçbir izin almadan Ticaret Odası kurabilir mi? Belediye kurabilir mi? Sendika enflâsyonu, sendika sömürücülüğü, nihayet gördüğümüz ve ağırlığını duyduğumuz sosyal ve ekonomik baskılar Anayasanın kabul ettiği bu hürriyetten doğuyor.

Yine bir örnek verelim: 47 inci maddeye göre, işçinin grev hakkı mutlaktır. İleri sanayici memleketlerde işçi bu hakkı zorla almıştır; çünkü rejim liberaldir ve İşçi - İşveren ilişiklerinde devletin kanunlarla müdahalesi söz konusu değildir. Serbest pazarlık, emeğini satanların mallarına piyasa değerini verdirmek için konmuş bir usuldür. İşin içine devlet kanunlar koyarak müdahale etmiş, çalışma şartları, ücretler ve birçok konularda kamu kontrolu konmuşsa, lojik olarak grevin kamu kontrolu süzgecinden geçirilmesi lâzım değil miydi?

Konuşmam için ayrılmış zamanın dolduğunu anlıyorum. Ne demek istediğimi birazcık olsun anlattığımı sanıyorum.

FİLESOF — Kurduğumuz ve yürütülmesine çalıştığımız Anayasa rejimi eklektik bir yapı gösterişi içindedir. Fakat gerçekte böyle bir yapının temel unsuru olan realiteyi kapsamaktan uzak kalmıştır. Başka bir deyimle, Anayasa toplumda çeşitli yönleriyle kaynaşan tezatları görmemezlikten gelmiş, ya da bunları hukuk kurallariyle telif edilir sanmıştır.

Toplum olaylarını, toplumların varlıklarının özünü teşkil eden kuralları incelerken şunu hiç bir zaman gözden kaçırmamak gerekir: Toplumlarda bütün bu olup bitenler ve var olup gözükenler süresiz ve ardı ardına faktörleri birbiriyle çarpışan bir değişim vetiresine bağlıdırlar. Bu değişimin şüphesiz kanunları vardır. Ve bu kanunlar henüz gereği gibi keşfedilmiş, bilinmiş değildir. Yeryüzünde hava kanunları bile tam keşfedilmiş sayılamaz.

Oysaki toplumlardaki değişimin basit bir olay olan atmosferik değişimden çok farklı olarak bağlı olduğu çeşitli faktörler vardır. Meselâ tarih var, antropoloji var, ekonomi var, sosyoloji var. Toplumlara yalnız politika, yalnız hukuk hâkim olsaydı, meseleler ne güzel çözümlenir, dünya rahata kavuşurdu!..

Yalnız bizde değil, bütün dünyada Anayasalar devlet kurmuş toplumlarda değişmeyen temel kuralları bir araya toplama iddiasındadır. Bu değişmeyen temel kuralların başında hürriyet gelmektedir. Kişi hürriyetleri, ki adına **«Temel hak ve hürriyetler»** denmektedir, demokrasilerde herşeyin üstünde tutulmuştur. Anayasalar devlet kuruluş esaslarından ziyade, yani eski deyimle bir **«Teşkilâtı Esasiye kanunu»** olmaktan çok, devletin kişilere ait bu kutsal hak ve hürriyetlere saldırışını önlemek için yapılmıştır.

Sosyolojik yapı bakımından öğünülecek bir manzara göstermeyen, oturduğu ideolojik temel de sağlam olmayan bizim anayasada iki büyük çelişme, başka bir deyimle doldurulamamış iki büyük yarık vardır: Bunlardan birincisi temel hak ve hürriyetlerin toplumlarda değişim vetiresi dışında kaldığı görüşüdür. Herşey bunun için feda edilebilir. Anayasanın II inci maddesinde **«Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilir. Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebepler de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz»** denmektedir. Bunun açık mânâsı, bir kanun çıkarılıp halkı kanunsuz ayaklandırmaya çağıran gösteri yürüyüşleri ve toplantıların önlenmesi düşünülemez.

Toplum oluşları içinde kişi hürriyetlerinin değişmez bir hak olduğu görüşü, bilimsel olmaktan ziyade realitelere sırt çevirmiş, duygularla ve demagojilerle beslenmiş siyasal bir görüştür. Bunun neden böyle olduğunu anlatmaya kalkarsam, en azından bir saat konuşmam lâzım.. Değerli arkadaşlarımın ne demek istediğimi anladıklarına ve görüşlerime katıldıklarına eminim.

Anayasanın içine düştüğü ve bir türlü oradan çıkamadığı ikinci yarık da şudur: Anayasalar kişisel hak ve hürriyetleri devlet saldırısına karşı koruduğu kadar, devlete karşı kişilerin saldırısını da önler. Hiç bir kimsenin, hiç bir sınıf ya da zümrenin devlete elkoymasına müsaade etmez; ve hiç bir şekilde, hiç bir şart altında böyle bir hakkın var olabileceğini kabul etmez. Bundan dolayı ulusal egemenlik ve demokratik parlamento rejimi Anayasa düzeninin temelini teşkil eder. Kamu kuruluş ve idarelerinin halk tarafından seçilmiş kimselerin yönetiminde ve kontrolunda olması değişmez bir ilkedir. Gerçekten bu, değişim vetiresi dışında kalabilecek tek ilkedir.

Bizim Anayasa, merkezî devlet sistemini kabul etmiştir. Federal bir devlet olamayız. Hattâ bu konuda Anayasa temel hak ve hürriyetlerin bile üstüne çıkmış, Federalizm konusuna ilişkin hürriyetleri yasaklamıştır. Meselâ biri çıksa da Türkiye ekonomik ve etnik özelliklere gö-

re 10-15 bölgeye ayrılmalı, her birinde halkın seçtiği parlamentolar ve onların denetiminde çalışan hükûmetler kurulmalı; kendi şartlarına göre her bölgenin kanunu ayrı olmalı; federal devlet çerçevesi içinde memleket idare edilmeli diye bir fikir savunamaz; bu hedefler için parti, dernek falan kuramaz.

İşte sözünü ettiğim yarıklar arasında görünen çelişmelerden biri.. Bu görüş, millî hâkimiyet ve demokrasi fikrine aykırıdır. «**Kanun, kamu yararı, genel ahlâk kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebepler de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz**» diyen Anayasa, kendisi bu prensibi bozmuştur.

Federal devlet konusuna, Anayasadaki çelişmelerden biri olarak değindim. Sözünü ettiğim ikinci yarık, devlet kuruluş bünyesinden doğmaktadır. Bu konu başka oturumlarımızda enine boyuna ele alındı. Üzerinde hayli konuşuldu. Onun için sözümü burada kesiyorum.

SOSYOLOG — **Hürriyet, kişinin devlete karşı direnme ve bağımsızlığını kazanma hakkıdır. Bu bakımdan devlete** «Gölge etme başka ihsan istemem» **denebildikçe pürüzsüz yaşar; devletin herşeye müdahale etme zorunluğu olan devirlerde bu hak çeşitli yönlerden kısıntıya uğrar.**

Bizim Anayasa, sanki tam liberal bir toplum için kurallar koyuyormuşcasına kişisel hürriyet haklarını en geniş ölçülerde kabul etmiştir. Sayın Filesofun çok yerinde olarak belirttiği gibi hukuk, sosyal realiteye sırt çevirmiştir. Öbür yandan sosyal devlet, daha doğrusu somut anlamiyle devletçilik, liberal görüşle telif edilmek istenmiş; fakat kişisel hürriyetlere tamamiyle açık olan Anayasa devlet kuruluş ve yönetim olanaklarının üzerinde hürriyet ve millî hâkimiyet ilkeleriyle çelişme halinde birtakım kayıtlar, sınırlamalar koymuştur. Bu noktalar üzerinde daha önceki oturumlarımızda çok durduk. Bugün ulusal egemenlik, halkın seçtiği Meclislerin elinde değildir. Seçim Kurulu var, Anayasa Mahkemesi var; bunlar Meclisin üstünde kurulmuşlardır. Biri ona seçilenleri seçilmemiş, seçilmeyenleri de seçilmiş sayabilir; öteki de Meclislerin aldığı kararları, onayladığı kanunları iptal edebilir.

Sonra seçim sistemindeki bozukluk ve aksaklık?.. Bu bahsi de uzun uzun konuştuk. Aksaklıkların sistem içinde düzeltilmesi mümkün olanlar var; olmayanlar var. Birincilerine misal olarak, herkesin oy verme hakkını gösterebiliriz. Bu hak nasılsa bir kere kabul edilmiş; şimdi geri alınamaz. İsviçre'de henüz kadınların oy hakkı yoktur diye bizde kadınlar oy vermesin denemez. Ya da Amerika'da seçmen olmak için Anayasayı anlayacak kadar okuyup yazma şart olduğu ileri sürülerek nüfusumuzun yarısını teşkil eden okuyup yazma bilmeyenler oy hakkından mahrum bırakılamaz. Genel oy sistemi, demokrasi midir? Yoksa demokrasinin gereği gibi kurulup işliyebilmemesi midir? Üzerinde çok durulmuş ve bir yargıya da varılmıştır. Genel oy sistemi, bugünkü teknolojinin ve planlı ekonominin hâkim olduğu toplumlara uymayan, demokrasi arabasının çapraşık ve bozuk yollarda yürümesine sebep olan bir usuldur. Ama terkedilemez ve değiştirilemez; bugünkü demokrasilerin tedavisi güç bir bünye hastalığıdır. Teknoloji ve planın hâkim olduğu toplumlarda idarenin aydın ve seçkin bir azınlık elinde olması lâzımdır. Kanserin tedavi şeklini genel oyla tesbit etmek aklımıza gelmiyor da, aynı şekilde teknolojinin ve ilmin söz söyliyebileceği toplum idaresinde bunu kabul ediyoruz. Bu sistem modası geçmiş, devrini ikmal etmiş liberal rejimlerde uygulanır. Çünkü bu dönemleri yaşamış toplumlarda idare teknoloji ve ilmin değil, politikanın elindeydi.

Fakat söylediğim gibi, bugün yaşayan rejim içinde bunu değiştirmek mümkün değildir. Genel oy sistemi, politikacı sınıfın ölüm - kalım meselesidir. Bundan vazgeçmek, bu sınıfın hâkimiyetine son verebilir. İkincisi, halk buna alışmış; hattâ

bundan zevk ve gurur duymuştur, vaz geçemez.

Bu böyle olmakla beraber, genel oy sistemi değiştirilmeden parlemento rejiminde değişiklik yapılarak sistemde beliren sakıncalar önlenebilir. Bu konuda da daha önceki Oturumlarımızda birtakım görüşler ortaya atılmıştı. Meselâ Senatonun birinci Meclis olması ve bunun seçimine mahdut bir seçmen kütlesinin katılması. Bu görüşleri savunanlara göre, kanunlar önce Senatoda hazırlanacak ve genel oyla teşkil edilen Millet Meclisi de bu kanunları kabul ya da red eden referandum müessesesi olacak.

Özet olarak söylemek istediklerim şu: Anayasamız bir yaniyle aşırı bireyci, bir yaniyle de aşırı devletçi gözükerek, sosyal realitelere sırt çevirmiş tezatlarla dolu bir vesikadır. Bu Anayasada reform yaparak, kendimize özgü hürriyet havası içinde hızla kalkınmanın yolunu bulmaya çalışmalıyız.

TARİHÇİ — Benden evvel konuşan sayın meslekdaşlarım, konunun temel sorunlarını çok iyi şekilde özetliyerek ortaya koydular. Bu görüşlere ben de katılıyorum. Yalnız Anayasanın hürriyetçi ve devletçi, ya da bireyci ve toplumcu antegonizmi içinde bir telif yapmaya çalıştığı, bu tezadı ortadan kaldıracak bir reforma ihtiyaç bulunduğu hakkındaki mütalâa üzerinde tam mutabık değilim. Bu durum Anayasa ile giderilmesi gereken bir çelişme değildir. Ya nedir? Toplumların kendisi bu hâlde, hem bireyci, hem devletçi yönlerde bir uzlaşma istiyor. Anayasalar bu özleme temel hukuk çerçevesi içinde cevap vermeye çalışıyor. Yalnız bizim Anayasa Türk toplumunun bünyesini, ne istediğini gözönüne almadan, somut hukuk kurallariyle, hazır modelleri alıp uygulayarak buna cevap vermeye çalışmış. Mesele burada.. Bu durum yalnız bize mi mahsustur? Hayır; her demokratik memlekette az çok bu problem vardır ve rejim demokratik oldukça da var olmakta devam edecektir.

İngiltere'de, Fransa'da, Almanya'da, İtalya'da ve bütün demokratik memleketlerde çekilen sıkıntıların, içinden çıkılmaz bunalımların nedeni bu çelişmenin yürüyen rejim içinde düzeltilemiyecek cinsten olmasıdır. Kişisel hürriyetlere, yani bütün Anayasalarda aynı şekilde korunan temel hak ve hürriyetlere kimse dokunamaz. Dokununca rejim sarsılır; faşizm başlar. Demokratik Anayasalar, kişisel hürriyetleri teminata bağlamışlarsa da, kurdukları politik rejimi bundan yoksun bırakmışlardır. Bu rejim en iyi şekilde hürriyet içinde korunur şeklinde bir yanlış inanca saplananlar hâlâ vardır. Oysaki bir Anayasa herşeyden önce kurduğu rejimi korumalıdır. Demokrasilerin tarihsel gelişmeleri ve bünyeleri şimdiye kadar buna mani olmuştur. Bu rejimi yıkmak için her türlü düşünce ve hareket serbestliği tanınmıştır. Bugün ileri demokrasi memleketlerinde olduğu gibi bizde de, Marksist-Leninist bir rejimi kurma ve demokratik rejimi yıkma faaliyetlerine Anayasalar kucak açmakta ve bunları hattâ korumaktadır.

Bakınız, elimde bir kitap var. Adı **«Marksizm - Leninizm prensipleri»** dir. Bu, Sovyet-Rusların bütün dünya dillerine çevirerek yaydıkları bir el kitabıdır. 750 sahife, büyük bir kitap. Orada komünizmin demokratik memleketlerde - Onlar kapitalist memleketler derler - nasıl propaganda edileceği, hürriyet haklarından nasıl yararlanacağı bir bir anlatılmaktadır. Vaktimiz olsa da Lenin'in söylediklerini, şimdi komünistlerin bütün dünyada uygulamayı sağlık verdikleri taktiği bu kitaptan sizlere okusam!.. Her yerde olduğu gibi bizde de aynı taktik kullanılmaktadır: Demokrasi ve hürriyet mücadelesi, tekelci kapitalizme ve emperyalizme hücum, öğrenci ve işçi ayaklanmaları, köylüye toprak dağıtımı, faşizm geliyor feryadının basılması, yani ne yapılıyorsa hepsi bu rejimi yıkmak ve komünizmi getirmek için yapılıyor. Bütün bu hareketlere, bizde olduğu gibi, demokratik memleketler-

de de Anayasalar açık tutulmuştur.

Yine aynı kitapta var: Sosyalizmin ilk vazifesi bir proleterya diktatorası kurarak burjuvaziyi ve kalıntılarını kökünden tasfiye etmek ve her zaman için bu rejimi korumaktır. Gerçek demokrasi onlarca tek parti içinde olur. Çünkü rejim tektir; hiç kimse rejimi değiştirmeyi öngören bir fikir ortaya atamaz ve bu fikrini gerçekleştirici eylemlerde bulunamaz.

Şunu söylemek istiyorum: Hürriyet rejimi bu rejimi yıkma hürriyetine kadar açık tutulmuştur. Kurulduğu dönmlerde o kadar yıkılmaz sanılan bu rejim bugün korunmaya muhtaç hâle gelmiştir. İleri Batı demokrasilerinde düşünürlerin, çok aydın kişilerin kafasını dolduran en önemli soru bu korunmanın rejimin temellerini sarsmadan nasıl olacağıdır.

İKTİSATÇI — **Bu konuda çeşitli alternatifler ortaya atılmıştır. Benim görüşüm şudur: Çok partili parlamento rejimi bugün iflâs etmiştir. Bu sözler şimdi İngiltere'de bile söylenebilmekte ve bunun yerine tek parti ve korporasyon Meclisi denebilecek olan şekiller ileri sürülebilmekte ve daha birçok yollar da gösterilmektedir. Fakat hepsi** «Kedinin kuyruğuna nasıl çıngırağın takılabileceği» **sorusunun çözümüne bağlıdır. Rejim kökünden değişmeden, hâkim sınıf iktidarı kaybedip tasfiyeye uğramadan hiçbirşey olamayacak gibi geliyor insana. Fakat Batı âlemi büsbütün başkadır. Belli olmaz. Birçok sarsıntılar, bunalımlar geçirir, ama yıkılmaz; bir yolunu bulup kendini toparlar. Çünkü demokrasi oldukça halkın oylariyle iktidarlar taayyün ettikçe Batı'da rejimi kökünden değiştirmek, komünizme can simidi gibi sarılmak imkânsız gözüküyor.**

Gelelim bize... Asıl tehlikenin içinde olan biziz. Önce bünyemiz çok zayıf; her hastalığa tutulabiliriz. Hürriyet haklarını Batı ölçülerine göre kullanmak, birgün kurduğumuz rejimin yıkılmasına yol açabilir. Bu tehlikeyi küçümsememek lâzımdır. Hürriyet havasının hürriyet düşmanlarını boğacak birşey olduğu, hiç olmazsa bizim için, bir efsânedir; buna inanmalıyız. Ben şahsen hükûmetin umursamama derecesine varan müsamahası karşısında şaşkına döndüm. Hem müsamaha yalnız ayaklanma ve rejime karşı fiilen harekete geçmede oluyor. Beyazıt yangın kulesine kızıl bayrak dikenler, komünist stratejisinde madde madde yazılı taktikleri aynen uygulayanlar değil de, Marks'ın komünist Beyannamesini tercüme edip yayınlayanlar, ya da bir gündelik gazetenin açtığı ankete masumca bir cevap vererek sosyalizmi övenler kanunun pençesine verilmiyor.

Bu gidiş böyle devam edemez, başımızı taşa çarpacağımız güne gittikçe yaklaşıyoruz.

MİLLİYETÇİ AYDIN — Bu gidişin böyle devam edemiyeceğini iktidar da anladı. Anayasa nizamını koruma Kanun tasarısı bunun için hazırlandı. Değişmesi gereken yerleri, törpülenecek yanları olmakla beraber, böyle bir kanuna şiddetle ihtiyaç vardı. Toplumun muhtelif sınıf ve zümreleri birbiri aleyhine tahrik edilmekte, bu sınıflardan biri tazyifkâr sıfatlarla ve topyekûn kötülenmekteydi. Komünizmin, adı kullanılmamakla beraber, son derece yaygın propagandası ulu-orta yayınlanabilmekteydi. Öte yandan Şeriat kanunlarını ve teokratik devleti isteyen kimseler de serbestçe fikirlerini yazı ve sözle ortaya atabilmekteydiler. Çok partili demokratik nizamı kötüliyenler, komando birlikleri kurarak faşizmin yolunu hazırlıyanlar istediklerini söylüyor, yazıyorlardı. Sonra Marksı'n, Lenin'in, Babof'un, bütün ölmüş ya da yaşayan komünistlerin kitapları tercüme edilerek propaganda edilebilmekteydi. Bunlar yetmiyormuş gibi,

işçiler fabrikaları, işyerlerini işgal edebiliyor ve bunlar bir suç teşkil etmiyordu.

İşte hürriyet hakları kötüye kullanılırsa olacak budur. Bu kanun tasarısına karşı olanların hepsinin samimî hürriyetçi olduklarını sanmıyorum. İçlerinden samimî olanlar bu kanunun hürriyet prensipleriyle bağdaşamayacağını söylüyorlar. Buna ben de «evet» derim. Fakat kim sebep oldu böyle bir kanunun çıkmasına? Hürriyet haklarını ulu-orta kötüye kullananlar değil mi? Eğer bu hal devam etseydi, ne Anayasanın ne de hürriyetin ortada izi bile kalmayacaktı.

Ben Anayasa nizamını koruma kanununu, bize özgü hürriyet anlayışının bir sonucu, ya da bu yolda atılan ilk adım olarak görüyorum.

CHP'Lİ — **Şimdi dinlediğimiz konuşmacı bize yeni bir ipucu verdi. İktidarın şaşkınlık doğuran müsamahasından, ayaklanmaları hattâ desteklenmesinden şüpheleniyorduk. Mutlaka bu politika, arkasından böyle bir kanun getirmek içindir diyorduk. Son Parti Meclisi bildirisinde de bu şüphemizi kamu oyuna açıkladık. Dediğimiz çıktı. Anayasa nizamına, onun getirdiği özgürlük havasına karşı olanlar artık bayram yapabilirler. Ağızlar susturulacak; kalemler kırılacak; polis rejimi kurulacak. Demek bütün ayaklanmaları, kargaşalıkları hoş görürlükle karşılamak, belki de alttan desteklemek bunun içinmiş!.**

Fakat kurdukları tuzağa kendileri düşecekler.. Önce böyle bir kanun çıkamaz; çıksa bile uygulanamaz. Çünkü ölü doğacaktır; Anayasa'ya aykırıdır, hemen Anayasa mahkemesi onu iptal eder. Sonra bu memlekette hürriyet savaşı yapan, uğradığı emperyalizm istilâsından kurtulması için canla başla çalışan bir gençlik ve onun yanında 27 Mayıs ihtilâliyle kurduğu hürriyetler rejimini her zaman koruyacağından şüphe edilmemesi gereken ordu var.

Böyle bir kanun projesini hazırlamakla AP bugün memleket kaderine hükmeden bu iki zinde kuvveti topyekûn karşısına almış olur. Politikada bu derece yanlış at oynatmak aklın alacağı iş değildir.

SOSYALİST PROFESÖR — Ben AP iktidarının bir son nefis mücadelesi yaptığını görüyorum. İzinde yürüdüğü DP'nin hiç olmazsa 10 sene yaşamasından sonra uğradığı âkibete AP ancak 3-4 senelik bir iktidardan sonra uğramaya hak kazanması uyarıcı olmuştur. Halka ve hürriyetlere sırt çeviren iktidarın artık bu memlekette yaşayamayacağı kesin olarak anlaşılmıştır. Bu umut doğurucu bir sonuçtur. DP, Tahkikat Komisyonu kurmak, gençlik ayaklanmalarını önlemek uğruna son nefesini verdi. Şimdi onun yolunda yürüyen AP de yurdun her köşesinden çok daha bilinçli, çok daha yaygın ve güçlü olarak beliren zinde kuvvetlerin ayaklanmalarını önlemek ve bunun için Anayasa düzenini korumak adiyle gerçekte bu düzeni yıkmaya yönelmiş bir kanun çıkarmak uğruna hayatına son verecektir.

KÖYCÜ PROFESÖR — **Bu Oturumumuz da bitmek üzeredir. Fakat ele aldığımız konu tamamlanmamıştır. Bize özgü bir hürriyet rejimine olan kesin ihtiyaç üzerinde durduk. Bugün yürütülen şekliyle bu rejimin hürriyet idealimize bizi ulaştıramayacağında da aşağı yukarı görüş birliğine vardık. Fakat bize özgü hürriyet rejiminin ne anla-**

ma geldiği, nasıl kurulacağı konusunda hiçbir şey söyleyemedik.

Gerek geçen ay yaptığımız Oturumda, gerek bugünkü Oturumumuzda konuşulanları dikkatle izledim. Onlardan hayli yararlandım. Özellikle bugüne kadar yürütülmeye çalışılan Anayasaya bağlı hürriyet rejiminin uzun süre yaşayamayacağı, hükûmetçe Meclise sunulan yeni kanun tasarısiyle ve yeni bir yola sapılmak istenmesiyle anlaşılınca, ne kadar yerinde fikirler ortaya atılmış olduğunu da açıkça anlamış olduk. Buna rağmen, konuşmalarda bize özgü hürriyet rejiminin ne olduğuna dair elle tutulur, doyurucu ve inandırıcı bir fikir ya da teklif ortaya atan olmadı. Eleştirme kısmı mükemmel de, yapma kısmına gelince bu çok cılız.

Acaba vakit mi azdı bunları konuşmaya? Eğer bu böyle ise ayrı bir Oturumda konuya devam edelim diyeceğim. Bilmem sizler ne dersiniz?

BİZ — Sayın köycü Profesör, konuşmalarımız sonunda elle tutulur sonuçlar beklemekte, iki Oturumumuzda incelediğimiz **«bize özgü hürriyet»** konusunda bunu bulamadığını söylemektedir. Problemin pratik bir çözüm yolu gösterilmemiştir. Ancak bir tek çözüm yolu olmadığına çeşitli alternatifler ortaya atılabileceğine dikkatlerini çekmek isteriz. Konuşmalar bu alternatifler üzerinde olur ve bunlardan birini bize uygun diye seçmeye girişirsek, sınırız ki, ayda bir defa değil, hergün toplanarak aylarca konuşsak belki de elle tutulur bir sonuca varamayız.

Bu, bir doktrin meselesidir. Her dokttrin gibi kurulların değil, şahısların işidir. Mutsuzluğumuz, bizde böyle kişilerin çıkmayışıdır. Hürriyet yolculuğuna girişeli yüz yılı çok geçti; ama hâlâ nereye ve nasıl varacağımızı bilemiyoruz. Hürriyeti taklit ve ithal edilir birşey sandık. Ancak şimdi bize özgü bir hürriyetin olabileceğinden sözetmeye başlayabildik. Başlayabildik ama, konuşanlar yalnız politikacılardan ibaret. İlim adamı, düşünür çok defa susuyor. Bunu da normal karşılamalıyız. Çünkü biz bu sektörde henüz ithalâtçılıktan kurtulup imalâtçı olamadık. Şimdi yeni yetişen değerli genç bilim adamlarımız, düşünürlerimiz bile gözlerini Batı'ya çevirmişler; orada yeni kalkınan memleketlerin kalkınma ve rejim konularında tutacakları yol üzerindeki araştırmalardan yararlanmaya çalışıyorlar.

Biz çeşitli Oturumlarımızı bu konuya ayırarak; kendi çapımızda kurduğumuz forum sayesinde probleme hayli ışık tuttuğumuzu sanıyoruz. Özellikle son iki Oturumumuzda konu enine boyuna incelenmiş, tartışılmıştır. Çıkan en dikkate değer sonuç, hâlâ el yordamiyle yürümekte olduğumuz, denemeler yaptığımızdır. Son kanun tasarısının fikir hürriyetleri üzerinde ağır baskılar koyacağı, düşünce özgürlüğünü ortadan kaldıracağı söyleniyor. Böyle bir kanunu hazırlayıp Meclise sunan iktidarın Başı, daha geçen ay yaptığımız Oturumda, **«Hürriyet rejimi yürütülen memlekette her şey yazılacak, her şey söylenecek»** diyordu. Bu sözünde samimî olmadığından şüphe etmeye hakkımız yok. Ama olaylar Onu tuttuğu yoldan döndürmeye zorladı. Ya baştan böyle bir zorunlukta kalacağını bilemiyordu; ya da bildiği halde başkalarını inandırmak istiyordu.

Bu açılardan değerlendirirsek, yaptığımız konuşmalarla elle tutular sonuçlar ortaya atılmış olduğunu kabul etmemiz mümkündür. Herşeyi söylemiş değiliz. Alternatif seçimi için çalışmalara başka Oturumlarımızda da devam edebiliriz.

Vaktimiz doldu. Oturumumuza katıldığınız ve değerli fikirlerinizden yararlanmamıza imkân verdiğiniz için hepinize teşekkür ederiz.

Gelecek Oturum :

TÜRKİYE NEDEN GERİ KALMIŞTIR?

Mısır'dan Geliyorum..

Yazan : Dr. İlhami MASAR

Her memleket için olduğu gibi, Mısır hakkında da ,iyi veya kötü hususları ön plâna sürerek yazı yazmak kabildir. Ben burada gördüklerimi olduğu gibi ortaya atacağım ve bu arada, zaten son çarpışmadan sonra buhran içinde olan Arap dostlarımızı inciltmemeye çalışacağım. Hükûmetimizin, aramızda bir dostluk havası yaratmak için, bu kadar gayret sarfettiği bir zamanda, bu prensibe aykırı yazılar yazmak, zaten yakışık almazdı.

Birleşik Arap Cumhuriyeti (B.A.C., U.A.R. veya R.A.U)

Bundan tam 16 sene evvel Amman'da, bir akşam, o zaman başkan Nasır'ın sağ kolu olan merhum Salah Salim ile viski içiyorduk. Ben Ürdün'de Birleşmiş Milletlerin F.A.O. teşkilâtı misyon Şefi idim. Evvelâ, ekonomik konulardan bahsettik. Bu arada söz, siyaset alanına kaydı. Dedim ki:

«Mısır'ın önünde büyük bir ödev vardır. O da Sudan ve Libya gibi Arap komşuları ile güç birliği kurarak, Afrika zencilerine, İslâm kültürüne muvazi olarak, bilgi ve teknik ulaşdırmakdır.»

Salah Salim şu cevabı vermişti :

«Başkan Nasır'ın kalbinde bir ateş yanar; o da İsrail seddini aşarak Arap yarımadasını birleşdirmek arzusudur. Petrol ve Süveyş gelirleriyle biz, bir cennet yaratabiliriz. Bütün plânlar hazırdır; biz bir Arap birliği kurmak istiyoruz; hiç bir memleketi istilâ etmek emelinde değiliz; Mısır zengindir; üniversitelerimizden on binlerce Arap genci yetişmekdedir; inşallah muvaffak olacağız.»

Ayrılmadan evvel kendisine şunları söyledim :

«Osmanlı hakimiyetinden bahsettiğimiz zaman, bize kızarsınız ama, şu sözlerimi dikkatle dinleyin :

«Benim ailemden, Bağdat valiliği, Yemen kumandalığı, Mısır kadılığı, Mekke mollalığı yapanlar olmuştur. Çocukluğumda evimizde Arap problemleri görüşülürdü. Arap yarımadasında, tarih boyunca hiçbir yabancı kuvvete boyun eğmemiş; mağrur Saudiler, Vahabiler ile Dürziler, Şiiler, Yemen'de daima birbirlerini yemiş olan Zeydiler ve Sünniler ve nihayet Lübnan'ın hıristiyanları vardır; istediğinize erişmek, çok güç olacakdır» dedim.

Arada olanlar biliniyor. Başkan Nasır, Mısır'a, Birleşik Arap Cumhuriyeti ismini verdi, ama birleşme, Suriye ve Yemen'de yapılan tecrübelere rağmen, başarılamadı. Yarımada'nın doğusuna sıçramaya İsrail hailesi mani oldu. Bütün bu muaffakıyetsizliklere rağmen, büyük bir Arap idealisti olan başkan Nasır'ın azmi kırılmamıştır. Kahire'de toplantılar, kongreler devam edegelmekte ve yeni yeni ekonomik plânlar hazırlanmaktadır. Bu kırılmaz azim, insana hürmet telkin etmektedir. Okuyucularım, Mısır'ı anlamak istiyorlarsa, aşağıda söyleyeceklerime geçmeden evvel, yazımın işbu başlangıç kısmını dikaktle okumalıdırlar.

UAR'de mallarına el konulanlar

Bundan birkaç sene evveldi. Bir akşam Port Sait Bankası umum müdürü, dostum Ali Gritli'nin evinde akşam yemeği yiyorduk.

Ali Gritli'yi Birleşmiş Milletler'den tanırım; milletlerarası kıymette bir maliyecidir. Mısır hükûmeti tarafından elkonulan yabancı bankaların, (Mısır'da eskiden millî banka yoktu) normal çalışmalarına devam edebilmeleri konusunda büyük hizmetleri geçmiştir.

Kendisi ile ekonomik meseleleri görüşüyorduk; söz Türk emlâkine geldi. Ben, bize yapılan haksızlıktan bahsederek acı acı şikâyet ettim. O bana aynen şunları söyledi, bir şey ilâve etmeden aktarıyorum :

«Biz Mısır'da, sizin millî mücadelenizden sonra, Türkiye'de uyguladığınızı yapıyoruz. Siz Hanedân mallarına elkoydunuz; biz de aynını yapdık.

«Siz, ecnebi şirketleri millîleştirdiniz ve onlara değerinden düşük tazminat verdiniz; biz de öyle yaptık.

«Siz, yabancı uyruklu kimselere dokunmadınız ama Türkiye'de mühim olmayan azınlıkların mallarını hiç bir tazminat vermeden müsadere ettiniz.

«Biz yalnız büyük toprak sahiplerinin mallarından bir kısmına el koyduk; diğerleri, kim olursa olsun, tazminatlarını alıyorlar. Nitekim Fransızlar, İtalyanlar, Belçikalılar, Yunanlılara, yaptığımız anlaşmalar gereğince, paralarını veriyoruz. Tazminat belki düşüktür; fakat malî gücümüz ancak buna yetiyor; paranın birkısmını döviz olarak ödediğimiz için ölçülü olmaya mecburuz. Türk hükûmeti bizimle bir anlaşmaya varırsa, size de tazminat ödeyeceğiz.»

Mısır'daki Türk evkafı

Mısır'daki Türk emlâkinin kıymeti 200 milyon dolarmış deniliyor; fakat bunlar hakkında elimizde esaslı bilgi yoktur. Asıl konuya geçmeden evvel bir hikâye anlatayım :

Ceddim Ispartalı Sadrıazam Halil Hamit paşanın Isparta'da bir vakfı vardır. Eskiden aile, bu vakıfdan çok para alırmış. Bugün soyumuz efradı bine yaklaşmışdır. Varidatı, evkaf idaresi toplar, yarısını idare masrafları diye alıkor, ve bize adam başına senede 90 lira dağıtır.

İşte Mısır'daki Türk evkafının çoğu, bu kabildendir. Çok kerre bir adam çocuklarına malûmat vermeden birdenbire ölmüştür, ve yahut gelirler o kadar hisseye dağılmışdırki, fertler, Mısır'a gidip, işleriyle meşgul olmak masraf ve zahmetine katlanmamışlardır.

Mısır hükûmeti, 1958 senesinde, evkaf idaresini lâğvedeceğini ve vakıflarda hak sahibi olanların 1961 senesine kadar, kurulan «Lecne» isimli kurulda haklarını ispat etmeleri lâzım geldiğini ilân etmişti. Gelmeyenlerin hakları kaybolacaktı. Gelenlere ise RAU hükûmeti senede net yüzde 2,8 faizli devlet tahvilleri verecekdi. Bu suretle hak sahipleri eski gelirlerinin dörtte biri kadarını alabileceklerse de, hiç olmazsa her şeyi kaybetmiyorlardı.

Lecnede ancak 20 - 30 milyon dolarlık Türk malı isbat edilmiş olduğu söyleniyor; bu hususta da teferruat tamamiyle bilinmiyor.

Bu durum karşısında, Türk hükûmeti şu tezi ortaya atıyor: «Mısır'daki vakıflar Türk vakfıdır; bunların Türk hükûmetine devri icabeer. Türk hükûmeti hak sahiplerini Türkiye'de tesbit edecek ve haklarını verecekdir.»

RAU hükûmeti ise şu iddiada bulunuyor: «Türk evkafı diye birşey yoktur; Mısır evkafı vardır. Bir cemile olmak üzere yeniden Mısır'a gelerek, haklarını isbat edecek, Türklere yeni bir şans tanımaya hazırız; fakat ondan sonra bizi ibra ediniz, bu mesele kapansın.»

1963 senesindenberi müzakereler devam edegelmektedir. Burada yanan, Lecne'de hak kazanan, Türk vatandaşları olmuştur. Devlet tahvillerini alamamışlardır. Beş senelik kupon bedeli de tahsil olunamamıştır.

Ben Mısırlıların evkafi toptan Türk hükûmetine devredeceklerini hiç zan etmiyorum. Sayın Çağlayangil meseleyi hal etmek üzere Kahire'ye delege olarak, eski büyükelçilerden Bay Şemseddin Mardin'i göndermiştir. Kendisi ile görüştüm. Lecne'de isbatı vücut edenlere, neden tahvillerinin verilmediğini sordum. «O tahvilleri almak kabildir ama, diğer Türk malları konusunun, sonraya bırakılmasının doğru olacağını ben Ankara'ya yazamam; çünkü ben de, hakkını isbat etmiş olanlardan bi-

riyim, sonra bana, kendi işini halletti, gerisini düşünmedi, derler» dedi.

Herşey olabilir; başkan Nasır ebedî değildir. RAU da başa, başka bir hükûmet de geçebilir, ve bu hükûmet daha radikal bir siyaset takibederek hiç bir Türk'e tazminat vermemek yoluna gidebilir.

Bu olmasa bile, haklarını isbat edenler vefat ederek, arkaya birçok varis bırakabilirler, ve pay çok dağıldığından bunlar Mısır devlet tahvillerini almak için, seyahat masrafı yapmaktan bile kaçınabilirler. (Döviz ve tayyare parası adam başına 5000 lira tutmaktadır).

Bu iş bir hal çaresine bağlanmalı ve hakkını isbat etmiş olanlara, vakit geçirmeden Mısır hükûmetince devlet tahvillerinin verilmesi, hükûmetimizce, sağlanmalıdır.

Türk — RAU turizm anlaşması

Epey zamandır Mısır'la küsmüş vaziyetteydik. Bunun böyle devam etmesi mânâsız bir şeydi. Mısır'la aramızdaki tarihî bağlardan bahsedecek değilim. Çünkü Araplar bunu kendileri için küçük düşürücü bir faktör olarak görüyorlar. Ben burada Mısır'ın, bir islâm ülkesi olduğuna, ve mağlubiyetlerine rağmen dünya politikasında bir faktör olmaya devam ettiklerine işaret etmek isterim.

Arada akdedilen turizm anlaşması gereğince, bundan sonra her iki taraf da diğer memlekete turist gönderecek, ve iki memleket aydınlarının birbirlerini tekrar tanımalarına yardım edilecektir. Ben Kahire'de iken, Sefaretteki bir davette, geçen sene Türkiye'yi eşiyle beraber ziyaret etmiş bulunan RAU Turizm Bakanı sayın Mohammed Ganem ile kısa, ve bayan Ganem ile oldukça uzun bir görüşme yaptım. Karşı tarafın turizm alanında niyetleri müsbettir.

Anlaşma çerçevesi içinde, Duru turizm acentası, şubat 1969 içinde Mısır'a yüz kişilik bir gezi uyguladı. Burada biraz bu geziden bahsedeceğim:

Bay Selim Duru ile Kahire'ye hareket etmeden evvel görüşmüştüm. Selim bey Kahire'de beni otellerinde bir öğle yemeğine davet etti ve bir kerre de Türk Sefaretinde turistler için verilen bir kokteyl partisinde onlarla bol bol görüşmek fırsatını buldum.

Duru Turizm 12 günlük gezi için öğretmenlerden TL. 2400.— ve öğretmen olmayan turistlerden TL. 3000.— almıştır. Geziye iştirak edenler, bu ücretin birkısmını kambiyodan aldıkları 200 dolarlık dövizin bir kısmıyle ödenmişlerdir.

Ancak Beyrut'a gidiş geliş trenle yapıldığından seyahat yorucu olmuş ve yolda çok vakit (5 gün) kaybedilmiştir. (Beyrut - Kahire arası uçakla yapılmıştır). Biraz daha fazla ücret alarak İstanbul'dan Kahire'ye uçak ile gidilse, turistlere, Mısır için daha fazla vakit kalırdı. Halbuki zavallılar, Mısır'da 5 - 6 gün içinde şu programı tamamlayabilmek için çok yorulmuşlardır:

a — Kahire'de Ehramlar, müzeler ve «ses ve seda» gösterilerinin ziyareti,

b — İskenderiye'ye gidiş geliş,

c — Luksor - Karnak seyahati (trenle yalnız gidiş 12 saat)

d — Kahire'de RAU Öğretmenler Birliği akşam yemeği ve Türk sefaretinin partisi.

Bu sene Türkiye'ye de bir mikdar Mısırlı öğretmenin gelmesi beklenmektedir.

Türk — UAR kültür anlaşması

İki memleket arasında, kültür sahasında da bir yakınlaşma sağlanmak istenmektedir.

Bu arada, 22 Şubat 1969 akşamı, Kahire'nin modern Seyit Derviş konser salonunda, bir Türk konseri verildi. Kahire filarmonik orkestrasını Adnan Saygun idare etti, ve kendi eserlerini çaldı. Yunus Emre oratoryumu ve İncinin defteri eserlerinden parçalar dinledik. Üstadın yeni harmenize ettiği halk şarkıları da çalındı. Adnan Saygun'un eserlerini, ben Nevyork'ta iken Birleşmiş Milletlerde çaldırtmıştık. O zaman büyük Maestro Stokovski orkestrayı idare etmişti. Saygun'u Kahire konserinde daha tekâmül etmiş buldum. Konserde kıymetli sanatkârlarımız Suna Kan'ın kemanı ve Ayhan Bora'nın gür

ve tatlı sesini dinlemek fırsatını bulduk. Konserden sonra da Sefarette Kahire'nin kalbur üstü şahsiyetlerine ve diplomatlara bir büfe - dine verildi. Beni memnun eden iki noktaya işaret etmek istiyorum:

1 — Gerek konsere, gerekse davete, başkan Nasır'ın sağ kolu, Mahmut Fevzi de geldi.

2 — Kahire gazeteleri, konserin hakşinas bir kritiğini verdiler. Eskiden gazeteler, çocukca hareket ederler, ve Türk konserlerinin verilmiş olduğunu bilmemezlikten gelirlerdi.

Arap — İsrail çekişmesi

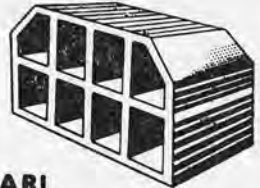
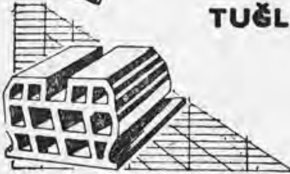
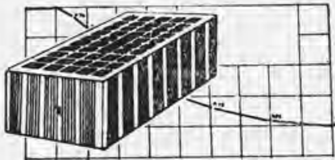
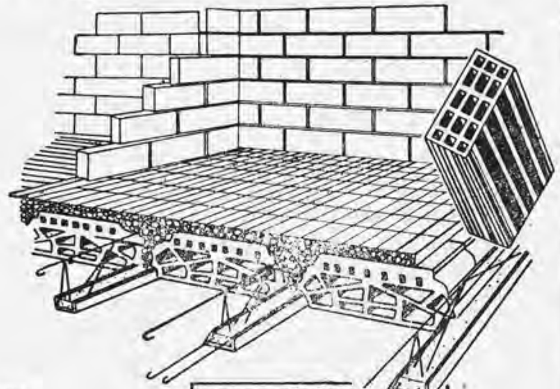
Bu konunun açıklı tarihi şudur: 1918 senesinde, Araplar, Filistin'i Osmanlı hâkimiyetinden kurtardıkları zaman, orada 20 - 30 bin kadar musevi yaşardı, Osmanlı musevileri, İstanbul, İzmir ve Selanik'de ticaret yapmayı, siyonistlerin anavatan telâkki ettikleri Filistin'e gitmeye tercih ederlerdi.

Filistin'de hakimiyet kuran İngilizler, Arapları bir tarafa iterek, Balfour tezini benimsediler, ve burada bir musevi yurdu kurmak yoluna gittiler.

Fakat asıl kritik vaziyet, İkinci Dünya Savaşından sonra kendini gösterdi. Nazilerin imha hareketleri sebebiyle, dünya efkârının kendi lehlerine döndüğünü bilen siyonistler, bu durumdan istifade ederek 1948 senesinden beri, 1,5 milyon kadar Arabı, Filistinden çıkardılar, ve bilhassa Amerika'da yaşayan musevilerin para yardımıyla, ülkedeki nufusu, 2,5 milyon kişiye yükselttiler. 1967 de İsrail'in işgal ettiği, Suriye'nin Golan bölgesi, Batı Ürdün ve Gaza - Sinai gibi yüzde yüz Araplarla meskun kesimler, nazarı itibara alın madığı takdirde, 1967 arifesinde İsrail'de, ancak bir kaç yüz bin Arap kalmıştı.

Yukarda bahsettiğim 1,5 milyon Arap mülteci problemi bir faciadır, ve bu hususta Araplar ne kadar direnseler haklıdırlar.

TUĞLA KİREMİT VE ASMOLEN FABRİKALARI

SATIŞ ŞUBELERİ:

İSTANBUL Meclisi Mebusan Cad Arhan Salıpazarı - İstanbul
☎: 49 58 02 - 44 81 29

KADIKÖY MühürdarFuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat I
Kadıköy - İstanbul ☎: 36 13 42 - 36 48 98

UMUM MÜDÜRLÜK
Meclisi Mebusan Cad. Arhan
Salıpazarı - İstanbul
☎: 49 79 56 49 74 14

İsrailliler de, mülteci konusunda, insafsızca hareket etmiş olduklarını bilirler; ancak bunların anavatanlarında iskânları veya tazminat almaları konusuna, Arapların İsrail'in mevcudiyetini (De Juro) tanımalarından evvel, yanaşmamaktadırlar.

1967 harbindeki Arap yenilgesi, UAR Millî istihbarat teşkilâtının büyük fiyaskosu neticesinde doğmuştur. Museviler, casusluk sahasında, büyük üstattırlar. Bunu bilhassa İkinci Dünya Savaşı zamanında öğrenmişlerdir. Para kuvveti sayesinde, bazı vatansız Arapları da satın almaktadırlar; Arap ülkeleri İsrail casusları ile doludur; buna mukabil Filistin'deki Arap ajanlarının eline, kendilerinin hazırladıkları uydurma mâlûmatı aktarma etmeyi başarmışlardır. Bu mâlumat İsrail'in zaif noktalarını belirtme yönünden o kadar ikna ediciydi ki, Ürdün kralı Majeste Hüseyin bile, 1967 savaşı arifesinde, Kahire'yi ziyaret ettiği zaman, bu mâlûmata kanmış ve başkan Nasır'ın tehdit hareketlerine katılmıştı.

Mısır Millî İstihbarat Teşkilâtı, Kızıl deniz'de İsrail'in Elyat limanına giden yolun kapatılması, ve Gaza sınırındaki Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin çekilmesi halinde, İsrail'in bir harp patlamadan, boyun eğeceğine kani idi. Fakat İsrail, bu fırsattan istifade ederek, Arap askerî gücüne büyük bir darbe indirdi ve arazı yanında, mühim stratejik noktalar ele geçirdi.

Şimdi Mısırlılar yine silâhlanmışlardır; fakat bu sefer, Suriye ve Irak'tan daha müessir bir yardım temin etmeden önce, yeni bir hareketten çekinmektedirler. Çünkü İsrailli Musevi, bir ölüm kalım savaşı yapacaktır; her karış toprağı, her evi savunacaktır. Mısırlı askerin yapacağı savaş ise, ırkdaşlarının toprağını kurtarma savaşı olacaktır, talih aleyhe dönerse, Mısırlı, vatanına dönebilecektir. Bu, Museviler için bir avantajdır.

Filistinli mücahitler için vaziyet değişiktir. Onlar, anavatanları için döğüşmektedirler. Bugün, «Elfettah» ismi altında, Filistinli Arapların İsrail'e karşı giriştikleri gerilla hareketleri gelişmekte ve İsraillileri müşkül vaziyete sokmaktadır.

1967 yenilgesinden sonra, Millî istihbarat görevlilerine inanmakla ne kadar yanıldığını anlayan Başkan Nasır, çekilmek ve yerini, onlara inanmamış olan Mısır'ın ikinci adamı Zekeriya Muhiddin'e bırakmak istedi. Fakat bu kıymetli siyaset adamı, haklı olarak, bu vazifeyi kabul etmedi ve Başkan Nasır'ın görevine devam etmesinin Mısır için daha hayırlı olacağını açıkca ifade etti. Zekeriya Muhiddin ve yakın arkadaşları, şimdi evlerinde oturmaktadırlar. Bunların arasında, Birleşmiş Milletler'den tanıdığım, dünya çapında maliye uzmanı, Kaysuni de vardır. UAR orduları başkumandanı intihar etmiştir; Millî istihbarat şefi hapisdedir.

İsrail meselesi nasıl halledilmelidir; sualine cevap vermek çok güçdür. Birleşmiş Milletler yetgilileri, nihayet bir harp kazanmış olan İsraillilerin bir dereceye kadar tatmini ve buna mukabil Arapların bu ülkenin varlığını kabul etmeleri şartiyle, bir barışa varmak gayretindedirler. Şöyle bir hal tarzı düşünülmektedir:

TASARRUF

Bu yıl bütçesinde carî masraflardan % 50 indirim yapıldı. Tasarrufa gidilecek. Daireler ne yapsın? İlk iş, kitaplıkları için aldıkları kitapları, dergileri kesmek... Şimdi bize de mektuplar geliyor: Bakanlığımızın — Ya da Umum Müdürlüğümüzün 1 adet abonesini yenilemeyeceğiz diye..

Onlara dergimizi parasız yollamaya devam edeceğiz; bize para vermelerini değil, dergimizi okumalarını istiyoruz.

1 — Batı Ürdün ve Kudüs, Ürdün'e iade edilecektir.

2 — Kudüs'ün Musevi ağlama duvarının kâin olduğu kesim İsrail Kudüs'üna eklenecektir.

3 — İsrail'e, Suriye (Golan tepeleri) ve Ürdün sınırında bazı stratejik haklar tanınacaktır.

4 — Gaza bölgesi sİrail'e bırakılacak, ve Mısır'a iade edilecek olan Sina çölü askerlikten tecrit olunacaktır.

5 — İsrail Süveyş kanalından ve Akaba körfezinden serbestçe istifade edecektir.

6 — Akaba körfezinin giriş kısmı, Birleşmiş Milletlerin'in kontrolü altına konacaktır.

7 — Mülteciler konusu bir hal çaresine bağlanacaktır.

Bu ve buna yakın plânlar hakkında fikir beyan etmek, biz Türklere düşmez. Arap dostlarımızın, son savaş neticesinden, enaz zararla çıkmalarını temenni etmekten başka, bizim elimizden birşey gelmez.

B.A.C. Birleşik Devletlerle diplomatik münasebetleri tekrar kurmak niyetindedir. Mısırlı ahbaplarım, Başkan Nixon'un daha anlayışlı bir politika güdeceğini ve Sovyet Rusya ile bir masaya oturarak bir hal çaresi üzerinde konuşacağını umuyorlar.

Fakat İsrail ile bir barış anlaşması yapmaya ancak, Arapların hâlâ lideri olan Başkan Nasır yanaşabilir. Ama Başkan Nasır için yukarad zikrettiğime yakın şartlara «evet» diyerek; 1967 savaşında yenilmiş olmayı kabul etmek, hakikaten güç bir meseledir.

DÜNYANIN EN MÜKEMMEL ÇAMAŞIR MAKİNASI VE ELEKTRİK SÜPÜRGESİ

Mataş Ticaret A.Ş. Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İstanbul
Telefon : 47 44 30 — 47 96 82
Tünel karşısı Hoover mağazası
Telefon : 49 77 77

M 1856

Dünya Gençliğinde Beliren Buhran

Yazan : Niyazi ACUN

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi üzerine, insanlığın ilk özlediği «BARIŞ» kurulamayınca, zengin devletler kuvvet stokculuğuna başladılar. Birinci Dünya Savaşında kullanılan silâhlar, yeni silâhlar karşısında çocuk oyuncağı haline geldi. Konvasyonel silâhlarla, doktrin ayrılıklar yüzünden bazı milletler ikiye bölünerek, iç savaşa başladılar. Bunlara sağ-sol savaşı demek daha doğru olur.

Solcuları ya Pekin ya da Moskova silâh vererek destekliyor; sağcılara da Amerika yardım ediyor.

İki bölge de ateşle oynamaktadır :

1 — Orta Doğu'da İsrail-Arap ihtilâfı.

2 — Kore'den sonra Vietnam'da devam eden kardeş kavgası.

Birleşmiş Milletler teşkilâtı, Yasasına uygun olarak «BARIŞ» konuşmalarına etkili olacak bir havayı yaratamıyor, ve Lokal ihtilâfları birtakım palyatif tedbirlerle gidermeğe çalışıyor. Birleşmiş Milletler teşkilâtının gözü önünde her devlet, bütçesi oranında, fakirlikle mücadele edecek yerde, durmadan silâhlanıyor. Büyük ve zengin devletler ise —bunların içinde Sovyetler ve Amerika— insanlığı bir anda yokedecek atom ve nükleer silâh yarışması yapmaktadırlar. Bu yarışma İkinci Dünya Savaşından sonra hızla artmıştır. Stokları artık cephane depoları almamaya başlamıştır. Silâhlanma yarışı yüzünden vergiler ağırlaşmıştır. Geri kalmış ve az gelişmiş memleketlerin ekonomileri her geçen gün randımansız hale gelmeğe başlamıştır. Hülâsa, dünya politikası bu silâhlanma yarışı yüzünden bir karanlığa doğru kaymaktadır. Üçüncü Dünya Savaşı korkusu, daha ziyade dünya gençliğini etkisi altına almağa başlamıştır. Refah ve sefalet tabloları karşısında, dünya gençliğinin birkısmı komünizmi ve bir kısmı da emperyalizmi telin ediyor.

O sebepledirki dünya gençliği, çeşitli akımlara kapılarak ayaklanıyor. Her yerde grevler, işgâller, kanun ve nizamların dışına çıkmalar; kırıyorlar, yakıyorlar ve yağmalara kadar gidiyorlar.

Artık öğrenci hareketleri günün baş olayları arasına girdi. Fransa'da, Japonya'da, Almanya'da ve dünyanın hemen her yerinde öğrenciler polislerle çarpışıyorlar. Kenya'da Nairobi Üniversitesi kapatıldı. Londra'da Dünya liderlerinin yetişme yeri olan Londra Ekonomi okulu kapatıldı. Çekoslovakya'da öğrenciler Jan Pallach'ın intiharından sonra insanı etkileyen bir birlik içinde gösterilerine devam ediyorlar. Çin de bile, haberler üzerindeki sıkı kontrola rağmen, Mao Tse tung'un eğitim politikasına karşı çıkan öğrencilerin gösteriler yaptıkları sızan haberler arasındadır. Sovyetler Birliğinde, Demirperde içinde de öğrenci direnişleri olmaktadır.

Çek gençliği hürriyet ister; egemenlik, millî ekonomi ister. Komünizmin düşmanlığı yanıbaşında da kapitalizm düşmanlığı atbaşı paralel gitmektedir. Şuurlu hareketlere, şuursuzluklar da karıştığından ideolojiden nasibini almayan bir kördüğüşü bütün milletlerin iç bünyesini kemirmeğe başlamıştır.

Dünya gençliği istikbal endişesi içindedir. Bilhassa silâhlanma yarışı, bir Üçüncü dünya savaşı korkusu her geçen gün daha fazla hissedilmektedir. Aydın gençlik tarih okuyor. Birinci ve İkinci dünya savaşlarının millî bünyelerde açtığı derin yaralardan dolayı savaştan haklı olarak nefret etmektedir. Bir bakıma bu doğrudur. Bütün öğrenci hareketleri ortak bazı noktalarda hisleşmektedir. Birçok ülkede öğrenciler, eğitim ilkelerine, metodlarına karşı çıkmaktadır. Bütün ülkeler yüksek öğrenim konusunda geniş programlar yapmışlardır. Bu programlar en gelişmiş ülkelerde bile, bütçelerin biraz zorlanması ile gerçekleşmiştir. Bu hareketler aşağı yukarı bütün ülkelerde görülmektedir.

Birçok ülkelerde siyasî partiler öğrencilerin idealizmine önem vermemektedirler. Yine de öğrenci hareketlerinin lider-

leri, ilhamlarını ayni kişilerden almaktadırlar. Che Güevera ve Herbert Marcuse bunların içindedir.

Bunların yazıları, bütün öğrenciler, Varşova ve Prag'dakiler tarafından da okunmaktadır. Paris ve Berlin de durum aynidir. Aynı şekilde her gösteride öğrencilerin büyük bir kısmının hiçbir rolü yoktur. Bu grup derslerine devam etmekte ve öğrenci konularının dışında aktif bir durum almak istememektedirler. Her defasında küçük bir grup hareketleri yürütmektedir. Fakat sonuçta bütün bu olaylar arasında paralellikler kurmak hatalı olacaktır. Çünkü, Paris, Berlin veya Tokya'daki öğrencilerin hiçbiri, Prag'dakilerin karşı karşıya bulundukları şartlar içinde değillerdir.

Görülüyor ki, silâhlanma yarışı ve insan emeklerinin dörtte birinin müstakbel bir savaş korkusu yüzünden silâhlanmaya harcanması, teknolojinin ilerlediği çağımızda istihlâk gücünü azaltıyor ve hayatı pahalaştırıyor. Darlık ve zorluklar yüzünden doktrinler de karıştırılıyor. Tâbir caizse, bir kördöğüşü dünya gençliğini bir semt-i meçhule sürüklüyor!... Bütün nehirlerin denizlere döküldüğü gibi, sonunda hepsi bir bunalım denizinde birleşiyorlar.

Asıl en önemli konu şudur:

Komünist boyunduruğundan boynu ve omuzu nasırlanmış gençlik ile, kapital düzendeki bazı gençlerin komünist boyunduruğuna kavuşmak isteği gerçekleşirse, dünyanın halin ne olacak? Ne olacak: Aklar kızıl; kızıllar ak olacak. Dünya barışı bununla da kurulmayacak. Silâhlanma yarışı yine insanların kazancını sömürecek ve nihayet birgün gelecek, bütün sivri uçlu doktrinler çatışması Üçüncü dünya savaşını ateşleyecek. Yukarıda söylediğim gibi, bütün nehirler denizlere aktığı gibi, Üçüncü dünya savaşı da, bütün doktrin savunucularını atom savaşı felâketine uğratacak. Hepsi ölümde birleşecek.

Dünya gençliğinin bunalımının sonu budur. Çünkü, bu gençler on onbeş yıl sonra memleketlerinin idaresini ellerine alacaklardır. Bu ihtiras, bu doktrin zihniyetinin zehirlediği müstakbel idareciler, politikacılar ve nhayet askerler, yağmurdan kaçarken atom dolusuna tutulacaklardır.

Sevgili Okuyucular
Fiat ve kalite Garantimizin
Sırrı
Başarınızın Sırrı
GİMA — Üretici
İşbirliğidir

(Barış: 183)

Yeni bir Eğitim Felsefesine doğru

Derleyen : Mehmet ULAŞ

Bu felsefe, daha zyade bir ahlâk eğitimidir KERCHENSTEİNER'e göre, öğretici müesseselerin, eğitici müesseseler haline gelmesinden yanadır. Bu, eskimiş geleneksel görüşlere karşılık, bir yenilik ifadesidir. Eski usuller, çocukların eğilimlerine gereken önemi vermez. Modern anlayış ise, çocuğun bütün olumlu eğilimlerinden yararlanmayı gaye edinmektedir. Fena eğilimler, modern psikolojinin deyimiyle, bir yücelme (sublimation) şeklinde islâh edilmelidir. Bu da çocuğun sosyalleşmesidir. Sosyal faziletler ancak sosyal faaliyetlerle meydana gelir. Çocuğun manevî cephesinin gelişmesi de kezâ bu tarafa hitap eden çabalarla gerçekleşir. İnsanların bencil olmayan sosyal taraflarının gelişmesinde eski usuller sadece nazarî bir ahlâk telkiniyle yetinirlerdi. Pratik pedagoji yönünden ise, bunların geliştirilmeleri için gerekli olan işbirliği ruh ve prensibini esas almazdı. Modern pedagoji ise, birlikte çalışma zevkini ve duygusunu aşılamak amacındadır. Rekabet yerine işbirliği kaim olmaktadır.

Modası geçmiş eğitim sistemi, bu gözü kapalı ansiklopedici görüşle, çocuğun bugünkü ihtiyacından ziyade, geleceğe yönelmiş bilgiler aşılamakla yetinmiştir. Modern görüş, çocuğun fikrî ilgilerine yönelmiş bulunmaktadır. Bunlar da çocuğun eğilimleriyle kültür üzerine dayanmaktadır. Fikrî ve ahlâkî eğitim, böylece bir bütün teşkil etmektedirler. Yani çocuğun fonksiyonel ihtiyaçlarına cevap veren bir eğitim şekli tesisi gibi... Bu fonksiyonel eğitim, şu şartlarda belirebilir :

1 — **Aktif bir okul** : Çocuğun ilgisi ancak serbestçe belrebilirse keşfolunabilinir. İhtiyaçlar, ancak yaratıcı bir çabanın ışığında tatmin olur. Böylece yeni okul, aktif bir okul olacaktır. Öğrencilerin inisyatifine geniş bir yer verilecektir. Onları durgun bir varlık değil; dinamik birer yaratık sayacaktır.

2 — **Eğitimin şahsileştirilmesi** : İlgiler, istidatlar gibi değişiktir. Bu da eğitimin istikametlenmesine bağlıdır. Programlarda akıcılık ve değişik mizaç ve istidatlara hitap etme prensibi hâkimdir. Bu yolda başvurulacak başka metodlar ise :

a) **El işleri** : Yapıcılık kudretini geliştirme bakımından çok faydalı sonuçlar vermektedir.

b) **İlmî tedrisat** : Tabiat ilimlerinin pratik eğitimi. Keza matematik realiteye uygun meselelerin hallini gözetecektir.

c) **Edebî tedrisat** : Lisan, imlâ, resim, müzik bir ihtiyaca cevap verecekdir. Tarih ve coğrafya da, çocuğun tecrübelerini geliştirici bir şekilde tedris edilecekdir. Başka muhitlerle mukayeseli bir yol tutacaklardır.

Böylece eski metodlar, köklü bir şekilde gözden geçirilecekdir. Sadece ansiklopedik ve psikolojiye aykırı programlar tashih edilecekdir.

Yeni eğitim şekli, çocuğu zekâsını geliştirirken, onun doğuştan olan merak ve eğilimlerini baskı altına almasını önleyecek; ahlâkî yönünü insiyakları pahasına düzeltmeyecek; yani tam bir eğitme yoluna başvuracaktır. Zira çocuğun insiyakî hayatı elâstikiyet arzeder. Bu eğitim bir istikamet eğitimi olacaktır. Modern eğitim de anlayışlı bir disiplin görüşünden şüphesiz ki istifade edecektir. Modern psikolojiye göre aile ve öğretmen, çocuk için bir model teşkil etmektedirler. Onların tutumu vazife duygusunu meydana getirir. Âdetlerin hakikaten ahlâkî bir veçhe kazanabilmesi, ancak çocuk tarafından tabiî bir şekilde kabullenmeleriyle mümkündür. Modern eğitim, çocuğun hayat hamlesini (elan vital) ve kuvvetlerini geliştiren, ölçü, hikmet ve sevgiye dayanan görüşü benimseyen bir metod sayılacaktır. Böylece eğitim felsefesi, teferruata inmeden,

insanın mana ve değerini göstermek ve onu idare eden ahlâkî kuralları tebarüz ettirmektir.

DURKHEİM'e göre pedagoji, pratik bir nazariyedir. Bugün pedagojinin gelişmesi psikolojik görüşlerin hâkim olmasının bir sonucudur. Pedagoji metodları sadece psikolojik değil, aynı zamanda sosyolojik meseleler de arzeder. Pedagoji vetiresi bir insanın bütün hayatınca devam eder. Böylece eğitim, nesillerin sosyalleşmelerine de yönelir. Sosyal gurupların bağlantıları ve onu kuran fertlerin durum ve tutumları da toplumu ilgilendiren konulardır.

Kısası eğitim, teoriyle tatbikatın, serbest ve liberal bir görüşle teknik olgunlaşmanın, kültürle pratik faydanın bir ürünü olacak, ve böyle bir felsefenin bütün niteliklerinden yararlanacaktır.

müzik
ruhun
gıdasıdır

YENİ
CEREYANLI
GRUNDIG
SALON RADYOSU
üstün vasıfları ile yuvanızın
neş'e kaynağı olacaktır...

TİP 145 WT CEREYANLI SALON RADYOSU
Döner komitatör
Dahili anten tertibatı
Dört dalga bandı
Oval oparlör.

GRUNDIG

CİHAN Kom. Ort. Sultanhamam Katırcıoğlu han kat 5 İst. Tel: 27 36 51

(Barış : 184)

Bu Kadarı da Olur mu?

Yazan : Belkıs Halim VASSAF

Bu satırlar bir makale, bir bilgi veya fikir vermek, her hangi bir problemi ileriye sürerek düşünceyi davet etme için değil, sadece garip bir olayı sizlere de ulaştırmak niyetiyle yazdım. New-York şehrinin ilk okullarından birinde öğrenci olan 11 yaşındaki Joshana Mamis adındaki bir çocuk, okul müdürünün çıkarılması için bir dilekçe hazırlanmış ve diğer öğrencilerden imza toplamaya kalkışmış. Fakat müdür, çocuğun dilekçeyi dolaştırıp imza toplamaya hakkı yok diye engel olmuş. Bunun üzerine çocuk ve ailesi Federal Mahkemeye başvurarak Amerikan Anayasa'sının yetişkinlere tanıdığı bu hakkın çocuklar için de tanınmasını istemiştir. Dâvâyı Medenî haklar komitesinin avukatları izlemekte ve bunun memleket tarihinde ilk defa olduğunu kaydetmekte ve çorap söküğü gibi diğer öğrencilerin dilekçeleri takip edeceği söylenmektedir.

Son yıllar içerisinde Amerika'da yalnız üniversitelerde değil, lise öğrencileri arasında da epey başkaldırmalar olmakta, ve çocuklar, «dar pantalon giydi, yok sakal veya bıyık bıraktı, saçını uzattı» gibi çeşitli sebeplerle okuldan çıkarılmaktadır. Ferdin sırf kendini ilgilendiren giyinip kuşanma, yiyip içme gibi şeylere başkasının karışması, resmî makam dahi olsa, Amerika'nın bireyci felsefesine aykırı bir hareket ve ferdin hürriyetine bir tecavüz gibi sayılmaktadır. Hattâ Harvard tıbbiyesinden mezun olan bir doktor, YSD ve diğer uyuşturucu maddeler için dahi «Benim ağzıma girip mideme giden şey benden başka kimseyi ilgilendiremez, ve bunun önüne geçmek benim Anayasa ile sağlanan hürriyetime karşıdır» iddiasında bulunmaktadır. Bu konuda televizyonda uzun uzun münakaşalar dahi yapılmaktadır.

Denizcilik Bankasının Propaganda Afişleri

Denizcilik Bankası gemileriyle seyyahat edenler turist çekmek maksadiyle propaganda için asılmış renkli afişleri görünce, Türkiye'ye gelecekleri varsa gelmezler. Bu afişler dış memleketlerdeki turizm propagandaları için de kullanılmaktadır. İzmir şöyle : Bir küçük mescit, önüynde taksiler, boş bir meydan ortasında bir cılız palmiye. Bir çöl mü, bir köy mü İzmir?

İstanbul şöyle : Dolmabahçe camii, boş meydan ve perişan bir trafik tıkanıklığı.

Zavallı İstanbul bu musun?

Yazık bu tersine işliyen propaganda afişleri için harcanan yüzbinlere... Tasarruf lâzım : Denizcilik Bankası bu uğurda bir lira bile sarf etmemelidir. Böylece turizm dâvâmıza olumlu bir hizmette bulunmuş olur.

Medenî haklar Komitesinin bir toplantısında onbir yaşındaki Mamis, gazetecilerle yaptığı bir konuşmada bu fikri Anayasaya ait gördüğü bir filmden aldığı ve bir grev münasebetiyle müdüre vekâlet eden başka bir öğreticinin daha iyi müdürlük yapabileceğini ve dilekçesine 122 imza topladığını söylemiş, fakat müdür «çocukların böyle işlere karışma hakkı olmadığını; ancak yemekhanede, dershanede, koridorlardaki durumlarla ilgilenip onları düzeltmeye çalışmalarını söyleyip dilekçemi dolaştırmama engel olmuştur» demiştir.

Çocuğun ana babası da çocukların ancak böyle hareketlere karışması, kendi haklarını aramasiyle iyi birer yurttaş olarak yetişebileceğini söylemekte ve çocuklarını haklı bulmaktadır.

Bu olay Aralık ayının ortalarında gazetelere aksetmişti. Bugüne kadar ne gibi bir netice alındığına dair bir söz çıkmadı. Şaka gibi görünen bu meselede Federal Mahkemenin kararını merakla bekliyenler arasında ben de varım. Karar çıkınca sizlere de bildiririm.

Devletçilikten Özel Sektörcülüğe Dönüş

Süngercilik Şirketi hikâyesi — Devletçilik savunucusunun devlet kapısından ayrılışı ve serbest hayata atılışı — Devlet nasıl kandırılıyor ve Hazinesi soyuluyor? — Erkin ana gemisi nasıl alındı? — Tekelin fıçı tahtası alma dalaveresi — Alman nakliye kumpanyasındaki müdürlüğüm ve beceriksizliklerim — Türkiye'ye ve Şark memleketlerine satılan mallar fiatına eklenen ve gizli kalan % 5 ler..

Yazan : **Ahmet Hamdi BAŞAR**

BENİM de bir Sünger Şirketini kurmam hikâyem var. Onu da kısaca anlatayım:

İktisat Vekili Celâl Bey, Bodrum taraflarına gittiği zaman Ona hep süngercilikten söz etmişler ve devletin bu işe el uzatmasını istemişler. O kıyılardan rumlar gittikten sonra süngercilik de ölmüş. Ne avlayıcısı, ne satıcısı kalmış. Hükûmet sünger avcılarına elbise, motor, kredi gibi yardımlar yapar ve mallarını da alıp satarsa, şimdi aç ve perişan durumda kalmış ora halkının yüzü gülermiş.

Ben limandan ayrıldıktan sonra işsiz boş kalmıştım. Celâl Beyin aklına gelmişim. Çağırdı; bir Süngercilik Şirketi kurma konusunda fikrimi sordu. Anlamam bu işten dedim ama, **«Biz bir şirket kuracağız, sen de onun başına geçip bu işleri idare edeceksin»** dedi. Sene 1935. İş Bankası ile Sümerbank 100'er bin lira para koydular; Süngercilik Anonim Şirketini kurdular; beni de şirketin idare meclisi reisi ve murahhas âzâsı yaptılar.

Ne ise kısa keselim; Bodrum'da, Marmaris'te sünger avcılarına çeşitli yardımlar yaptık; elbise, makine, avans verdik; avladıkları süngerleri temizleyip işlemek için depolar açtık ve süngerci Yunan adalarından ustalar getirterek süngerleri işlettik; ihraca hazır hale getirdik. Avrupa'da sünger alıcılarıyla temaslar kurarak onlara mal yollamaya başladık. Herşey iyi ama, yolladığımız mallar satılmıyor. Daha doğrusu satın alanlar mallarda kusur buluyorlar; ya iade ediyorlar, ya da paramızdan kesiyorlar. Çünkü Avrupa'da hemen bütün alıcılar rum. Hepsi sözbirliği etmişler gibi... Türk süngerlerini sattırmayacaklar. Onların istediği, bizim süngerciler avladıkları malları ham olarak Kalimnos'a götürüp yok pahasına rum alıcılara satmaları. İhracatı onlar yaparsa satılıyor; biz yollarsak mallar ortada kalıyor, kepaze oluyor.

İlk sene şirket bu yüzden hayli ziyana uğradı. Masrafları son derece kısmıştım; merkezde biri aynı zamanda muha-

---

1) Bu yazı serisi 72. sayımızda başlamıştır.

sebeci olmak üzere topu topu iki memurum var. Bodrum şubesinin idaresini de oranın Belediye Reisliğini yapan doktora bırakmıştım; kârdan pay vereceğim için fazla masrafım yok. Buna rağmen elimizdeki malları satamadığımız için çok sıkıntı içindeyiz. Çıkar yol da bulamıyorum.

Kalktım; Yunan adalarına gittim; süngercilerle konuştum. Avrupa'nın çeşitli piyasalarına hâkim olmuş rum sünger tüccarları acaba birlik midir; yoksa aralarında rekabet oluyor mu? Araştırmalar yaptım. Sonra Almanya'ya giderek başlıca alıcı firmalarla temas ettim. Bunların arasında Kuremetis adında, Türkiye'de de bulunmuş ve harpten evvel bizim süngerler üzerinde çalışmış birini buldum. O, rum tüccarlarının aralarında kurdukları tröst'e girmemiş; onlarla rekabet ediyor. Adamla dostluk kurdum. Türkiye'ye çağırdım; ikram ettim; sünger bölgelerini gezdirdim. Sonunda onunla bir anlaşmaya varmıştık: Kuremetis, süngerlerimizin tek alıcısı olacaktı. Ne kadar süngerimiz varsa satın almayı, kendi nezareti altında işlettirip ihraç etmeyi kabul etmişti. Süngerlerimizi maliyetine (idari masraflar dahil) % 20 kâr ekliyerek yalnız ona satacaktık. Satış bedeli peşin ve akreditifle ödenecekti.

Kristof Kolomb'un yumurtası gibi basit bir buluş ama, Türk süngerciliği de, şirket de kurulmuştu. Anlaşma yapıldıktan sonra mallar ihraç edildiğinden istihsal çoğaldı; ziyanda olan şirket hem ziyanlarını çıkardı, hem de kâra geçti. İşler tıkırına girmişti. Avrupa piyasalarında Türk süngerleri tanınmıştı. Artık gerisi kolaydı. Yakında kendi başımıza da ihracat yapabilecek duruma gelmekteydik.

Benim anlayışıma göre, devletçilik bu idi. Devlet sermaye koymuş; bir şirket kurmuştu. Ben bu şirketi piyasa nasıl olmasını isterse öyle idare etmeliydim. Gittim, gördüm: Yunan adalarında rakibimiz süngerciler, tek başlarına bizden birkaç kat fazla iş yapanlar son derece masrafsız, pratik çalışıyorlar. Hesaplarını bile kâtiplerine tutturuyorlar; ayrıca muhasebeci kullanmıyorlar. Gelgelelim bizde böyle tüccarca çalışma mevzuata, usullere uymuyor. Şirketin idare sorumluluğu yarı sermayeyi o koyduğu için, Sümerbank'ın elinde. İdare meclisinde bu banka temsilcileri diretiyorlar: Muhasebe ile vezne ayrılmalı; işlerin hepsi İdare meclisinden geçmeli; raporlar hazırlanmalı, karardan önce umum müdürlüğe yollanıp tasvip alınmalı, yıllık programlar yapılmalı, bütçe ve kadrolar hazırlanmalı, her iş usulüne uydurulmalı. Sonra tutturdular: Ne diye bir tek alıcıyla anlaşılmış E-ğer tek alıcı olacaksa, iş eksiltmeye konarak şirkete en uygun şart teklif eden aranmalı. Bu konu İdare Meclisinde tartışılırken, Sümerbank temsilcisi, Merkezden aldığı talimata dayanarak vetosunu kullandı: Kuremetis mukavelesi fesh edilmelidir. Adeta bu adamla benim gizliden gizliye bir ortaklığım olduğundan bile söz ediliyordu. Türkiye'ye geldiği zaman ben onunla çok içli dışlıydım. Bu kadar yakınlık dedikoduya sebep olmaktaydı. Yaptıkları tenkitler aynı zamanda benim haysiyetimi kurtarmak içindi!. Oysaki ben, adam bize bağlansın diye, ne yapacağımı bilmiyordum. Sünger merkezlerine gittiği zaman hep yanında bulunur; onu kendime bağlamaya çalışırdım.

Nihayet ben de dayattım: Bu iş ya benim dediğim gibi yürür, ya da ben şirketten ayrılırım, dedim. Sümerbank Umum Müdürü Nurullah Esat Sümer yakın arkadaşımdı. Gidip kendisini gördüm ve bunları söyledim. Ellerini uğuşturarak:

— **«Hamdi; bu devlet işidir; senin söylediğin gibi tek elden idare edilemez; mevzuata ve usullere uyacaksın.»** dedi. Ben de istifamı verdim ve çekildim. Bundan memnun bile olmuşlardı.

Benden sonra süngercilik şirketini onlar usulüne uygun idare etmeye başladılar. Galiba 500 bin lira kadar da kredi açtılar. Netice şu oldu: Şirket bir sene sonra aldığı kredilerle birlikte sermayesinin yarısını kaybetti ve tasfiyeye uğradı.

İşte Devletçilik!..

Liman şirketinden sonra, Süngercilik şirketinde geçirdiğim tecrübe, benim bağlandığım şu kanaati büsbütün per-

çinledi: Türkiye'de devletin, iktisadî işletmeler kurup onları kendi usulleri ve zihniyeti altında idare etmesi bir felâketti. Devlet iktisada karışacaksa, ki bu kaçınılmazdı, mutlaka bu hayatın kanunlarına uymalıydı. Kapıkulu devleti bunu yapamıyordu ve tecrübelerle anlamıştım ki yapamazdı da...

İktisadî devletçilik savunucusu olan ben, artık devlet kapısından bütün bağlarını koparарак ayrılmış; hayatımı kazanmak için, bir iş adamı olarak serbest hayata atılmıştım.

Devlet sektöründen özel sektöre transferimi yaptırdım ama, bu ikinci dünyaya da yabancı kaldım ve ona bir türlü alışamadım. Şimdi biraz da bu hayatımdan söz edeceğim.

Ötedenberi çeşitli işler yaptığını bildiğim, tecrübesi ve parası olduğunu sandığım bir iş adamı dostum vardı. Bana, ortağı olduğu Avusturyalı bir mühendisle birlikte, üçümüz bir şirket kurup iş yapmamızı teklif etti. Almanya'dan, Avusturya'dan ve başka memleketlerden fabrika mümessilliği alacak; aynı zamanda kendi hesabımıza piyasada da çalışacak, devlet tahüt işlerine girişecektik. Üç ortaklı kollektif şirketini kurduğumuz zaman anladım ki, benim iki ortağımda da para yok. Parayı ben koyacağım ve onlar sermaye paylarını kârla ödeyecekler... Zaten çok paraya da ihtiyaç yok; Beş on bin lira ile büromuzu kurduk ve işe başladık. Fakat aradan kısa bir süre geçince Avusturyalı mühendis başka bir iş bulup ayrıldı; biz Türk iş adamı arkadaşımla yalnız kaldık.

İşler pek fena değil.. Almanya'da yaptırıp Donanmaya ve Limana sattığımız küçük su gemileri yüzünden epi para kazandık. Bu arada Donanmaya da Erkin ana gemisini sattık. Savanora yatının satışına vasıta olduk. Daha bazı işler de yaptık.

İşleri yüzüme gözüme bulaştırmamın, önümüze gelmiş müstesna fırsatları bile bile kaçırmamın, nihayet şirketin kârlarından bile kendimi büyük ölçüde yoksun bırakmamın hikâyesini uzun boylu anlatarak okuyucularımı usandıracak değilim. Benim anlatmak istediğim tek şey şu: Bizde özel teşebbüs, özel sektör dediğimiz âlem, büyük ölçüde devleti sömürme tabanına dayanmaktadır. Bir kolayını bulup devlete kazık atacaksın; eline fırsat geçirip ucuz döviz bulacak ve onu kaçıracaksın; kanunların boşluklarını keşfederek onlardan yararlanacaksın. Zenginliğin en kolay yolu bu... Piyasayı pek aldatman mümkün değil.. Piyasada yapabileceğin şey, cesaretin ve paran varsa süpekülasyon... Ucuz mal alıp saklamak ve sonra pahalıya satmak. Bunun dışında piyasa adamı gözü açık, aldatılması güç insanlarla dolu. Zaten hepsi de şu ya da bu yollarla gözlerini devlete çevirmişler; fırsat kolluyorlar. Piyasada devlet en kolay kandırılan, en büyük alıcı olmuş. Malı pahalıya alıyor, ucuza satıyor. İş âlemi öyle deryâki, içine iyi yüzmesini bilmeyen girerse mutlaka boğulur. Ben acemiliğim yüzünden çabuk boğulabilirdim ama, bereket versin ortağım az çok yüzme biliyordu, beni kurtardı.

Donanmaya (Milli Müdafaaya) yaptırarak sattığımız iki su gemisinden, ortağımın Almanya'dan sağladığı bir ihracat primi sayesinde, hesabımızdan fazla bir para kazanmıştık. Ben tutturdum; bunun yarısını olsun, devlete geri verelim, fiattan indirelim, diye... Tabii böyle bir şey olamazdı. Ortağım güldü. Fakat ısrarım üzerine fazladan gemilere kalörifer tesisatı yaptırdık. Bunu kabul etmeye mecbur kaldı.

Sonra Donanmaya sattığımız Trier (Erkin) ana gemisi işinde hemen hemen hiç komisyon alamamış olmamıza ben sebep oldum; zavallı ortağım da ses çıkarmadı. Devletin nasıl soyulduğuna örnek olur diye bunun da hikâyesini kısaca anlatacağım:

Hitler iktidara geçtikten sonra Versay muahedesiyle Almanya'ya konan baskıları bir bir kaldırmaya başlamış. Bu muahedeye göre Almanlar, 13 milden fazla sür'ati olan gemi yapmıyorlarmış. Harpten sonra Avustralya hattında kullanılmak üzere 10 bin tonun üstünde, fakat süratleri ancak 13 mil olan iki gemi yaptır-

mışlar. Hitler bu muahedeyi tanımayınca bu hatta daha sür'atli gemiler yaptırıp koymuşlar; bundan dolayı bu iki gemiyi ellerinden çıkarıp satmak istiyorlar. Birini galiba Venezüella'ya satmışlar; ötekini de Türkiye'ye satmak istiyorlar.

Bu olayın geçtiği 1936 - 1937 sıralarında Hollandalılar Gölcük Tersanesini yapıyorlar. Donanma, denizaltılar için bir ana gemisi arıyor. Hollandalılar koydukları bir aracı vasıtasiyle Hükûmete Trier gemisini döviz karşılığı 600 bin liraya teklif etmişler ve satmak için de mukavele imzalamak üzerelermiş.

Ben de Donanmanın bir ana gemisi alacağını Millî Müdafaa Vekili Kâzım Özalp'ten işitmiştim. Benimle arkadaşlık etmek tevazuunu gösteren (merhum) Kâzım Paşa, yazıhanemizin gemi alım satım işleriyle uğraştığını bildiği için, Bakanlığın bu tasavvurundan söz ederek: **«Siz de uygun bir gemi bulun; teklif edin»** demişti. Bizim yazıhaneye o zamanlar, dünyanın her tarafında ne kadar satılık gemi varsa hepsinin listesi gelirdi. Listeleri karıştırırken satılıklar arasında Trier gemisini de gördük. Hemen Kâzım Paşa'ya giderek bunu söyledim. İlgilendi, bana, **«Biz bu gemiyi alıyoruz; mukavelesini imzalamak üzereyiz»** cevabını verdi. Paşa'ya, **«Bize birkaç gün müsaade verin»** diye yalvardım, **«Siz de mukaveleyi şimdilik imzalamayın, uğraşalım, belki daha iyi bir teklif yaparız»** dedim.

Bu gemi dövizle 600 bin liraya satın alınacaktı. O zamanki döviz rayicine göre bu 1 milyon lira kadar tutardı. Oysaki bize gelen listede gösterilen fiat 800 bin mark yani 400 bin lira idi. Hemen Bremen'deki acentemize telgraf çektik; klering ödemeli 800 bin marka bu gemiye talip olduğumuzu, bize onbeş günlük opsiyon almasını istedik. Müsbet cevap gelince de Millî Müdafaaya 800 bin mark (400 bin Türk Lirası) karşılık bu gemiyi teklif ettik.

Ortalık allak bullak olmuştu. Kâzım Paşa, şahsen işe el koydu: **«400 bin liraya alacağımız bir malı hem döviz ödiyerek 1 milyona alamayız; bu teklifi kabul ediniz»** diye emir verdi. Bahariye müsteşarı Albay Sait Halman (Sonra Amiral oldu) memleketsever, tertemiz bir adamdı. Bu emri alır almaz bizleri çağırdı; taahhüt mektubu aldı. Ve gemiyi Bremen'de görüp muayene etmek ve doğrudan doğruya satıcı Nord Deutche Loid Kumpanyasiyle hükûmet adına mukaveleyi imzalamak üzere başkanlık ettiği bir heyetle Almanya'ya hareket etti. Bu heyete satıcı mümessili olarak ben de katıldım.

Sait Paşa ve yanındaki kendisi gibi tertemiz heyet üyeleriyle onbeş günlük Almanya seyahatimi hiç unutamam. Ben komisyoncu değil, âdeta heyetin bir üyesiydim. Temsil ettiğim kumpanyanın karşısına da sanki heyetin bir sözcüsü gibi çıkıyordum. O zamana kadar Türk deniz

Biz ne zaman devre uyacağız?

Yaşayan devre uymayan insan da millet de medeniyet kervanının dışında kalır. Bütün medenî dünyada taksilerde bile telsiz telefon var; bizde dağ başında bir çiftlik, deniz ortasında bir gemi, telefonu olmayan bir yerdeki fabrika bu medeniyet aracını kullanmak istese olmaz; kanuna göre yasaktır.

Hangi zaman ne için yapılmışdır bu kanun? Kimsenin düşündüğü yok; yasaktır deyip geçiyoruz.

Enstantane renkli fotoğraf çeken yeni icat Poloroit kâğıtlarının, içinde asit var diye, gümrüklerden geçirilmesi yasak!.. Mutlaka kaçak gelecek, ya da gümrüklerden kaçırılacak...

Bu yasak neden konmuştu? Yine kimsenin düşündüğü yok...

Bir vakitler dışardan pamuk tohumu ithali de yasaktı. Uzun süre bu yüzden pamuklu fabrikalarımız uzun elyaflı pamuğu ithal etmek zorunluğunda kalmışlardı. 1950 lerden sonra bir Milletvekili üzerine düştü de bu yersiz yasağı kaldırttı.

Anladık; hükümet bu işlerle meşgul değil; fakat acaba bir Milletvekili çıkıp devre uymayan böyle mânâsız yasakların kaldırılmasını kendisine vazife yapamaz mı?

filosunda 10 bin tonun üstünde gemi yoktu. Trier gemisi, bize göre, çok modern ve çok mükemmeldi. Henüz 12 yaşını bitirmemişti. Gemi değil, adeta konforlu bir oteldi. Yüzlerce kamarası, birçok salonları, büyük buzhanesi, her çeşit lüks ve konforu vardı. Makineleri, teknesi, her şeyi yerinde ve yepyeniydi. Hitler Almanya'sının aynı zamanda Türkiye'ye bir cemilesi olmak üzere, kumpanya her türlü fedakârlığı yapmış, fiatta ve şartlarda isteneni kabul etmiş; üstelik mutad olmayan ölçülerde demirbaşları bırakmış ve gemiyi hükûmetimize muayeneden sonra ve karşılığı Türk parası ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına ödenince de teslim etmişti.

Bu satış sonunda galiba yüzde 3 den elimize geçen komisyonu Almanya acentemizle yarıyarıya paylaştık. Bize düşen payın hepsi bu seyahat masraflarına ancak yetti. İş adamı ortağım, fiata 100 bin lira kadar zam yaparak aradaki farkı bizim kazanmamız için beni iknaa çalıştı. «**Olmaz**» diye tutturdum.

Gemiyi Almanlar getirip teslim ettiler. Fakat yeni sistem makineleri bizim işletmemiz hayli güç oldu. Bu yüzden de bir skandal çıktı. İlk defa Türk Donanması (O zaman Yavuz daha kadro harici edilmemişti) Malta'yı ziyaret edecekti. Erkin ana gemisi de filonun bütün yiyeceğini, levazımatını yüklemiş, donanmaya eşlik ediyordu. Gemide Atatürk'ün en yakınları (Salih Bozok, Nuri Conker, Kılıç Ali ve diğerleri) de vardı. Donanmanın en usta makinistleri, ateşçileri konduğu halde gemi beş milden fazla yol yapamıyordu.

Yayın organları hakkında bilgi sağlanır. Eskiz ve program hazırlanır
Objektif tavsiyelerde bulunulur. Tespit edilen programlar titizlikle yürütülür.

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın : 60485)

Sonra muazzam buzlukları da işletilememiş; tonlarca et, balık ve taze yiyecek maddeleri bozulup denize atılmıştı. Bu yüzden bu ziyaret çok güç ve Donanma için çok masraflı oldu.

Bu çürük yürümez gemiyi de kimler almıştı? Hâdise, Atatürk'ün yakınlarının gözleri önünde geçtiği için, örtbas edilecek nitelikte değildi. Hemen Bahriye müsteşarı Sait Halman beyle heyet üyeleri Divanıharb'e verildi. Devlete ve biraz da bana hizmet etmiş olan Millî Müdafaa vekili Kâzım Paşa (Özalp) da güç duruma düşmüştü. Bana yakınlığı bilindiği için aleyhinde hayli dedikodu yapıldı.

Millî Müdafaa gemiyi geri vermek istiyordu. Paşa beni çağırdı; **«Gemiyi alın, paramızı geri verin»** dedi. Hemen bir istida yazarak, Erkin gemisini hükûmetin ödediği bedele yüzde 20 ekliyerek geri almaya âmâde olduğumuzu bildirdik. Çünkü o sıralarda gemi fiatları yükselmişti. Bize satışından sonra Brezilya hükûmeti iki misli bedel ödemeyi kabul ederek Triyer gemisine talip olduğunu Almanya'daki acentemiz bize yazmış ve Türk hükûmeti istemiyorsa gemiyi yaptığı bütün masraflar da tarafımızdan ödenmek şartiyle geri verebileceğini bildirmişti.

Geminin yürümemesi, buzhanesinin işletilememesi, o zamanki teknik seviyemizin düşüklüğündendi. Almanlar Bremen'den Türkiye'ye kadar ekonomik sür'atle gemiyi 18 günde İstanbul limanına getirmişlerdi. Bu saatte 11 mil demekti. Divanı Harpte muhakemeleri sırasında Bahriye müsteşarlığı Fen heyeti başkanı Yarbay Ali Rıza Bey kendisini ve arkadaşlarını bu gerekçe ile savunmuştu. Nükteden hoşlanan bir zat, Divanı Harp reisine sormuştu:

— **«Acaba Erkin gemisi anbalâjla mı geldi?»**

Aylarca süren muhakeme sonunda heyet temize çıktı. Fakat gemiyi bize vermediler. Verseler de devlete satarken elimize birşey geçmemiş olmasının acısını çıkaracak, epey para kazanacaktık.

İş âleminde devletin nasıl kandırıldığını, işlerde ne dalavereler çevrildiğini gereği gibi bilecek durumda değildim. Bizim iş çapımız da, temaslarımız da mahduttu. Fakat iş adamı olarak devlet taahütlerinden hangisine katılmışsak, hemen hepsinde - Belki de bir tesadüftür - bir takım dolapların döndüğüne şahit olduk.

Bir defasında Tekel'in (O zamanlar adı İnhisar'dı) bir fıçı tahtası eksiltmesine Çanakkaleli büyük bir keresteciyle ortaklaşa katıldık. İş hayli büyüktü. Tutarı birbuçuk milyon liradan fazla idi. Şartnameleri adamakıllı inceledik. İstenen tahtaların özelliği dolayısiyle meşe tomrukları işlenirken yüzde 70 zayiat veriyordu. Buna göre metre mikabı 650 lira civarında bir teklifle pazarlığa iştirak ettik.

İş büyük olmasına rağmen, nedense açık pazarlıkla ihale yapılacaktı. Dolmabahçe civarında - şimdi yıkılan bir binada - İnhisarın Alım Satım Komisyonunun karşısına biz de çıktık. Pazarlıkta bizimle birlikte beş kadar firma da vardı. Ama sonra öğrendik ki, bunların hepsi bir adammış, ya da aralarında birleşmişler.

Komisyon reisi, nedense - her halde bizi korumak için olacak! - işin öneminden, kesilen ve hazırlanan tahtaların şartnameye uymadığı takdirde kayıtsız şartsız iade edileceğinden bahsederek dikkatli ve hesaplı olmamızı istiyordu. En ufak bir hata bile olsa tahtalar kabul edilmiyecekti. Özel olarak fıçı için hazırlancak 2 bin metre mikaba yakın bir tahta elimizde kalırsa bunlar başka hiçbir işe yaramaz, satılamazdı. Komisyon Başkanı ağaçların kesim özelliği üzerinde fazlaca duruyor; doğrusu bizim de gözümüzü korkutuyordu.

Pazarlıkta biz ancak önce tesbit ettiğimiz fiattan 50 lira kadar inebildik. Rakiplerimiz çok usta adamlar: Hemen pazarlıktan çekilmiş gibi davranarak, **«Bu fiata biz veremeyiz, hayırlısı olsun»** dediler. Eyvah! İş üzerimize kalmıştı. Her halde biz de hayli ziyan edecektik. Bereket versin ki, Komisyon Başkanı bizi kurtardı:

— «Gitmeyin beyler, sizin İdareye çok hizmetiniz var. Bu yüzden hayli para da kazanmışsınızdır. Ne olur, bu sefer biraz ziyana katlanın. Fiatı kırın da işi size verelim.» dedi.

Bu sözler üzerine rakiplerimiz isteme-

ye istemeye geri döndüler ve 5 lira kadar fiattan eksiltme yaparak işi aldılar.

Pazarlıktan çıkıp yazıhanemize döndük; hesapları yeniden inceledik. Hakikaten iş üzerimizde kalsaydı, ya başabaş çıkardık, ya da bir miktar zarar edecektik. İşi kaybetmemizden dolayı âdeta bir belâdan kurtulmuş gibi sevindik.

Aradan birkaç gün geçti. Yazıhanemize gayet şık giyinmiş bir genç geldi. Kendisini tanıttı. Bir yüksek zatın akrabasıymış. Korunması istenmekteymiş. Bu fıçı tahtası işini o tertiplemiş. Karşılığında da kendisine 40 bin lira vadedilmiş. Fakat pazarlıkta rakip çıkıp fiat kırıldığı için şimdi bu parayı vermek istemiyorlarmış. Sırf onlardan intikam almak için bizden birşey istemeden işin püf tarafını bize söyliyeceğini ve % 15 eksik fiat teklif edersek otomatikman işi üzerimize alabileceğimizi bildirdi.

— «Ne münasebet?» dedik. «Biz son fiatımızı verdik. Yüzde 15 nasıl kırarız?»

— «Kırın efendim; yine en azından 300 bin lira kazanırsınız. O zaman belki bana da birşey verirsiniz.»

Her halde bu genç ciddî konuşmuyordu. Bizi bir vasıta yapıp öteki taraftan para sızdıracaktı. Başımız belâya girer diye teklifini kabul etmek istemedik.

— «Size işin şimdi püf tarafını söylersem bana inanırsınız» dedikten sonra, beraberinde getirdiği dosyayı açtı; adını verdiği akrabası büyük adamın kendisine yolladığı mektupları okudu. Şartnameye göre maliyet üzerinde sahifeler tutan ince bir hesap yapılmıştı. Onu da gösterdi. Fazla üzerinde durmadan:

— «Fakat zayiat yüzde 70. Meşe tomruklarını ormandan alıp bu zayiatla biçtikten ve fırınladıktan sonra tahtalar ancak 600 liraya satılırsa hesap var» dedik.

— «İşte asıl püf nokta da orada ya.. Zayiat yüzde 70 değil, en çok yüzde 25 tir.»

— «Nasıl olur? Şartname kesimin şöyle olmasını istiyor.»

— «Siz tabiî öyle anlarsınız. Ama hakikatte iş öyle değil.»

Genç bize şartnameed yapılan mükemmel kelime oyunlariyle yüzde 70 hesapladığımız zayiatın, söylendiği gibi yüzde 25 ilâ 30'u geçmiyeceğini anlattı ve bizi ikna etti.

Hemen Komisyon Başkanına başvurduk ve istidamızı vererek % 15 tenzilâtla işe talip olduk. Başkan, yine bizim menfaatimizi düşünerek, müracaatımızı kabul etmek istemedi:

— «Bizim için vaktinde ve istediğimiz vasıflarda fıçı tahtalarının elimizde olması şarttır. Aksi halde İdare çok zarar eder; biralarımızı, şaraplarımızı saklayamayız. Siz bu işi ilk defa yapıyorsunuz. Püf noktalarını bilmezsiniz. Taahüdünüzü yerine getiremezseniz teminatınız elinizden gider; zararı sinenize çekersiniz, ama biz de işi yeniden ihaleye çıkarak çok zaman kaybederiz. Bizim ziyanımız sizinkinden fazla olur» gibilerden bizi uyardı. Fakat ısrarımız karşısında istidamızı muameleye koyarak:

— «O halde pazarlığa yeniden başlarız; onları da çağırarak fiat kırmalarını isteriz» dedi.

Akşama doğru yazıhanemize bir başka adam geldi. Verdiğimiz istidayı geri alırsak, bu işin dörtte birini bize vereceklerini, bunun için de falan tüccarın - Bize gelen gence 40 bin vadeden büyük tüccarın - namus sözü verdiğini bildirdi. Büyük tüccarın namus sözlerinin ne değer taşıdığını öğrenmiştik. Hem ondan, hem de elbirliği edip devleti soymaya gönlümüz razı olmadığından, teklifi reddettik.

Yeniden pazarlığa tutuştuk. Metre mikabı 595 liraya üzerlerine ihale edilmiş olan fıçı tahtalarının fiatını 325 liraya kadar indirerek işi onların üzerine bıraktırdık. Aradaki fiat farkı yarım milyon liradan az değildi. Demek biz pişmiş aşa soğuk su katmasaydık, bir tek işte devlet, yarım milyon lira dolandırılacaktı.

Şaştığımız bir nokta da, böyle bir muamele üzerinde, resmen hiç durulmaması oldu. Hattâ belki de Komisyon Başkanı, İdareye yaptığı hizmetten dolayı takdir bile edilmişti! Oysaki biz, hemen tahkikat açılacak; yarı yarıya fiatın kırılabileceği bir işi kimlerin ve hangi tertiplerin eseri olarak iki misli fiata hale ettikleri, hele milyonu aşan bir işi birkaç yüz liralık iş gibi pazarlığa koydukları ilgililerden sorulacak sanmıştık.

Bütün iş hayatımda devlet taahhütlerinde piyasanın kurallarına uymadığımız, ya da uymayı beceremediğimiz için kaybettiğimiz işler arasında yalnız bir tanesinden 5 - 6 bin lira havadan para kazandığımızı hatırlıyorum. Belirli firmalardan teklif alma suretiyle ihale edilen işlerden bir tanesi için bize Dairesi resmen mektup yazarak fiat istemişti. Biz böyle bir işle uğraşmadığımızı bildirecektik, ama, asıl bu işi tezgâhlamış firma bizim bu durumumuzu bilmiyordu. Geldi ve şöyle bir fiat vermemiz, işi onların almasını sağlamamız için bize sözünü ettiğimiz miktarda para teklif etti. Biz de fiat teklifi yapmadan bu işle ilgilenmediğimizi Dairesine bildirmek kaydiyle bu parayı kabul ettik. Demek namus telâkkimiz buraya kadarmış!.. Günahımız varsa Allah bizi affetsin!..

Devletin nasıl kolay kandırılabilir ve kolay aldanır bir kuruluş olduğunu belirtmek için başımdan geçen iki hâdiseyi de anlatarak bu konudaki hatıralarıma son vereceğim:

İkinci Dünya Savaşı sırasında ben meşhur bir Alman nakliye şirketinin Türkiye'de Türk Müdürüydüm. Bu şirket memleketimizden Almanya'ya ihraç edilen pamukları da nakledercli. Birgün Alman Müdürü, bana danıştı:

— «Hamdi Bey; Adana'dan aldığımız pamukların Türk hududuna kadar nakliye ücretlerini de Şirket döviz olarak ödüyor (O zaman Almanya'ya ihracat yalnız demiryollariyle yapılırdı). Türkiye'deki masraflarımızı burada Türk parası ödesek, Şirketin döviz olarak ödediklerini adımıza İsviçre'de bir bankada bıraksak, çok para kazanırız. Böyle bir kombinezon için yardımınızı rica ederim. Bu işin kârını aramızda yarı yarıya paylaşırız.»

İşi tetkik ettim; mevzuata baktım; Merkez Bankasından şuradan buradan, ip ucu vermeden, soruşturdum. Bu iş bana kanunlara aykırı gibi geldi:

— «Olamaz böyle şey, dostum» diye menfi cevap verdim. Bu iş böylece kaldı. Fakat İkinci Dünya Harbi sonlarına doğru Almanlar memleketten apartopar bir gecede yollanıp bütün işler benim başıma kalınca, ne göreyim? Meğer Alman müdür, gözü açık ve iş bilir bir Türk iş adamiyle benim menfi cevap vermemden sonra anlaşmış; o adam mükemmelen yolunu bulmuş ve senelerce Adana'dan Karaağaç Türk hududuna kadar bütün nakliye masrafları Türk parasiyle ödenir; fakat karşılığı döviz olarak İsviçre'de namlarına saklanırmış. Bu yüzden benim Alman müdür arkadaşım, Harbin sonunda sayılı zenginlerden olmuştu.

Aradan zaman geçti; ben de 1950 de mebus oldum. Beraber çalışarak yakın arkadaşlık ettiğim bu Alman müdür, yeniden şirketi hesabına Türkiye'de iş yap-

İSTANBUL BANKASI

SERMAYESİ 20.000.000 Lira

HALKIN, TÜCCARIN VE SANAYİCİNİN HİZMETİNDE

İKRAMİYELİ TASARRUF HESAPLARI

HER ÇEKİLİŞTE

100.000 Liralık

50.000 Liralık

İKRAMİYELER

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİR, İTHÂLAT VE İHRACAT AKREDİTİF MUAMELELERİ

Ciddiyet, Sür'at ve Kolaylık

İSTANBUL BANKASI

(Barış: 185)

maya memur edilmiş. Sırf benimle görüşmek ve birlikte iş yapmamızı sağlamak için Ankara'ya geldi. Mebus olduğum için şirketlerin müdürleri falan olacak değildim. Yalnız müşavirliklerini yapacaktım ve eskiden aldığım para kadar para alacak, ayrıca kârlara da ortak olacaktım.

Derhal menfi cevap verdim; hattâ ısrarı karşısında ona hakaret ederek, beraber yemek yediğimiz Karpiç Lokantasında kendisini yalnız bırakarak ayrıldım ve bir daha yüzüne bakmadım. Çünkü bu nakliye şirketinin en büyük işi Sümerban, Etibank, Devlet Demiryolları gibi resmî Dairelerleydi. Bir mebusun bu Dairelere gidip iş takip etmesi, düpedüz vazifesini kötüye kullanması demekti. Mebusluğum devam ettiği süre zaten ben yazıhanemi de kapamış, aldığım ödenek yetmediğinden cılız olan tasarruflarımı yitirmekle meşguldüm.

Biz İkinci Dünya Harbinin son günlerinde Almanya'ya harp ilân ettiğimiz bütün Almanları hudut dışı etmiştik. Bi-için, yirmidört saat içinde memleketteki raz önce de söylediğim gibi, şirketin bütün işleri üzerime kalmıştı. Gerçi şirket artık iş görmüyordu. Fakat evvelce yaptığı işlerin hesap ve muameleleri vardı. Hoş; bizde bütün Alman şirket ve firmalarının hiç hesabı görülmedi; alacaklarını aldılar, borçlarını ve vergilerini ödemediler. Varlıklarını mükemmel şekilde tasfiye ettiler, ne devlete, ne de kimseye hesap falan vermediler.

Neyse, yalnız kaldığım bu günlerde, posta ile İsviçre Bankasından, alacağımız bir para karşılığı, 10 bin İsviçre franklık bir çek geldi. İsviçre frangının kuru 32 kuruş, karaborsa fiatı 80 kuruştu. Benim elime böyle bir çek geldiğinden kimsenin haberi yoktu. Tam karaborsaya gidecek

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ: 1946

Sermayesi : 40.000.000 T.L.

Her nev'i dahilî ve haricî Banka muamelâtında

SÜR'AT, KOLAYLIK VE EMNİYET

YURT İÇİNDE 113 ŞUBE

TASARRUF Mevduatında her çekilişte,

1 MİLYON LİRALIK İkramiyeler...

Harbiye'de tam konforlu Apartman daireleri

ve zengin - para ikramiyeleri

GARANTİ BANKASI

Paranızın, İşinizin, İstikbâlinizin Garantisidir.

bir çekti. Ben hiç düşünmeden çeki yanıma aldım; Merkez Bankasına götürüp resmî kurla Türk parasına çevirmek istedim.

Banka, Maliyeden aldığı kesin emre uyarak, ecnebi bankaların çeklerini kabul etmiyordu. İsviçre ile posta muhaberesi de yoktu. Bunun için ben onlara çeki verir, onlar da Londra aracılığıyle İsviçre'ye yollayabilirlerdi ve oradan bedeli tahsil edildiğine dair bir haber alırlarsa Kombiyo'dan alacakları müsaade üzerine bana karşılığını Türk parası olarak ödeyebilirlerdi. Ancak bu işde üzerlerine hiçbir risk alamazlardı. Çekin kaybolmasından, haberin gelmemesinden dolayı doğabilecek bütün riski kabul ettiğimi yazıyla Bankaya bildirmeliydim. Bu muamele de en azından üç ay sürebilirdi.

Şaşırdım kaldım. Bir de Kambiyo'ya müracaat edeyim, dedim. Onlar da aynı şeyi söylediler. Peşimde 80 kuruştan karşılığını ödiyerek çeki alacak borsada kambiyo işleri yapan birisi dolaşıp duruyordu. Onun söylediğine göre, Maliye'nin ecnebi çeklerini Merkez Bankasının kabul etmemesi kararını alması bir dalavere tertibiydi. Bu kombinezon yüzünden bir grup çok kazanıyordu. Maliye'nin bu kararı alması onların tesiri ve nüfuziyle olmuştu.

Memleket batabilir, ama yine dolaplar döner. Devlet bu sırada perişandı. İçim kan ağlıyordu. Nasıl hiç birşey sormadan, istemeden bütün Alman firmaları ve şirketlerinin muamelelerini ve hasaplarını olduğu gibi bırakmışlardı. Memleketin, Hazinenin bu yüzden zararı yüz milyonları geçer. Nasıl olur da namuslu namuslu elindeki dövizi devlete verip üçtebir karşılığını Türk parası olarak almayı kabul etmiş insanların yüzüne bütün kapılar kapanır ve onlara: «**İlle karaborsaya git**» denir?.

Evet; başka çarem yoktu. Ben de bu çeki karaborsada sattım ve resmî kura göre üç mislini bulan karşılığını, şirkette kalmış Türk memurlara dağıttım. Tabiî bana düşen payı da almakta kusur etmedim.

Devlet yalnız en büyük alıcı olarak kandırılmak, dolandırılmakla kalmıyor; mal alıcılığı dışında ekonomiyi düzenlemek, Türk parasını korumak gibi ana vazifelerini yaparken, bu konularda kanunlar koyar ve uygularken de, halkın ve Hazinesinin soyulmasına göz yumuyor. Tabiî bilerek değil... Ama yaradılışı ve usulleri bu sonucu veriyor. Benim yaşadığım bu hayat tecrübeleri, iktisadî devletçiliğin en ateşli taraflısı olduğum halde beni inançlarımda sarsıntıya uğrattı. Ekonomiye, piyasaya asla akıl erdiremeyen, yaptığı her şeyde bilmediği ve bilemiyeceği yönlerden daima aldatılan bu devletin, bu milleti kalkındırabileceğinden devamlı olarak şüphe etmeye başladım. Piyasanın vurguncuları, soyguncuları, aracıları, kompradorları var ve bunlar su üstüne çıkarak hakimiyet kazanıyorlarsa bu, ancak bu kapıkulu devleti sayesinde oluyor. Bizim solcular, bu devleti değiştirmeden, aracıları ve saireyi ortadan kaldırarak, kendilerinin kuracağı yeni cins bir kapıkulu devletiyle işlerin yoluna gireceğini, sosyalizm cennetinin yaratılacağını sanıyorlar. Bundan dolayı ben onların çocuksu düşüncelerine karşı çıkmakta kendimi haklı buluyorum.

Bu konuyu kaparken, 1929 yıllarında Amsterdam'da bir fabrika müdüründen işittiklerimi de açıklamak istiyorum:

İstanbul limanında kömür yükleme ve boşaltma işini modernize etmek için Amsterdam ve başka Batı limanlarında kullanılan mekanik vasıtalardan (duba üzerinde kömür boşaltan ve yükliyen vinçlerden), birini almak istiyorduk. Batı limanlarına yaptığım gezinin bir maksadı böyle bir vinçli dubanın ısmarlanması içindi. Daha önce bir firma bize bir teklif vermişti. Bu seyahatimde Amsterdam'da gidip firma müdürleriyle görüştüm. Fiatların analizini yaparken, yüzde 5'lik bir hesabın eklendiğini gördüm: «Bu nedir?» diye sorunca müdür son derece tabiî olarak:

— «Bu da sizin hakkınız» dedi ve hemen ilâve etti:

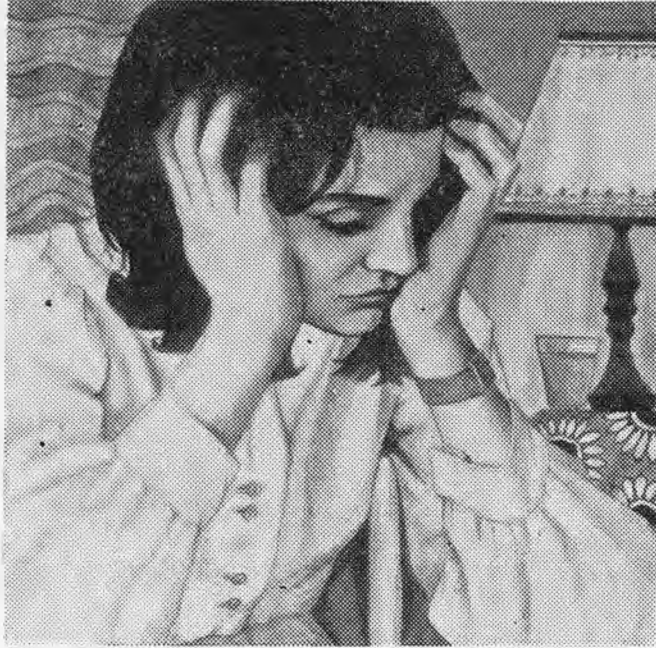
— «Biz Şark memleketlerinin ve bu arada sizin memleketinizin âdetini biliyoruz. Bundan dolayı her zaman hesaplarımıza bir yüzde 5'i ilâve ederiz.»

— «Bizde aslâ böyle bir şey olamaz; hiçbir devlet memuru rüşvet almaz» falan gibi böbürlenmem, adamın sükûnetini bozmadı ve gülerek:

— «Peki; sizin hesabınızdan bu % 5'i indiririz» demekle yetindi.

GELECEK YAZI :

BİR SÖMÜRGE DÜZENİNE KARŞI İSYAN..

asabi baş ağrılarına karşı

GRİPİN

GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ve siyatik ağrılarına karşı faydalıdır

GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır.

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

faydalıdır

(Yeni Ajans : 1065)

PROFİLO
çeşitli sahalarda yurt hizmetinde

Enerji nakil hatları için pilon imalâtı

Fabrika konstrüksiyonları

Petrol tankları imalâtı

Portatif evler, demir ve alüminyum doğrama işleri

Otomotiv endüstrisi için karoseri imalâtı

Deniz üstü, altı ve iskele inşaatı

Turistler için karavan imalâtı

Buzdolabı, çamaşır makinesi ve elektrikli ev âletleri imalât ve montajı

PROFİLO
SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Profilo Sanayi ve Ticaret A.Ş. 2. Taşocağı Sok. 26-28, Mecidiyeköy, İstanbul
Tel: 47 79 90, Telg.: Profilode, P.K. 93 Beyoğlu

makina-takım MTE endüstrisi

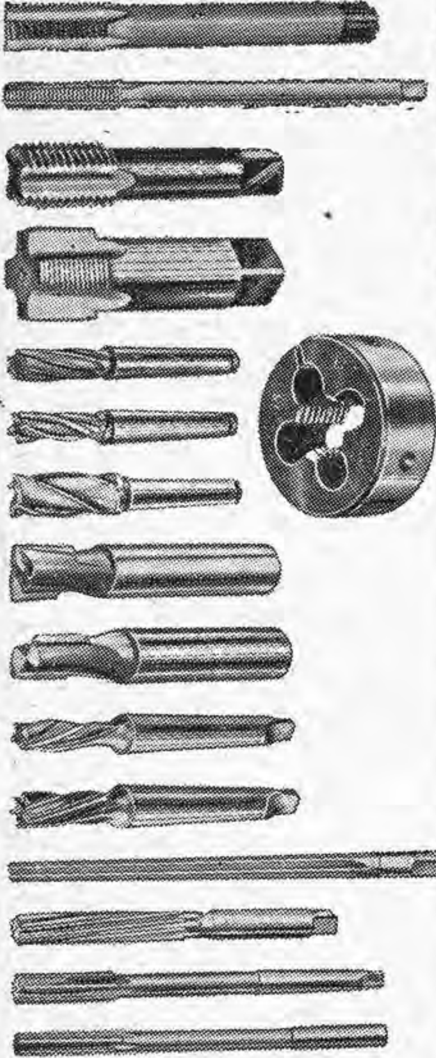
makina-takım endüstrisi A. Ş.

UHB

May

UDDEHOLM MARTIN MILLER

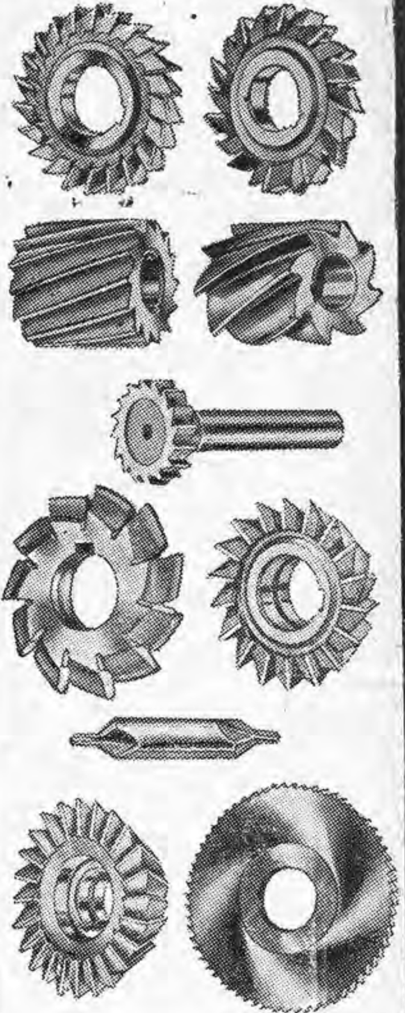
MAY patentli, HSS ve WS
MATKAP UÇLARI,
MARTIN MILLER, UDDEHOLM,
SANDVIK ŞERİT, KATRAK,
DAİRE, EL ve MAKİNA
TESTERELERİ

Ayrıca

TORNA KALEMLERİ
EL KILAVUZLARI
(Metrik ve Whit Worth)
MAKİNA KILAVUZLARI
PAFTALAR (Metrik ve Whit Worth)
KONİK RAYBALAR
EL RAYBALARI
MAKİNA RAYBALARI
PARMAK FREZELERİ
DELİK FREZELERİ
KANAL FREZELERİ
AÇILI ALIN FREZELERİ
PRİZMA FREZELERİ
YARIK FREZELERİ.
VALS FREZELERİ
AÇI FREZELERİ
MODÜL FREZELERİ
PUNTA MATKAPLARI
FREZE TESTERELERİ

DİĞER ÖZEL KESİCİ TAKIMLARIN tamamını STOKTAN veya kısa teslim müddetli olarak müşterilerimizin ihtiyaçlarını karşılamakla şeref duyarız.

Her türlü mütemmim malûmat için teşkilâtımız emrinizdedir.

makina-takım endüstrisi A. Ş.

(Gebze - Çayırova)

Acentesi:

Metal Ticaret T.A.Ş.

Tünel Caddesi, Transtürk Han 18, Karaköy, İstanbul - Tel.: 49 51 10 - 44 38 73, Telg.: METURAŞ - İst.

Ankara Satış Yeri: Çankırı Caddesi No. 15/3 Telgraf: METURAŞ - Ankara, Tel.: 11 09 82

Ege Bölgesi Mümessillikleri:

Kesici Takımlar: Olgu Teknik Ticaret Koll. Şti. Cumhuriyet Bulv. No. 88 Telg.: OLGU Tel.: 22 452

Testereler: Ege Reçine ve Neft Sanayii K. Ş. Fevzi Paşa Bulv. No. 65/A Telg.: CARFİ Tel.: 38 563

Güney Anadolu Bölgesi Satış Mümessilliği: Atatürk Bulv. Burdurluoğlu Apt. Kat 5, Adana Tel.: 2880

(Barış : 188)